

הישיבה השלוש-מאות ואחת של הכנסת השביעית

יום שלישי, ג' סיון תשל"ב (16 מאי 1972)
ירושלים, הכנסת, שעה 15.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונחו על שולחן הכנסת מסקנות הוועדה לאיכות הסביבה (אקולוגיה) בנושא: סכנת זיהום הכנרת והר-עלת מימיה.

הז"ר מ. זר: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ג. לורץ: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. חילופי גברי בוועדת הכנסת

בוועדת הכנסת מטעם סיעת המערך. במקום חבר-הכנסת ישראל ישעיהו ייכנס חבר-הכנסת אביעד יפה.

הז"ר מ. זר: הכנסת רושמת לפניה את ההודעה על חילופי גברי בוועדת הכנסת.

הז"ר מ. זר: דשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה על חילופי גברי בוועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת): הנני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי

ג. שאלות ותשובות

הנני מבקש לדעת:
1. האם הדיעה דלעיל נכונה? אם אינה נכונה, מה אינו נכון בה?
2. אם נעצר, מדוע נעצר מר מופדי הנ"ל? ואם הינו עצור:
א. מה מצב בריאותו?
ב. האם רשאים נציגי "אמנסטי" לכתוב אליו או להיפגש עמו?
ג. מתי (אם בכלל) חזרו ובדקו את עניינו של העציר הנ"ל, ומה הוחלט באותה בדיקה?

שר-הבטחון מ. דיין:
1-2. לא ידוע לנו על עציר מינהלי או אחר בשם זה או בשם דומה.

3. צורת ההגדה של פסח שהוצאה על-ידי צה"ל חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):
קיבלתי מידי חייל עמדת ראשון של הגדת פסח. לדברי החייל אלה הן הגדות שהוצאו עוד בתקופתו של הרב גורן.

אבקש לדעת:
1. האם נוהג צה"ל לחלק הגדות הכוללות מפה של המדינה, ובכללה כל השטחים המוחזקים, כמצוין בעמודה המצורפת?
2. מי אישר את צורת המפה הגדונה?

שר-הבטחון מ. דיין:
1-2. ההגדה של פסח הוצאה באישור הרשות הצבאית המוסמכת לכך.

הז"ר מ. זר: אני מזמין את שר הבטחון לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1. דברי שר הבטחון על הגדה המערבית של הירדן חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):
"הארץ" של יום 15 בפברואר 1972 מביא את דבריו של שר הבטחון כפי שנאמרו בעת ראיון ברשת הטלוויזיה "סי.בי.אס.", כלהלן:
"הגדה המערבית של הירדן היא מולדתנו, וכל הסכם עם הערבים חייב לכלול את זכותה של ישראל להקים ישובים יהודיים בגדה המערבית".
הנני מבקש לדעת אם נאמרו הדברים הנ"ל על-ידי שר הבטחון?

שר-הבטחון מ. דיין: כן.

הז"ר מ. זר: שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.
אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): כבוד השר, האם הכוונה היא לישובים ישראלים תחת ריבונות ערבית?

שר-הבטחון מ. דיין: אין לי מה להוסיף לתשובה לשאלתה.

2. פניית "אמנסטי" בעניין עציר מינהלי חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):
פנו אלי נציגי "אמנסטי" בגרמניה. לדבריהם עצור בכלא שאטה עציר מינהלי בשם מוחמד קאיד מופדי, וזה מאז חודש דצמבר 1969, בלי שהועמד לדין.

חוברת כ"ה, ישיבה ש"א
— שאילתות ותשובות (זר, אבנרי, דיין, ש. תמיר, גולן, אליעד) —

הי"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, האם ציור מפות הוא בסמכותה של רשות צבאית או אזרחית?

שר-הבטחון מ. דיין:

אין לי מה להוסיף לתשובה הקודמת.

4. מרטים על הישובים היהודיים בשטחים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. כמה היא חוזיות נח"ל זמניות או קבועות הוקמו בכל השטחים המשוחררים מאז מלחמת ששת-הימים?

2. כמה מהיאחזויות אלה הפכו לישובים אזרחיים?

3. כמה ישובי-קבע אזרחיים הוקמו בשטחים המשוחררים מאז מלחמת ששת-הימים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 19.

לשאלה 2: 6.

לשאלה 3: 20.

5. הסעת חיילים טרמפיסטים ברכב צבאי

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

חיילים רבים מתלוונים על רכב צבאי אשר אינו נוהג לאסוף חיילים טרמפיסטים.

אבקש לדעת:

א. האם קיימות הוראות נוהל לגבי הסעות טרמפיסטים ברכב צבאי?

ב. אם כן, האם נהגים צבאיים שאינם מקיימים הוראה זו ונענשים?

ג. מי מופקד על הגשת תלונות נגד נהגים שאינם ממלאים הוראות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

א—ב. פקודת מטכ"ל מטילה חובת הסעת חיילים ברכב צבאי ומפרטת את ההוראות בנושא זה, ובכלל זה פירוט המקרים שלא קיימת בהם חובה זו. נהגים צבאיים, אשר לא קיימו חובת לקיחת טרמפיסטים ואשר לפי הפקודה חייבים היו בכך, מובאים לדין משמעתי לפני מפקדיהם הישירים.

ג. שוטרי המשטרה הצבאית. בנוסף על כך יכול כל חייל שלא נאסף על-ידי רכב צבאי להגיש קבילה.

6. איוש התקנים של רבנים צבאיים על-ידי תלמידי ישיבות

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

הרב הראשי לצה"ל הודיע לאחרונה, כי הוחלט לבטל את מוסד קציני הדת בצה"ל ובמקומו יבואו

רבנים צבאיים מבין בחורי הישיבות ואף היתה פנייה לראשי הישיבות למען ישכנעו תלמידיהם לשמש כרבנים צבאיים.

לאור התפתחות חדשה זו, האם יהיה מוכן השר לשנות את ההוראה שלפיה אין גקראים תלמידי ישיבות לשירות סדיר ומלא בצה"ל, ויקבע כי תלמידי הישיבות יחויבו לשרת שירות רגיל כרבנים צבאיים?

שר-הבטחון מ. דיין:

להחלטה הנוכחית בשאלתה אין כל השפעה על הסדר דחיות גיוס החובה לתלמידי ישיבות. מספר התקנים הסדירים לרבנים צבאיים הוא 35 בלבד, כל אלה בשירות קבע. איוש התקנים הנ"ל נעשה בחלקו על-ידי תלמידי ישיבה, רבנים, שסימו שירות חובה במסגרת ההסדר, ובחלקו על-ידי חיילי שירות סדיר מקוצר או מילואים בלבד — על-פי גילם ומעמדם האישי.

מדובר, על כן, במספר מועט של תקנים לרבנים צבאיים בשירות קבע בלבד.

7. שמו של האלבוש העומד להתפרסם מטעם קצין החינוך הראשי בצה"ל

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

בקרב עומד לצאת לאור אלבוש מטעם קצין חינוך ראשי בצה"ל, שישקור את התקופה שמלחמת ששת-הימים ועד להפסקת-האש.

השם שיועד לאלבוש הוא "מלחמת 1000 הימים". שם זה מעורר אסוציאציה של מלחמה של ממש שנמשכה יותר משלוש שנים, בעוד שלמלחמות הממ-שיות של צה"ל, כמו מלחמת השחרור, לא קראו בשם כזה.

לאור העובדה כי השם שיינתן עתיד להפוך לשמה הרשמי של אותה תקופה, האם יהיה מוכן השר להורות על שינוי השם שיועד ל"מלחמה על הפסקת-האש" או ל"מלחמת ההתשה" או כל שם אחר?

שר-הבטחון מ. דיין:

שמו של האלבוש אינו "מלחמת 1000 הימים", כי אם "אלף הימים".

8. מתן חופשה לחיילים לצורך עמידה בבחינות

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

לפי האמור בפקודות המטה הכללי אין חובה לשחרר חייל בשירות חובה לבחינות כניסה למוסדות להשכלה גבוהה. כתוצאה מכך נגרמים קשיים לחיילים המבקשים להיבחן בבחינות אלו ועלולים להיגרם עיכובים בהמשך לימודיהם של החיילים לאחר שיחרורם משירות סדיר.

אבקש לדעת:

האם יהיה מוכן כבוד השר להורות על מתן חופשה בת יום אחד לכל העומד בבחינות כניסה למוסדות להשכלה גבוהה?

שר-הבטחון מ. דיין:

בתקופה הקרובה תתפרסם בצה"ל פקודה, ולפיה יהיו כל החיילים והחיילות, הזכאים על-פי הפקודה להי-רשם ללימודים אקדמיים, רשאים לקבל חופשה מיוחדת לצורך עמידה בבחינות כניסה למוסדות להשכלה גבוהה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, רק אתמול אמר הרקטור של אוניברסיטת חיפה, כפי שפורסם הבוקר בעתונות, שעדבים מתמנים לתפקידי הוראה אחרי התייעצות עם גורמי בטחון. האם יודע כבוד השר באילו גורמי בטחון מדובר?

שר-הבטחון מ. דיין:

אין לי מה להוסיף לתשובה הקודמת.

11. פניוין של משפחות בדואיות מפיתחת-רפיה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

מאחר שבעתונות פורסמו גירסות שונות ומספרים שונים בקשר לפרשת פניוין מן הקרקע של אלפי משפחות בדואים ברצועת-עזה ובפיתחת-רפיה, הנני לשאול את כבודו:

1. מה מספר הדוגמים שגדרו על-ידי כוחות הבטחון ברצועת-עזה בפיתחת-רפיה?
2. מה הוא סכום הפיצויים שניתן למשפחות שפנו כדי לפצותן על הפקעת אדמותיהן והנוק שנגרם לרכושן במהלך הפינוי?
3. מה הוא מספר המשפחות שקיבלו דמי פיצויים?
4. מי קבע, וכיצד, את שיעורי הפיצויים שניתנו, אם ניתנו?
5. איזו רשות נתנה את ההוראה להרחקת משפחות הבדואים מאדמותיהם?
6. מי היה אחראי לביצוע ההוראה בפועל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בהודעות מוכיר הממשלה מיום 26 במארס 1972 ומיום 16 באפריל 1972.

12. ידיעה בדבר חילול שבת על-ידי הכנות לטקס יום העצמאות בהר הרצל

חבר-הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

כפי שנמסר לי נעשה חילול שבת פומבי על הר הרצל בשבת שלפני יום העצמאות (א' באייר תשל"ב) על-ידי התקנת רמקולים והכנות אחרות לקראת טקס יום הזכרון לחללי צה"ל.

חילול שבת זה גרם להתמרמרות רבה בציבור.

אבקש לדעת:

1. האם נכון שנעשו עבודות בשבת על הר הרצל לקראת יום הזכרון לחללי צה"ל?
2. אם כן, האם אי-אפשר היה לבצע את הדבר בימות החול?
3. מי אחראי למעשה הנ"ל?
4. האם ננקטו צעדים נגד האחראים לכך?
5. אם כן, אילו צעדים?
6. האם נוקט השר את הצעדים הדרושים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-6. כפי שנמסר לי הידיעה אינה נכונה.

9. המשך פעולתה של ספריית "תרמיל"

חבר-הכנסת י. הורביץ שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

ב"הארץ" (29 בפברואר 1972) נמסר כי משרד הבטחון מתכוון לסגור את ספריית "תרמיל" של צה"ל. ספרייה זו מוציאה ספרי-כיס מעולים במחיר זול ומיועדת לחיילי צה"ל.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן, האם סבור השר כי מן הראוי לסגור מפעל תרבותי וחיוני זה?
3. מה הוא תקציבה של ספריית "תרמיל" ומה היא תפוצת הספרים הממוצעת שלה?
4. האם אין השר סבור כי אפשר להעלות את מחיר ספרי "תרמיל" הנמכרים למי שאינם חיילים בשרות סדיר כדי לאפשר את המשך פעילותה?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-2. לא.
 3. תקציב ספריית "תרמיל" הוא 25,000 לירות לשנה, ותפוצת הספרים הממוצעת שלה היא כ-50,000 ספר לשנה.
 4. כדי לאפשר המשך הוצאת "תרמיל" ולהקטין את ההוצאות נקטה ההוצאה לאור של משרד הבטחון שני אמצעים: א. מספר העותקים המודפסים מוקטן מ-9,000 ל-5,000; ב. מחיר הספר יועלה הן בצה"ל והן בשוק האזרחי.
- צעדים אלה יינקטו לתקופת נסיון, שבה ייבחן הנושא מחדש.

10. ידיעה בדבר מסירת מידע מתוך תיקי בטחון חסויים לגורמים אזרחיים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

בעתון הסטודנטים בחיפה נתפרסמה רשימתו של ד"ר יוסי סדן, שעניינה גישת גורמים אזרחיים לתיקי בטחון חסויים שיש בהם פרטים על ערבים אזרחי ישראל.

לטענת ד"ר סדן כוללים הנ"ל, לעתים, "מידע" המורכב ממלשינויות מפוקפקות, הנובעות לעתים מחשבוניות אישיים וכו'. "מידע" זה גורם לעתים לקשיים בקבלת בני מיעוטים לעבודה.

בנסיבות אלה הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. האם קיימים כללים לגבי מתן אינפורמציה על בני מיעוטים לגורמים אזרחיים מתוך תיקי בטחון חסויים?
3. אם קיימים כללים, האם נבדק אם כללים אלה שומרים על זכויות הנוגעים בדבר, והאם מקיימים ביקורת שוטפת של ביצוע הכללים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא.

היו"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

13. קבלת תרומות על-ידי משרד הבטחון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בדין-וחשבון של ועדת החקירה בפרשת "נתיבי נפט" מוזכרת פרשה של תרומה שניתנה למשרד הבטחון. הנני מבקש לדעת:

1. האם נוהג משרד הבטחון לקבל תרומות מאנשי פרטיים או מגופים כלכליים, בארץ ובחוץ-לארץ?
2. אם כן, כמה תרומות קיבל המשרד בחמש השנים האחרונות, ממי ובאילו סכומים?
3. איזו ביקורת יש על השימוש בכספי התרומות האלה מבחינת האחידות הפרלמנטרית והביקורת הממלכתית?
4. איך הוצאו כספים אלה, מי קבע את היעדים, ומה היו היעדים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.
- 2-4. פירוט ההכנסות של תרומות דרכי ניצולן ידועים לוועדת הכספים של הכנסת ונתונים לביקורת מבקר המדינה.

היו"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, בפרשה הזאת של "נתיבי נפט" התעורר ויכוח בוועדת החקירה לגבי התרומה שניתנה למשרד הבטחון ואשר הופקדה על-ידי מר פרידמן בבריטניה. האם ידוע לשר אם משרד הבטחון גבה ממר פרידמן את הפרשי הפיחות לגבי הסכום הזה?

שר-הבטחון מ. דיין:

אין לי מה להוסיף לתשובה הקודמת.

14. נסיבות פינויו של משפחות בדואיות מפיתחת-רפיה

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעתון "ידיעות אחרונות" מ-11 באפריל 1972 כתב דניאל דגן על פגישת עתונאים שנקראה על-ידי חברי קיבוץ ניר-עוז: עמד ליפשיץ ואורי גרף.

עמד ליפשיץ טען: "נתברר לנו, שנעשות ברצועה פעולות נישול נרחבות מאוד. פונו אלפי תושבים הגרים במקום מדורי דורות, נהרסו בתים, נסתמו בורות מים. נגרם נזק למטעים, משפחות שלמות נצטוו לפנות מגוריהם תוך 24 עד 72 שעות. הפיצוי של 200,000 לירות שהוזכר בעתונות הגיע רק לחלק קטן מן המנושלים, ואין הוא מהווה תמורה הולמת לנוקים."

אבקש להשיבני:

1. האם הוקמה ועדה לחקור את אמיתותן של תלונות אלה?

2. אם כן, האם גמרה הוועדה את עבודתה?
3. מה היו מסקנותיה?
4. אם היו מעשים חריגים, מה היו מעשים אלה?
5. אם היו אשמים במעשים אלה, מי הם?
6. מה העונש שהוטל עליהם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בנושא זה בהודעת מזכיר הממשלה מיום 26 במארס 1972 ואשר העתק ממנה צורף לתשובתי מהיום לשאלתה של חבר-הכנסת אורי אבנרי באותו עניין.

15. ידיעה בדבר מסירת מידע צבאי סודי בישיבת מזכירות מ"מ

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעתונות פורסמה ידיעה, שחומר סודי, הכולל מפות הקשורות להתנחלות ולגידור בפיתחת-רפיה, נמסר בישיבת מזכירות מ"מ והועבר לידי חברי המזכירות על-ידי קצינים בכירים בצה"ל.

רצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. אם כן, האם נערכה חקירה בדבר?
3. מה הן תוצאות החקירה, האם היתה כאן הפרה של החוק, או של פקודות הצבא?
4. אם כן, אילו צעדים ננקטו נגד האחראים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-4. לי לא ידוע על כך.

16. מתן רשות לראשי ערים ביהודה ובשומרון לגייס כספים בארצות ערב

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ח באייר תשל"ב (9 במאי 1972):

שר הבטחון התיר לעיריית שכם לגייס כספים מן הארצות הערביות לפעולות פיתוח של העיריה.

אבקש לדעת:

1. מה היו המניעים להחלטה לאשר לעיריית שכם אפשרות גיוס כספים בארצות הערביות?
2. האם ההחלטה חלה גם לגבי עיריות אחרות ביהודה ושומרון?
3. הכיצד יכול משרדו להבטיח שהכסף לא ינוצל למטרות לא-רצויות?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. אין לי מה להוסיף להודעת מזכיר הממשלה מיום 7 במאי 1972.

ד. החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור (החלפת התוספות) (תיקונים מס' 115, 119, 121, 126, 129), תשל"ב—1972 *

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיפים ג' עד ז' בסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצוויים. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אבקש את אישור הכנסת להוראות בצוים מספר, והראשון שבהם: צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 115), תשל"ב—1972. אני מביא צו זה על דעת כל חברי הוועדה, ללא כל דעות נפרדות.

בצו זה נעשה פישוט בכמה מפרטי התעריף. בוטלו סעיפים בלתי-אופרטיביים ואוחדו סעיפי-משנה של מוצרים, ונעשו תיקונים בעלי אופי טכני. היבוא בסעי-פיים אלה היה מצומצם ביותר, או לא היה קיים כלל, ולכן השפעתם הפיסקלית של השינויים היא ללא ערך כלשהו. אבל התיקונים הטכניים הם הכרחיים עקב פעולת אנשי המכס.

דבר שני: לאור ההתפתחות הטכנולוגית בייצור מכונות חישוב בשנים האחרונות, שהביאה לייצור מכונות חישוב בעלות מנגנון אלקטרוני, המחליפות את מכונות החישוב הקונבנציונליות — המליצה ועדת המכס הציבורית על שיעור אחד של 30% על כל סוגי מכונות החישוב, במקום השיעורים הקודמים של 20% ו-40%.

בהתאם להמלצה זו הועלה המכס על מכונות החישוב בעלות זכרון אלקטרוני — ויש כאלו — מ-20% ל-30%, והופחת שיעור המכס על מכונות החישוב הקונבנציונליות מ-40% ל-30%. דבר זה יגרום לצימצום העיוותים שנבעו בעבר משיעורים שונים למוצרים תחליפיים.

התיקון האחרון מתייחס לאריגים המיועדים לייצור צמיגי אופניים, שעליהם חל בעבר מכס מוול של 20%, הואיל וסוג בד זה לא היה מיוצר בארץ. כעת מייצרים בארץ את הבד הנדון, ולכן בוטל המכס המוול והועמד על 20% פלוס 3.25 לירות למטר מרובע. הואיל וכיום אין כל יבוא של בד לייצור צמיגי אופניים, הרי העלאת המכס היא למעשה תיאורטית בלבד.

אדוני היושב-ראש, צו נוסף שאני מביא עתה לאי-שור הוא צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 119), תשל"ב—1972. גם צו זה כולל מספר תיקונים שמטרתם לפשט את התעריף ולאחד שיעורי מכס. מדובר במכשירי חישוב, מכשירי מדירה ומברשות. כן כולל הצו שלושה תיקונים אחרים:

1. הוטל המכס הכללי של 20% על מרכיבים המשמשים לייצורם ולתיקונם של כלי שיט, שהיו פטורים עד כה. הפטור מהמכס הכללי, שממנו נהנו "מספנות ישראל" בלבד, ניתן בזמנו כיוון שהמספנות לא קיבלו פרמיות על ייצורן ותיקונן של אניות. כעת ניתנת הפרמיה, ואין הצדקה לפטור מהמכס הכללי את התשומות המשמשות למטרות הנזכרות. פירוש

הדבר ש"מספנות ישראל", שהיו פטורות מתשלום מכס, יצטרכו מעתה לשלם הואיל והן מקבלות פרמיות.

2. בזמנו ניתן מכס בשיעור מוול של 10% על עורות טכניים המשמשים לייצור מוצרי עור למכונות. ההנחה במכס ניתנה הואיל והמוצרים הסופיים המיוצרים מהעור חבו במכס בשיעור נמוך. כיום משתמשים בעור הטכני לייצור רצועות ממסרה בעלות חתך רוחב מלבני, שעליהן נקבע מכס מגן בשיעור של 35%.

כיוון שקיימה עתה הגנת מכס למוצרים המיוצרים מהעור הטכני, ועל מנת לבטל את הצורך בפיקוח על השימוש, הוטל על העור האמור, בהמלצת ועדת המכס הציבורית, מכס מלא בשיעור של 25%, אך לא פחות מ-60 אגורות לרגל מרובעת.

3. הועלה המכס על עץ מאושפר מ-50% למטר מעוקב ל-47 לירות פלוס 50%. בארץ קיים מפעל אחד המאפשר עצי-אורן ועצי-מחט, ולצורך האישור הוא מייבא עצים נסורים שהמכס עליהם הוא 67 לירות למטר מעוקב פלוס 50%.

העלאת המכס האמור באה על מנת להבטיח שעל עצים שעברו תהליך אישור בחוץ-לארץ לא יהיה שיי-עור המכס נמוך מהשיעור שחל על העצים שלא עברו תהליך זה.

גם צו זה נתקבל בוועדה פה אחד.

חברי הכנסת, אנו עוברים לצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 121), תשל"ב—1972. גם צו זה מובא לאישור הבית על דעת הוועדה כולה, ללא דעות נפרדות.

יש בו שלושה תיקונים שמטרתם לחגן על תוצרת הארץ:

1. בהמלצת הוועדה להגנה על תוצרת הארץ הועלה המכס על חוטים מתוחים ב-20%. במסיו הקודם היה גטל המסים שחל על חוטים מתוחים נמוך יותר מאשר על חוטים גלמיים, דבר שאין לו כל הצדקה, מאחר שהראשונים הם מוצר מעובד של החוטים הגלמיים. הפער האמור המריץ את היבוא של חוטים מעובדים ומנע מהתעשייה המקומית את הכדאיות של פעולת עיבוד החוטים הגלמיים.

2. עד כה היה שיעור המכס על אביזרי צינורות יצוקים המשמשים לאינסטלציה בבניין 40%, אך לא פחות מ-1,530 לירות לטונה. עקב הלחץ ליבוא האבי-זרים האמורים מיפאן, במחירים נמוכים, הועלה המכס ב-270 לירות לטונה, וזאת כדי לתת הגנה מתאימה לייצור המקומי שיש בו חסכון של 70% במטבע חוץ.

3. בהמלצת הוועדה להגנה על תוצרת הארץ הועלה המכס על מסמרים ב-20% — 11 אגורות לק"ג פלוס 40%, במקום 11 אגורות לק"ג פלוס 20%, אך לא פחות מ-30%. המכס על חומר הגלם לייצור מס-מרים הסתכם בשיעור של 90% בקירוב מהערך, בעוד שהמכס על מסמרים הסתכם ב-70% בקירוב, דבר שגרם לכך שההגנה לייצור המקומי של מסמרים היתה

חוברת כ"ה, ישיבה ש"א

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור (קרגמן, זר); חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8) (זר, דינשטיין) —

לאור הנחות המכס שניתנו לשוק האירופי המשותף, שהקטינו את הגנת המכס שניתנה לייצור המקומי, הוחלט לא לבצע את הפחתת המכס ההדרגתית שהיתה צריכה לחול מ-1 בינואר 1971, ובתקופה זו בוצעה הפחתת המכס רק לגבי קבוצה קטנה של מוצרים שלא נכללו במסגרת ההסכם עם השוק. לקראת הפחתת המכס במסגרת החשיפה החל מ-1 בינואר 1972 הוסבו חישובי ההפחתות של המוצרים שנחשפו ביבוא לתכנית במחשב, שהביאה בחשבון את ההנחות שניתנו לשוק האירופי המשותף, באופן שההגנה הסופית הני- נתנת לייצור המקומי גם לאחר ההנחות הקיימות לשוק לא היתה נמוכה מ-5.5 לירות לדולר נוסף.

בהתאם לנתונים שנתקבלו ונמסרו לוועדה לפי דרישתה, הוצעה הפחתה בשיעור המכס לגבי 420 פריטי מכס. ההפחתה הנוכחית מתייחסת לערך יבוא שנתי בסך 150 מיליון לירות בקירוב, והפסד ההכנסות השנתי על היקף יבוא זה הוא כ-6 מיליון לירות. נראה אפוא כי שיעור ההפחתה הממוצע במכס הוא כ-5% מערך הסחורה.

החשיפה, בהיותה הקלה במסים, אינה טעונה אישורה של הכנסת. עם זאת יש פריטים בצו המוגש עתה לאישור שבהם על אף ההפחתה המעשית יש העלאה במכס אד-וולורם, יחד עם הפחתת המכס הקצוב, ואני מבאי את הצו הזה אחרי דיון בוועדת הכספים, שבה נתקבל פה אחד.

ה"ר מ. זר:

נעבור להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 115), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 119), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 121), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 126), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 129), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ה. חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8), תשל"ב—1972 * (קריאה ראשונה)

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה. זה שנים מורגש הצורך בשינוי יסודי של השיטה לקביעת מס הרכוש, אם כי במשך השנים השתנה מדי פעם חוק מס רכוש בצורה אבולוציונית.

נמוכה יחסית, במיוחד עקב היבוא של מסמרים במחיר רים נמוכים מאוד מרומניה. לכן באה ההצעה להעלות את המכס — להגן על תוצרת מקומית.

חברי הכנסת, אני עובר עתה לצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 126), תשל"ב—1972. צו זה מאריך לעוד שנה, דהיינו עד 1 באפריל 1973, את המכס הכללי של 20% על היבוא, הואיל ובמצב הקיים במשק לא היתה כל אפשרות לוותר עליו.

ביטול היטל זה של 20% עלול היה להביא להתמרת הלחצים האינפלציוניים במשק ולהגדלת עודף היבוא. אמנם ההיטל הוטל בשעתו כזמני, אך נוכח המצב המתוח של התקציב יאלץ הויתור עליו למצוא מקורות הכנסה אלטרנטיביים למימון התקציב הממשלתי, ולא ניתן להצביע כרגע על מקורות עדיפים מן ההיטל האמור.

גם צו זה נתקבל בוועדה פה אחד.

חברי הכנסת, הצו האחרון שאני מבאי היום לאישור הבית הוא צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 129), תשל"ב—1972. כאן מדובר בצו שפורסם במסגרת מדיניות החשיפה וכשלב נוסף של הפחתת המכס.

ההחלטה בעניין חשיפת הייצור המקומי ליבוא נתקבלה עם הפיחות בשנת 1962 ומאז נחשפו ליבוא רוב מוצרי התעשייה המקומית. בשנת 1969, במסגרת הפורום התעשייתי שמשותפים בו נציגי התעשייה, המסחר והממשלה, נקבעו שערי החשיפה ושערי ההגנה האחיד שבו יש להגן על החסכון במטבע חוץ בייצור המקומי. הוחלט כי שיעור ההגנה האחיד לדולר הנחסף בייצור המקומי יהיה 5.5 לירות ישראליות לדולר נוסף, ויש להגיע ליעד זה תוך תקופה של חמש שנים. בהתאם להחלטה זו הוקמו ועדות מקצועיות לקביעת שיעורי הערך הנחסף בכל מוצר לצורך חישוב שיעור מכס ההגנה הסופי לגבי מוצרים שנחשפו ליבוא.

עם קביעת שיעור מכס ההגנה הסופי הוחל בהפחתה הדרגתית של מכסי המגן ונקבעו שש הפחתות שנתיות, החל ב-1 בינואר 1970 וכלה ב-1 בינואר 1975. ההפחתה הראשונה נכנסה אפוא לתוקף ב-1 בינואר 1970.

כתוצאה מההסכם שנחתם עם השוק האירופי המשותף בשנת 1970 ניתנו הנחות מכס לשוק על מוצרים שנכללו במסגרת תכנית החשיפה בשיעורים הבאים: 5% החל מכניסת ההסכם לתוקף, ב-22 בספטמבר 1970; 10% החל מיום 1 בינואר 1971; ו-15% החל מיום 1 בינואר 1972.

ה"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ח' בסדר-היום: חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8), תשל"ב—1972, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

זורים המסווגים לצרכי מס רכוש כאזורים חקלאיים, ועקב כך זכו אלה שלא במתכוון בהנחות במס הרכוש. המדובר בבתי-מגורים לא תמיד צנועים דווקא ובמבנים עסקיים שונים. כדאי להדגיש שאין המדובר בנכסים חקלאיים, ועל כך עוד אשוב וארחיב את הדיבור.

לעניין העקרון השלישי בדבר תשלום פיצויים אין צורך לציין, חברי הכנסת, שהוא בא לספק את צרכי השעה, ופעולת הקרן לפיצויים, ובמיוחד מאז מלחמת ששת-הימים, הוכיחה את חיוניותה. אך גם בסעיף זה נציע תיקון.

השינויים בשלושה עקרונות אלה שצינתי מהווים את הציר המרכזי שנסבה עליו ההצעה לתיקון חוק מס רכוש וקרן פיצויים שאני מביא בזאת לאישור הבית. אעמוד איפוא עתה על שינויים אלה.

הערכה לפי ערך השוק. מוצע להשתית את הבסיס לקביעת השווי של בניינים לצרכי מס רכוש, שאינם משמשים בחקלאות, על ערכם בשוק, במקום על שער דירה, שהוא במציאות הדיור שלנו כיום יצור מלאכותי לחלוטין ובלתי-מובן לציבור. לעניות דעתנו זה המבחן היחיד המאפשר לבטא את ההבדלים בין בניין לבניין, בין דירה לדירה בהתחשב במיקום, איכות, שטח, גיל ומט-רת השימוש. רצוני לומר מפורשות, ואני מדגיש זאת, כי עיקר מגמתנו בתיקון המוצע הוא לתת ביטוי מלא למרכיבים אלה, ושאינו אפשרות לתת להם ביטוי מלא בשיטה הנהוגה כיום.

נוסף על כך שהשיטה הקיימת איננה תואמת עוד את המציאות, היו בשנים האחרונות גם מספר הקפאות שהזמן גרמן. הקפאות אלה גרמו לעיוותים חמורים גוס-פים. עיקר העיוות מתבטא בכך, אם נשתמש בהדגמה פשוטה, ששני בעלי דירות שוות משלמים מס בשיעור שונה, והפער המתהווה ביניהם יכול להגיע במקרים רבים עד כדי מאות אחוזים. למותר לציין כי במס רכוש לא רק שיעור המס חשוב, אלא גם עקרון הצדק של תשלום מס שווה בעד נכס בעל ערך שווה. ההצעה לשינוי הבסיס והפשרת הקפאות בצורה הדרגתית תביא איפוא בסופו של דבר לידי ביטול עיוות זה.

השינוי השני: ביטול הבחנה בין הנכסים בהתאם למיקומם והמרתה במתן הקלות לנכסים המשמשים בחקלאות. מוצע בהצעה המונחת לפניכם, חברי הבית, לבטל את ההבחנה בין הנכסים בהתאם למיקום הימצאם, ובמקום זה לקבוע את המס על-פי השימוש באותם נכסים. רצוני להדגיש כי אין כל כוונה לבטל את שיטת המיסוי על נכסים המשמשים בחקלאות במתכונתה הקיימת.

הצעתנו היא איפוא כי בבוא מעריך מס רכוש לקבוע את שווי של הנכס, הוא יביא בחשבון את מהות הנכס ומטרת השימוש בו ולא שום מבחן אחר. דהיינו, כל נכס שמשמש בחקלאות יראו אותו כנכס חקלאי; לעומת זה כל נכס אחר דינו שווה בכל מקום בארץ, והמס לגבי ייקבע לפי העקרון הראשון שמנתי, דהיינו ערכו הריאלי.

השינוי השלישי נוגע לפיצויים. לפי המצב הקיים חייבים במס רכוש רק מקרקעין, ציוד ומלאי עסקיים וכן רכב. רק אלה זכאים לפיצויים במקרה של נזק הנובע מפעולות מלחמה או איבה.

בהתאם להצעת החוק המונחת לפניכם אפשר יהיה

שינוי יסודי ראשון בוצע כבר בשנת 1967, כאשר מס הרכוש על ציוד ומלאי שולב בתהליך השומה של מס ההכנסה.

שינוי אחר שקדם לשלב שבו אנו דנים היום כלל את מיוזג מס הרכוש של הרשויות המוניציפליות עם מס הרכוש הממשלתי.

בהזדמנויות שונות עמדתי כאן על כך כי משרדנו שואף להגיע לשיטת מס רכוש שתתבסס על הערכה ריאלית של הנכסים לצרכי המס.

אני מזכיר בהזדמנות זו גם את עמדתה של ועדת הכספים אל הכנסת, שפנתה פעמים מספר, בעל-פה ובכתב, אל האוצר בבקשה להנהיג רפורמה במערכת מס רכוש.

השינוי השלישי, ודומני שברור לכולנו כי איננו האחרון, שאני מביא היום לאישור הבית בהצעת החוק המונחת לפניכם, מבוסס על המלצות ועדת-אשר, הוועדה הציבורית לבדיקת מערכת המסים והמילואות בישראל.

חברי כנסת נכבדים, איני פטור במעמד זה מלהזכיר שמש הרכוש, במתכונתו הנוכחית, הוא למעשה מיוזג של פקודת מס רכוש חקלאי ופקודת מס רכוש עירוני עוד משנת 1942, מחד גיסא, וחוק הארנונה לפיצוי נזקי מלחמה משנת 1951, מאידך גיסא.

לכל אחד מהמיקום אלה היסטוריה משלו, ובזמנו שיקף בוודאי את המציאות וצרכי השעה דאז. אולם עתה אין מנוס מעריכתם והכנסתם של שינויים יסודיים לצורך התאמת מערכת מס הרכוש למציאות הקיימת.

על העקרונות החדשים, המשמשים בסיס לשינויים המוצעים, ועל חשיבותם אעמוד איפוא בהמשך דברי.

העקרונות הקיימים. שלושה עקרונות מרכזיים מה-וויס בסיס לחוק הקיים: האחד — השווי של בניינים נקבע עד כה על-פי שכר הדירה הצפוי, דהיינו שכר הדירה המשתלם על-פי החוק להגנת הדייר למעשה, כפי שנקבע מדי פעם, ואשר משתנה בעת האחרונה לעתים קרובות; העקרון השני — ההבחנה בין הנכסים בהתאם למיקומם, דהיינו מס שונה לגבי נכסים באזור עירוני ובאזור חקלאי; והשלישי — הוא העקרון בדבר תשלום פיצויים על נזקים שנגרמו כתוצאה מפעולות מלחמה ומפעולות איבה.

כפי שכבר ציינתי בתחילת דברי, עקרונות אלה היו טובים בזמנם, כאשר חלק מכריע של האוכלוסיה, אשר הגיע עד 85% בקירוב, התגורר בדירות שכורות. ומי מאתנו אינו זוכר את תקופת ה"מחור", כאשר הדיירים היו מחליפים את דירותיהם לעתים מזומנות, לעומת המצב כיום, כאשר מרבית האוכלוסיה מתגוררת בדירות שהן בבעלות הדייר עצמו? כתוצאה מן השינוי שחל בבעלות על הדירות נשמט למעשה הבסיס הקיים המוש-תת על שכר הדירה. ולא כל שכן שבסיס זה הוא אנכרוניסטי לגבי בניינים עסקיים בכלל, ובנייני תעשייה בפרט, שגם לגביהם הופעל עקרון שכר דירה צפוי כבסיס למס זה, היינו למס רכוש.

גם ההבחנה בין הנכסים בהתאם למיקום הימצאם, שהיתה מוצדקת אולי בזמנה, אבד עליה כלח. הכוונה המקורית להבחנה זו היתה, כמו עתה, היתה להטיב עם החקלאות. אולם במציאות, קרב התגברות האורב-ניוציה, קיימת נטייה לעבור ולהתגורר מחוץ לעיר בא-

כפי שכבר הדגשתי בפתח דברי, שיטת המסים הקיימת לגבי בניינים הביאה לעיוותים חמורים ובלתי-מוצדקים. על כן עשוי התיקון המוצע, במקרים לא מועטים, בעת יישור ההדורים, להביא לעלייה בסכום המס; אם כי חלק אחר, ניכר, של האוכלוסיה ישלם פחות מס, או יהיה פטור כליל ממנו. לפיכך מוצע לגבי אותם הבעלים, שלגבי נכסיהם תחול עליית מס כלשהי, העלאה הדרגתית של סכום המס לגבי דירות בשימוש עצמי ובמבנים בתעשיה שתימשך תקופה שמונה שנים; לגבי נכסים שלפני הצעת חוק זה סווגו כנכסים חקלאיים — חמש שנים; ולגבי יתר הנכסים תהיה עלייה הדרגתית במשך תקופה של שלוש שנים.

אשר לחקלאות — שלושה שינויים עיקריים יחולו לגבי החקלאות. השינוי הראשון הוא לגבי מפעלים אזוריים. מפעלים אזוריים שבפעולות החקלאים, המשמשים לייצור ולשירות למשקיהם החקלאיים, זכאים לאותן ההנחות שמקבל החקלאי לגבי משקו החקלאי שבבעלותו הפרטית; למשל, מנפטה או בית אריזה המשרתים את המשקים של בעליהם החקלאים רואים אותם כבניין חקלאי ששוויו וכן שיעור המס עליו נמוכים במידה ניכרת לעומת בניינים עסקיים אחרים. כיום התנאי להקלה זו הוא כי נכסים אלה משרתים את החקלאים שהם חברים באותו מפעל בלבד. יוצא איפוא כי אם מפעל כזה נותן שירותים לחקלאים אחרים באותה סביבה, הן מתוך רצון לעזור להם והן מתוך כך שיש "עוונות מתות" ומוטב שלא להשבות אותו מפעל ולהעסיקו אפילו בענפים אחרים, הרי לפי לשון החוק כיום נשללת מאותו מפעל הוכחת היותו מהקלות במס. הנסיון מראה שאין זה הגיוני ועל כן מוצע בזאת כי הסייג על חובת מתן שירות לחברים בלבד יומחק, וההנחה תינתן גם אם רק שני שלישים של השירותים הניתנים על-ידי אותו מפעל ניתנים לחברים.

השינוי השני גוגע לשווי בניינים חקלאיים. היום שווי זה הוא קצוב בסכום של 25 לירות למ"ר. סכום זה נקבע עם חיקוקו של החוק לפני שתי-עשרה שנה ולא שוגה עד כה. אנו מציעים עתה להכפיל את הסכום ל-50 לירות למ"ר. הוא הדין לגבי בנייני מאגר המשמשים בחקלאות, שהשווי הקצוב הוא בהתאם למספר המטרים המעוקבים; גם שם אנו מציעים להכפיל את הסכום הקצוב. למותר לעמוד על ההצדקה לשינוי זה; די אם אציין שערך אותם נכסים עלה במשך שתי-עשרה השנים הללו לפחות לפי היחס של ההגדלה המוצעת בזאת.

השינוי השלישי גוגע למטעים. מוצע כי מטעים הנמצאים בתחום אזור עירוני יראו אותם כמטע ויענקו להם כל ההנחות הגינתות לחקלאות, בתנאי שההכנסה של אותו בעל מטע היא בעיקרה מחקלאות. במקרים אחרים, אם שוויו של דונם מטע באזור עירוני עולה על 10,000 לירות, יעריכו את הנכס לפי שוויה הממשי של הקרקע והמס ייגבה בהתאם לכך.

הנחות לגבי צה"ל ולעולים המשרתים בשירות סדיר: עולים המשרתים שירות סדיר בצה"ל, לא תיחשבנה להם שנות השירות במניין חמש השנים שלגביהן זכאים עולים להנחה במס רכוש על דירתם. נכי צה"ל בעלי שיעור נכות שמעל ל-50% יקבלו הנחה של 50% על דירות מגורים במקום 25% שמקבלים נכי צה"ל בעלי שיעור נמוך מ-50%.

לשלם פיצויים גם על חפצי בית שאינם נשוא למס רכוש. לפי הצעה זו אפשר יהיה לשלם פיצויים גם על חפצי בית, בלי שבכליו יידרש לשלם תשלום כלשהו; אולם במסגרת זו אפשר יהיה גם לדרוש תשלום מסוים, כאשר חפצי הבית הם מעל לסכום מסוים, אם בעליהם יהיה מעוניין בביטוח חפצים אלה, היינו מעל המינימום.

בדרך זו תבטיח הממשלה לכל אורח, גם אם נגרם לביתו נזק כתוצאה מפעולות מלחמה או איבה, פיצוי מינימום על חפציו. הסדר זה לא היה קיים עד כה על-פי החוק, פרט לישובי-ספר; ואם ניתן בעבר פיצוי כלשהו, היה זה תשלום לפני משורת הדין וכן במקרים קשים במיוחד.

בניינים בתהליך בנייה אינם חייבים כיום במס, ועל כן אינם מביטחים מפני נזקים כל עוד לא הושלם הבניין, למרות מה שבבנייה כזו מושקעים סכומים גדולים והיא לא פחות פגיעה מבניין גמור כלשהו. אנו מציעים איפוא בהצעת החוק המונחת לפניכם, חברי הבית, כי בנייה זו תחוייב במס ותמורת זה תוקנה לה זכות לפיצויים. ראוי לציין כי דרישה בעניין זה באה מצד חוגי הקבלנים והבונים.

ועתה לפירוט השינויים: בניינים — עד כה לא הבחין החוק בין הבניינים לסוגיהם. השווי ושיעור המס של בניינים היה אחיד. בתיקון החוק המונח כאן מציעה הממשלה לעשות הבחנה ברורה בין בניינים המשמשים למגורים לבין בניינים אחרים, תוך העדפה ניכרת של דירות מגורים. בו בזמן שלבניינים עסקיים נקבע שיעור מס של 1½%, מוצע שלגבי דירות מגורים ייקבע מס רכוש בשיעור של 0.7% וזאת לאחר ניכוי של 30,000 לירות לדירה בשימוש עצמי של בעליה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה הערך כיום של דירה של 30,000 לירות? האם זה רציני לדבר היום על 30,000 לירות?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

זאת רק הקלה. זה ניכוי של 30,000 לירות.

היו"ר מ. זר:

חבר-הכנסת אליעד, אולי ארשום אותך לרשות הדיבור?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

חבר-הכנסת אליעד, אולי תאמר מה שיש לך לומר, ואשיב לך. זו הצעת חוק.

ההצעה לגבי דירות מגורים מבוססת על ההנחה, כי דירה היא נכס-יד שכל אורח נזקק לה ואיננה מיועדת לעשיית רווחים; ולכן מוצדק לגבות ממנה מס רכוש בשיעור נמוך יותר. אנו מציעים שדירות שערכן אינו עולה על 30,000 לירות יהיו פטורות כליל ממס. אנו סבורים כי בדרך זו, חבר-הכנסת אליעד, 200,000 לירות לפחות תהיינה פטורות כליל ממס. למותר יהיה לציין כי הפטור הזה יחול בעיקר על עיירות ומקומות ישוב פחות מפותחים; כמו כן יחול פטור על מרבית דירות החקלאים וכן על דירות בשכונות נחשלות בערים.

אינני פטור מלהזכיר כי לאור קביעת המס על-פי השימוש בנכסים ולא לפי הימצאם יושבת המס על דירות מגורים של חקלאים על אותו בסיס, שחל לגבי פועלים בחורשת או בשרותים. אולם, כפי שכבר הזכרתי, מרבית דירות אלו תהיינה פטורות עקב ערכן הנמוך.

שהכנסתו בשנתיים האחרונות מחקלאות איננה עולה על 50%. ואז יקבע לו מס, במטע הנמצא באזור המיועד לבנייה, לא לפי מטע. אינני מבין מה זה אזור המיועד לבנייה. כל זמן שזה מטע, הרי זה מטע, ואם האורבניזציה מתקרבת לשטח חקלאי אין זה באשמתו של בעל המטע.

דבר שני: מדוע צריך לקשור כאן את הקריטריון של הכנסתו הנוספת לעניין הכנסתו מחקלאות? באים פה לקפח את בעל המטע, ואני רוצה להביא דוגמה: תושב-חוץ שיש לו מטע של 100 דונם באזור המיועד לבנייה והכנסותיו מחוץ-לארץ עולות בוודאי ב-50% על הכנסתו מן המטע, יינה מהנחה גדולה, בעוד שתושב הארץ שיש לו 20 דונם מטע באזור המיועד לבנייה ייענש. היכן ההגיון?

דבר נוסף: קביעת 10,000 לירות לדונם לפי קונה מרצון ומוכר מרצון. אנו עדים לשני דברים — יש לפעמים שאדם קונה מרצון ומוכר מרצון במחירים בלתי-סבירים מתוך עניין מסויים לקנות שטח מסויים עקב התפשטות האורבניזציה והוא מעלה את המחיר. מחיר זה לא קובע כלפי מחירי רכוש, אני יכול להביא דוגמה: מכון וייצמן ברחובות רכש פרדסים במחירים בלתי-סבירים. אני יכול לקבוע שזה מחיר השוק.

דבר שני: אנו חיים בתקופה אינפלציונית. היו שנים שהיתה אינפלציה זוחלת, עכשיו אנו חיים באינפלציה דוהרת, דוהרת מאוד. מה זה 10,000 לירות כפי שאנו קובעים היום? בעוד כמה שנים, לפי התהליך האינפלציוני, הן יהיו שוות ל-6,000 או 5,000 לירות. התוספת, ששר האוצר והחקלאות יקבעו, באישור ועדת הכספים, אינה מספיקה לדעתי. אני מבין אם היה מדובר על מחיר רצפה של 10,000 לירות, אבל אני מציע שתהיה הצמדה לאינדקס יוקר המחיר ולא להשאיר סכום זה, שכעבור שנה-שנתיים ייעשה בלתי-ריאלי.

הערה נוספת לעניין החקלאות נוגעת לסעיף 44א', שבו יש הגדרה של "יחיד". אני חושב שצריך לחזור לנוסח הקודם של "בעל" או "אדם" ולא "יחיד", כי הדבר יפגע בכל אותן אגודות שקמו לעידוד חסכון לפדס.

אשר למגרשים: גם במקרה זה אינני חושב שיש לקבוע מחיר מגרש שנתי. העונות אצלנו, כמו קדחת, עולות ויורדות. היתה תקופה שמש רכוש למגרשים לבנייה היה למעשה מס החרמה, כי בעל המגרש, תוך שבע-שמונה שנים, שילם מס השווה את ערך המגרש. לכן גם פה צריך למצוא את הדרך הטובה יותר ולא את הדרך השרירותית.

ומכאן אני בא להערה נוספת בעניין מס רכוש על ציוד ועל מלאי. זה אחד הדברים הפוגעים ביותר שבמס הזה. חוק זה יש בו משום פרס לבעלי מפעלים המחזיקים ציוד ישן ומיושן. אלה משלמים מס נמוך או פטורים ממס לחלוטין. ואילו אלה המחזיקים את ציוד מפעליהם, חייבים במס. היכן ההגיון?

הוא הדין לגבי מלאי. כמדינה נצורה אנו חייבים להחזיק מלאי, ובעיקר מלאי של חמרי גלם ומלאי יבוא. אך בעל תעשייה שמחזיק מלאי גדול נענש; הוא חייב לשלם יותר מס. אני מציע לבטל מס על מלאי וציוד למפעלים תעשייתיים.

והערה אחת בעניין המס על בתים להשכרה ובתים

תיקונים טכניים: ההצעה המונחת לפניכם, חברי הבית, כוללת גם שורה ארוכה של תיקונים טכניים שמקורם בנסיון הפעלת החוק שנרכש, כתוצאה מפסקי-דין ומהערות בתי-המשפט. כוונתם להבהיר סעיפים סתומים ולמנוע אי-הבנות.

אשר לנושא הפיצויים הקשורים בנזקי פעולות מלחמה ואיבה — הצעת החוק שלפניכם כוללת הקלות והרחבת זכויות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההצעה המונחת לפניכם לא באה כדי להגדיל את הכנסות האוצר ממס רכוש. זהו שלב נוסף ברפורמה של מס הרכוש. כפי שכבר אמרתי, קרוב לוודאי שגם איננו האחרון. השלב הנוכחי בא להשתית את המס על בסיס הגיוני יותר ולהביא לחלוקת מס צודקת יותר, גם אם לאוצר יביא הדבר להפסד במס, על כל פנים לבטח בשנים הראשונות.

אינני פטור, לפני סיום דברי, מלהזכיר שתי המלצות של הוועדה לבדיקת מערכת המסים בישראל, המלצות שביסודן נראות לנו, אולם יש לדאוגן בבחינת שלבים — לעתיד של הרפורמה במערכת מס הרכוש. שתיים הן ההמלצות: האחת — להנהיג מס הון נטו, שהוא למעשה מס רכוש מעודן וצודק יותר, אם כי בעייתו העיקרית היא קשיי הביצוע, ולא נראה לנו עדיין שהתנאים בשלים להפעלתו כיום. העניין ייבדק ותינתן דעתנו לנושא.

ההמלצה האחרת היא שילוב הארנונה הכללית עם מס הרכוש. זוהי למעשה חזרה על אותה המלצה שהגישה בזמנה ועדה אחרת. גם על המלצה זו ראוי לשלב ולחת את הדעת, אולם גם במקרה זה, כיום כבעבר, יישום ההמלצה תלוי במידת ההסכמה ושיתוף הפעולה של השלטון המקומי.

אדוני היושב-ראש, חברי הבית הנכבדים. אבקש מן הבית לדון בהצעת החוק ולהעבירה לאחר מכן לדיון בוועדת הכספים של הכנסת לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון. הדיון יהיה אישי, במסגרת 10 דקות לנואם. רשות הדיבור לחבר הכנסת ארליך, ואחריו לחבר הכנסת מלמד.

שמחה ארליך (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. ספק רב בעיני אם יש בכלל הצדקה למס הזה, פרט כמובן לסיכויי מלחמה ופעולות אויב בשעת-חירום. כל הקריטריונים שמבוסס עליהם המס הזה כמעט שסותרים אחד את דעהו. אבל אינני בא היום להציע לבטל את המס, כי האוצר אינו רוצה לוותר על 280 מיליון לירות, הוא בקושי מוותר על 20 מיליון לירות עקב השינויים שמציע היום סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
יותר מ-20 מיליון לירות.

שמחה ארליך (גח"ל):

בין 20 ל-30 מיליון לירות. אני ממעיט ואתה מרבה. הערות מספר להצעות התיקונים של החוק הזה: כבר הזכיר כאן סגן שר האוצר את עניין המטעים ואני רוצה להתייחס אליו בכמה משפטים. ראשית כל מוכנס כאן קריטריון חדש ולפיו ייענש בעל מטע

אם יהיה זה מן הצדק להטיל מס על דירות מגורים, כשדירה המשמשת לצורך מגורים אינה מעניקה שום הכנסה לבעליה ובעל הדירה צריך לשלם משכרו את מס הרכוש המוטל על הדירה. והדירה לפעמים מהווה לגביו בבחינת "עושר השמור לבעליו לדעה".

אולם כל עוד אין אלטרנטיבה, ואני חושב שאין אלטרנטיבה להכנסה ממס זה, וכל עוד אינה מבוצעת רפורמה כללית במערכת המסים, הרי שהרפורמה המוצעת מספקת בהחלט את הדרישות שנדרשו זה זמן רב בציבור.

אולם עלי לציין כי רפורמה זו נוגעת רק למגור קטן אחד של המערכת. סך כל ההכנסה ממס רכוש הוא 280 מיליון לירות, לערך. 280 מיליון לירות מתוך כלל המיסוי המגיע ל-9.8 מיליארד לירות — זהו אומדן ההכנסות מהמסים בתקציב השנה — מהווים כ-3% ממערכת המיסוי כולה. אני רוצה לקוות שלמרות ההיסוסים, הגובעים מהלחצים המופעלים על הממשלה, שלא לבצע את הרפורמה הכללית במערכת המסים — תבצע הממשלה רפורמה זו, על-ידי הקטנת השיעורים של מס הכנסה והנהגת מס ערך מוסף. אני מקווה שהממשלה תבצע רפורמה זו עוד השנה, ובכך תמנע התדרדרות במשק.

במאמר מוסגר עלי לומר, שהאירועים של הימים האחרונים יצרו בנו הרגשה, שלהסתדרות הכללית יש מנהיגות פופולרית מאוד. אני מקווה שבשעות אלו נתבשר שהנהגה זו תמשיך להנהיג את ההסתדרות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אתה מקווה?

אברהם מלמד (מפד"ל):

אני מקווה, כי מנהיגות חזקה תהיה טובה להסתדרות. כמובן, בהסתייגות אחדות. כאשר ציבור העובדים הדתיים אני שמח על העובדה, שסוף סוף יש להסתדרות מנהיגות חזקה. אני רוצה שלמנהיגות פופולרית זו...

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
בן-אחרון ויהושע פרץ — מצא מין את מינו.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אולם אני חושב שמנהיגות זאת תיבחן לא על-ידי ההזדהות הזאת — ופה אני מסכים לכמה קריאות בנינים — אלא באיזו מידה היא תנהיג, תכוון ותדריך את ציבור העובדים ולא תהיה מונהגת, מודרכת ומכוונת על-ידו. היינו, באיזו מידה היא תוכל לקבל תשובות לא רק כשהיא נותנת לו ונענית לתביעות, אלא גם כשהיא באה בתביעות ממנו, לטובתו שלו, לטובת אותו ציבור העובדים ולטובת המשק כולו.

(קריאה: מה זה שייך למס רכוש?)

האם היא תצליח להסביר לציבור הזה שמערכת מיסוי מעוותת, אשר עד היום ההתנגדות לשינויים בה מקורה בחוגים אלה — באיזו מידה המערכת הזאת פועלת לדעת המשק; באיזו מידה היא גורמת להימנעות מתשלום מסים וממילא פוגעת בעקרון הפרוגרסיביות של המיסוי ומגבירה את הנטל על רוב משלמי המסים, שווה ציבור העובדים; באיזו מידה היא תצליח להסביר להם שתביעות מעבר ליכולתו של המשק הן בסופו של

משותפים. אינני יודע מדוע מקופחים בעלי בתים להשכרה, שבתיהם מוגנים על-ידי חוק הגנת הדייר. אני חושב שסקטור זה הוא המקופח ביותר במדינה. אני מציע כי הם יכללו במסגרת ההנחות שדיבר עליהן סגן שר האוצר.

ומכאן אני בא למס רכוש על בתים משותפים. אינני מקבל את הנוסח של "הערכה ריאלית של שווי הנכס". אדם הגר בדירה בת שניים או שלושה חדרים, דירה זו משמשת לו לצורך מגורים לו ולמשפחתו. הוא אינו עושה עסקים בדירה שלו. עכשיו מוצע להעלות את מס הרכוש על דירתו, שעה שהדירה משמשת לאותה מטרה — מגורים. אין זה משנה אם מחיר הדירה בשוק הוא גבוה יותר. הוא אינו יכול למכור את הדירה. הוא זקוק לה לצרכיו הפרטיים. אם ימכור את הדירה, יצטרך לרכוש דירה אחרת במקומה. אינני מבין איפוא מדוע צריך להטיל מס על אדם משום שמחיר דירתו בשוק עלה. הוא אינו נהנה אפילו באגורה אחת מעליית מחירים זו בשוק. הוא אינו יכול למכור את הדירה, ואינו יכול להפוך אותה לדבר סחיר. היא מיועדת לשימוש שלו בלבד. מה התועלת שהוא מפיק מעליית מחירי הדירות בשוק? מדוע צריך להעניש אותו ולהעלות את המס על דירתו?

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה נעשה לפי קריטריונים מסוימים.

שמחה ארליך (גח"ל):

אמרת שמשם זה הוא מס בלתי-צודק. הקריטריונים שלו סותרים זה את זה. יש רק קריטריון אחד, שהאוצר צריך להוציא מן הציבור עוד 280 מיליון לירות. באי-רצון אני מקבל קריטריון זה ומבין אותו, כי אין בדירה אחרת.

הי"ד מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת גולדשטיין.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אין לנו אלא לברך על כך שסוף סוף הובאה הצעת חוק זו לפני הביטחון הצעה זו באה לשנות מצב חוקי קיים, שהוא מיושן ואבד עליו כלח. הצעה זו מבטלת את החלוקה בין עיר לכפר, חלוקה אזורית שלא הבחינה בסוג של הפעילות המשקית ולא התחשבה בו. הצעה זו משנה גם את בסיס ההערכה של דמי שכירות צפויים על-פי ערך הנכס בשוק וקובעת מתן "ניכוי יציב" ופטור לנכסים שערכם מתחת למינימום מסויים, לאמור: העקרון של השינויים המוצעים מבוססים על המציאות הכלכלית של ימינו.

אנו היינו הראשונים שתבענו ביצוע רפורמה במס רכוש, כפי שתבענו גם ביצוע רפורמה בכל מערכת המיסוי המעוותת לחלוטין. יש מקום, ללא ספק, לשלול לגמרי סוג זה של מיסוי, שבא לעולם כאשר רוב רכושם של פרטים היה נכסי דלא-ניידי. אז היה המס מוצדק, באשר הוא שיקף נכונה את מצב ההון של התושבים, והיה נוח מבחינה מינהלית. אפשר גם לטעון שכיום, בנסיבות הקיימות בארץ בתחום הדיור, כאשר רוב האוכלוסיה הם בעלי-בתים בלתי ברירה ונאלצים לרכוש דיור במקום לשכור דיור, ייתכן שיש מקום לשקול

חקלאיים לבין בניינים למגורים, ובעיקר בניינים עסקיים. על האחרונים, שעד היום "נבלעו" בתוך הבניינים החקלאיים, הוא מטיל מס גבוה יותר. אין כל ספק שאני מבקר על תיקון זה. החוק נותן הקלות חשובות מאוד לבעלי דירות חדשות, שבמשך שלוש השנים הראשונות ישלמו רק 60% מן המס. וכן לזוגות צעירי.

אני גם מסכים עם סגן השר כי השיטה הקודמת, שלפיה הטילו מס רכוש על בניינים, היא מיושנת. היה צורך לבנות שיטה חדשה, אבל דעתי היא שהשיטה הקיימת שאתם בונים עליה, זו המושתתת על ערך הרכוש, היא מסכנת מאוד. אנו ערים להתפתחות, שאדם שרכש דירה לפני שנתיים בסכום של 40,000 לירות, כעבור שנה או שנתיים תוכלו להעריך את הדירה הזאת ב-150,000 לירות. כלומר, הוא יצטרך לשלם בעד הדירה השווה 150,000 לירות, לפי 0.7% — יותר מ-1,000 לירות. יכול להיות מצב, שכל שלוש-ארבע שנים תבוא הערכה ויעריכו את הדירה פי-כמה יותר ממה ששולם בעדה. היא איננה נכס ליצירת הכנסה. הדירה לא משנה כלל את מצב בעליה, לא אתמול, לא היום ולא מחר, ויטל על דירה זו כפליים מס ממה ששולם לפני שנה או שנתיים. אילו היה מטל מס בשיעור 0.1% או 0.2%, אפשר היה לשאת את העוול. אבל הדבר מתבטא בהוצאה של מאות לירות. אנו עלולים להיקלע למצב שאזרח יקבל חשבון המחייב אותו לשלם תוספת של 300–400 לירות לשנה כמס רכוש על דירתו. האם יש צדק בכך? האם זוהי גזירה שהציבור יוכל לעמוד בה?

נכון, אנו מוכרחים לשנות את השיטה כי היא יצרה עיוותים רבים. עלינו להביא בחשבון שעשרות אלפי אזרחים, אשר רכשו דירות בשנים האחרונות, ביניהם אנשי עבודה ושכידים רבים, קיבלו חשבונות המחייבים אותם לשלם מס רכוש של 600–700 לירות לשנה, בעוד שהם יודעים כי חבריהם, אשר גרים אולי בדירות טובות ומרווחות יותר, משלמים רק 100 לירות לשנה. זה לא מצב אידיאלי. דרושה שיטה חדשה, אבל לא חשבון עד הסוף מה צריכה להיות השיטה.

בחוק מופיע סעיף אשר צריך להדאיג אותנו, והוא מדאיג כבר היום אזרחים רבים. סעיף 12, הבא להחליף את סעיף 11 לחוק העיקרי, אומר: "בניין מגורים או בניין עסקי אשר שטחו הכולל פחות מ-30% מהשטח הכולל שהיה מותר לבנות לפי תקנות תכנית בניין ערים שהיו קיימות בעת הבנייה — ואם לא היו תקנות בעת בנייתו — לפי תקנות שהותקנו לראשונה לאחר בנייתו, ואשר המחיר שניתן לקבל במכירה ממוכר ברצון לקונה ברצון בעד המבנה שבו באחד באוקטובר שקדם לשנת המס היה פחות משווי חלקת הקרקע שעליה הוא עומד — רשאי המנהל לשום את שווי הבניין כאילו היה שני נכסים שהאחד מהם הוא המבנה בתוספת שטח קרקע של 300% משטחו הכולל (להלן — המבנה) והשני יתרת הקרקע; שווי המבנה ייקבע על-פי סעיף 7, ואילו שווייה של יתרת הקרקע יהיה כשווי שהיה נקבע לבניין אילולא הוראות סעיף זה פחות שווי המבנה; שיעור המס שיחול על יתרת הקרקע יהיה כשיעור המס החל על קרקע".

אני רוצה להסביר את האמור בסעיף זה. נניח שבכפר-סבא גר יהודי במשך 40–50 שנה בבית שעל

דבר גם לדעת העובדים, והאינפלציה, האוכלת אותנו בכל פה, שתלך ותתדרדר ותדהר, מעשירה את העשירים ומרוששת את השכבות החלשות יותר, ובכלל את ציבור העובדים כולו. אני רוצה לקוות כי ההנהגה הזאת תפעל לחצים בכיוון של הבראות המשק ולא בכיוון ההפוך.

הערות מספר לגבי החוק המוצע, שבאופן כללי, כפי שאמרתי, אני מקבל אותו. ראשית, לגבי השיעורים: בסעיף 2, הבא במקום סעיף 3 של החוק העיקרי, יש, לדעתי, לבחון באיזה מידה רצוי אולי להקטין את המס על בניין מגורים, שיהיה פחות מ-0.7%, ולהגדילו בסעיף קטן (3) "בעניין עסקי אחר", מתוך הטעמים שהזכרתי.

כמו כן אני סבור, שהניכוי היציב המוצע — 30,000 לירות — הוא איננו מספיק כלל. אנתנו בוודאי לא נדביק את היוקר ואת עלייתם, מדי יום, של מחירי הדיירות. כבר בקריאת-ביניים העיר זאת, נדמה לי, חברי-הכנסת אליעד. היום סכום זה למעשה אינו מבטא שום ערך, כאשר ערך הדירה הממוצע היום הוא בסביבות 90,000 לירות.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

כמה זה 90,000 לירות לפי 0.7? — 560 לירות בערך.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אשר לבתים מוגנים: אינני יודע משום-מה קיפחו אותם גם כאן. הרוב בכנסת שוכנע שציבור זה של בעלי-בתים כביכול לא מקבל היום כל פיצוי על הרכוש שלו. אמנם תיקנו לאחרונה קצת, אבל בצדק עדיין צועקים חסם על הקיפוח שגם חוק זה מפלה אותם לדעה. יש בהחלט מקום להיענות באיזה שהוא אופן לתביעה זאת של בעלי הבתים המוגנים ולבטל את האפליה כלפיהם בחוק המוצע.

אני גם מציע תיקון קטן, שמבחינה טכנית נראה לי חשוב. בסעיף 54 לחוק העיקרי נאמר כי "לא יירשם בפנקס המקרקעין שינוי בבעלות". אני סבור שמן הראוי לשנות זאת, הואיל ואנחנו עדים לכך שבמציאות של ימינו רישומים מסוימים לעיתים לא באים בכלל לפנקס המקרקעין, כמו העברת מגויות, שבדרך כלל נרשמת במקום אחר, אצל רשם החברות. נדמה לי שצריך להיות שינוי. במקום: "לא תירשם בפנקס המקרקעין", מציע אני שיהיה כתוב: "לא יירשם כל שינוי בבעלות", לאו דווקא בפנקס המקרקעין.

אני תומך בהעברת החוק לוועדה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשטיין, ואחריו לחבר-הכנסת קרגמן.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני יודע עם מי עלי להתווכח — עם חבר-הכנסת אברהם מלמד, או עם החוק. ההלטת לי להתייחס לחוק. חוק זה, המונח לפניכם: חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8), תשל"ב-1972, תפקידו לתקן עיוותים. נכון שהוא גם מתקן מספר עיוותים שהיו קיימים בתחום זה, אבל נדמה לי שלא אטעה אם אומר שהוא יצר מספר עיוותים הרבה יותר גדול ממה שתיקן. קשר לעיוותים שהוא תיקן — החוק מפריד בין בניינים במושבים

סכום המס המשתלם וחלוקת התוספת ל-15 שנה, בניגוד למוצע לגבי בתים משותפים, כולל דירות מפו"רות ווילות. אפילה זו חמורה במיוחד לאור העובדה שדמי השכירות הקיימים ממשיכים לחייב אותנו, והתוספת הזעומה וצורת העין שקיבלנו לא הדביקה אפילו את ההתייקרות בשנת 1966".

רצוני לשאול את חברי הכנסת: בכמה שוטים אפשר להכות את האנשים האלה?

יוסף סרלין (גח"ל):

אין קץ ואין שיעור לכך.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אני חושב שהיה מוצדק לומר בהצעת החוק, שכל הדירות המוגנות ייחשבו כדירות שערכן עד 30,000 לירות ולא יחול עליהן מס רכוש. יחול עליהן התשלום לקרן פיצויים, כפי שהוא חל על בתים לפי חוק ההשכרה. אני מתייחס לכך בגישה אנושית. אינני משכיר דירות, אבל אני יודע כי בשנות העשרים, כאשר הייתי חלוץ צעיר, שמחתי על כל בית שנבנה להשכרה במדינת ישראל, כל יהודי היה שותף לשמחה זאת. גם כאן נעשה עוול.

לבסוף, ביטוח בפני נזקי מלחמה בתקופת הבנייה. נכון שהחוק החדש בא לפי תביעת אירגוני הקבלנים וגורמי הבנייה, אבל אני רוצה לומר לסגן שר האוצר כי תוספת 1.2% היא גדולה מדי. תוספת זו תייקר את הדירה הקטנה ביותר ב-500–600 לירות. כיום משלמים 2.5% בעד הקרקע, כל זמן שהבית אינו גמור. אני מעריך שכדי להבטיח את הבית בתקופת הבנייה לפי 15,000 לירות חדר, 45,000 לדירה של שלושה חדרים, ואפילו חדרים קטנים, תוספת של 1.2% פירושה 500 לירות נוספות. אני חושב שזה יותר מדי. מקסימום התשלום צריך להיות חצי אחוז, בערך 250 לירות לדירה. גם עניין זה צריך לתקן.

הייתי רוצה לדבר על סעיפים נוספים, אבל הזמן העומד לרשותי אינו מאפשר זאת. אני מקווה שדון על החוק הזה בוועדת הכספים ונתקן מה שיש לתקן.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת קרגמן, ואחריו לחברי הכנסת שמואל תמיר.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הערותי תהינה קצרות. אני מעריך מאוד את המאמץ שעשה משרד האוצר בעניין מס רכוש. סוף כל סוף הצליחו להוץ את העניין במידה מסוימת ולהציע לנכנסת תיקונים, שאמנם אין הם סוף פסוק, אבל זו התחלה חשובה מאוד. התיקונים המוצעים כרוכים באבדן הכנסות למדינה, לעת עתה בסך 25 מיליון לירות. אין לזלזל בסכום זה. אבל זה נעשה מתוך מגמה למנוע עיוותים עקב ההקפאה במס רכוש. אינני חושב שעם התיקון הזה נעלמים כל העיוותים, אבל זו ראשיתה של פעולה חשובה למדי, ויש לברך על כך. החוק המוצע לא בא להטיל מסים נוספים או להכביד את עול המסים, הוא בא להקל במידה מסוימת ולתקן את העיוות, שאין לשאת אותו, חוסר שוויון בין בעלי דירות שהן באותם ממדים ובאותם מקומות, עיוות שנוצר עקב ההקפאה במס הרכוש.

מגרש של דוגם אחד. אולי גם חברי הכנסת סורקיס גר בבית דומה, אינני יודע. בשל הספרות המכוערת בקרקעות במדינה שווה כיום המגרש של הדוגם סכום של 200,000 לירות. אותו יהודי גר בדירה ששטחה 100 מ"ר. לפי ההצעה יצטרכו להוסיף לשטח הדירה עוד 300 מ"ר ולחייב את היהודי במס רכוש בשיעור 2½% על מגרש בשטח של 600 מ"ר. הוא יאלץ לשלם כ-2,500 לירות רק בעד הקרקע. זוהי התוצאה של הסעיף הזה. עניין זה טעון הבהרה. יש אלפי יהודים במדינת ישראל הגרים בבתים שנבנו על מגרשים בני דוגם אחד. הללו גרים בדירות קטנות, אבל בעוד שנה—שנתיים יעשו הערכה חדשה של הבתים ויחייבו אותם לשלם מסים של אלפי לירות. אנו חייבים לדעת את המצב לאשורו. יש מקום לשאול: האם זוהי כוונתו של החוק?

אני מבקש להעלות נקודה נוספת, המתייחסת לקרקע חקלאית. חברי הכנסת אדלין הוזכר נקודה זו, ואני מבקש להרחיב את הדיבור עליה.

לפי החוק הקיים שווים של מטעים לגבי שיעורי המס החלים עליהם הוא אחד, בין שהם באזור חקלאי ובין שהם באזור עירוני. לשם הבהרה רצוני לציין, שבאזור שיפוט עירוני יש 103,000 דוגם אדמה חקלאית, ואלה הם ברובם הפרדסים המשתרעים בין חדרה לרחובות. מסתבר כי עקבות עליית מחירי הקרקע יש יהודים המוכנים לשלם גם בעד אדמות פרדס סכומים של 15,000 לירות לדוגם. אם הערך של אדמת הפרדס מגיע ל-10,000 לירות לדוגם, הרי הפרדסנים, בעלי המטע, ישלמו לא לפי קריטריונים של אדמה חקלאית, כשם שמשלמים במושב חקלאי וכפי ששילמו עד היום, אלא עליהם יהיה לשלם מס לפי ערך הקרקע, וזאת בשיעור 2½%. אם נתרגם הוראה זו למונחים כספיים יתברר לנו, שאותו פרדסן יצטרך לשלם מס בסכום העולה על ההכנסה מאותו מטע בשנה. האם זוהי הכוונה? האם זוהי מדיניות חקלאית? אם נתמור שאתם מבקשים להפוך 10,000 או 20,000 דוגם של אדמה חקלאית לעירונית — נחא, בינתיים יוטלו על אדמות אלה המסים. אבל לא זו היא הכוונה. המדיניות המוצהרת היא, שאין לאפשר הפיכת אדמה חקלאית לעירונית. מה אנו רוצים להשיג בכך? האם אנו רוצים להיות שותפים לאותה ספקולציה שאנו מבקשים להיחלם נגדה? האם עלינו לגרום לכך שאנשים יזניחו את הפרדסים וינטשו אותם? האם זוהי המדיניות? האם בדרך זו נפתור את הבעיות ונסלק את העיוותים הקיימים? דרך זו איננה נראית לי.

אני מבקש לעמוד על עוד נקודה המתייחסת לבניינים ודירות הנכללים במסגרת של חוק הגנת הדייר. רבים מחברי הכנסת קיבלו דאי את המברקים של בעלי הבתים. נכון שמכיר ההסתדרות כינה את 900 התע"שיינים בארץ "בעלי-בתים" באמרו: "מי הם בעלי הבתים האלה?" אני מקווה שלא נזכה לדאות את "בעלי-הבתים" החדשים, כפי שכוננו על-ידי מזכיר ההסתדרות, באותו מצב כפי שראיתי אותם בעלי-הבתים אשר הפגינו ליד משרד ראש הממשלה. היתה זו ערעור קבצנים שלא ראיתי כמותה.

כותבים בעלי-הבתים במברק ששיגרו לחברי הכנסת: "נדהמו מהצעת החוק 993, הקובעת אפליה כלפי בתים מוגנים ושוללת מאתנו את ההקפאה של

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אינני בא לומר שדווקא זה היה השיקול בעניין הגדון, אבל אינני פוסל שיקול כזה שלא בקשר לחוק המונח לפנינו. אני דווקא חשבת שצריך מיד לבטל את ההקפאה, ואסביר זאת. יש עיוות בולט, שאינו בא על תיקונו כעת; הוא יתוקן בעוד זמן-מה. יש עשרות אלפי אזרחים, אינני יודע מהו המספר המדויק, שהם החליפו דירות. עקרון ההקפאה גורם לכך שהמס קשור באיש ולא בדירה, ולא בהכנסתו של בעל הדירה, אם אדם מחליף את הדירה הישנה שלו והדייר נכנס, מי שקנה את דירתו משלם מס רכוש גבוה הרבה יותר מאשר שילם אדם שישב בתוך הבית הזה ויצא. אפילו זה עניין של יום אחד. אותו דבר קורה לאותו איש שמכר את הדירה ונכנס לדירה אחרת, גם היא ישנה, והוא משלם פי-שניים וחצי מזה שיצא ומכר לו. בדינמיות הזאת של גידות בדיוק, של העברה ממקום למקום, ההקפאה הזאת מכה. והעיוות הזה לא בא על תיקונו במצב הנוכחי. נכון שתוך שנים מספר יגיעו לשוויון בעניין זה, אבל בינתיים אלפי אנשים מוכים על-ידי כך שההקפאה פאה ממשיכה להתקיים, והואיל והיא קשורה באיש ולא בדירה, משלם הדייר לפעמים פי-שניים וחצי ממה שמשלמים כל הדיירים באותו בית במשך שנים.

אני מקבל בברכה סעיף אחד, אשר בוועדת הכס' פים דרשו להכניס בחוק, וזה עקב מקרה ההתפוצצות שהיתה בחיפה. אני מדבר על ביטוח חפצים בתוך הבית. כידוע, קרן ארנונה וקרן פיצויים נועדו לתקופת מלחמה ומה שקורה הוא, שנותנים דירה אחרת, או נותנים אמצעים לקניית דירה, אבל כל מה שנמצא בתוך הבית, עליו לא חל שום ביטוח. על כל פנים קרן ארנונה וקרן פיצויים אינן חייבות בתשלום בעד תכולת הבית. הקרן עשתה אמנם בעניין זה. ייאמר לזכותם של אנשי האוצר, מס רכוש וקרן פיצויים, שהם הלכו לקראת התושבים שאיבדו את כל רכושם בתוך הבית, את הריהוט וכן הלאה. אבל אין לזה ביטוח.

הצענו שיהיה ביטוח חובה לתכולת הבית. כמובן, בצורה סבירה, בהיקף סביר ובמחיר סביר, שכאשר יש דבר כזה — והלוואי, וכולנו תפילה, שלא יהיה — הקרן תדאג גם לכך, ויש לעודד ולחייב על-פי חוק שחלק מסויים או סכום מסויים של תכולת הבית יהיה מבוטח על-ידי קרן פיצויים וארנונה, תמורת תשלום מסויים, תשלום קטן, למקרה שקורה אסון. אני רואה שיש תיקון די חשוב בעניין זה, אשר מחייב, ולאחר מכן גם מאפשר, ביטוח עצמי נוסף על מה שקרן הפיצויים תהיה חייבת. אני חושב שהתיקון הזה חשוב מאוד.

לבסוף אני רוצה לומר כך: אפשר כמובן לבטל את מס רכוש. מס רכוש אינו המצאה סוציאליסטית של פועלי ארץ-ישראל. מס רכוש קיים במשטרים קודמים, כאשר הקונסרבטיביים היו היוזמים של הפעלת מס רכוש, גם על רכוש מבחינת דירה וגם על רכוש של נכסים יצרניים, חקלאיים וכן הלאה. יש המדברים על כך שהמס אינו לצורך, ובכלל מה החשיבות שלו, וכי אין הצדקה שאדם שיש לו דירה, והוא אינו מפקי ממנה שום רווחים אלא גר בה, יצטרך לשלם מס רכוש. לכן, כאמור, אפשר לבטל את מס הרכוש. ההכנסה ממס רכוש מגיעה ל-250 ביליון לירות בתקציב המדינה. אם לא נלך בדרך זו, ואני שאדם אחראי — ואני מניח שכאלה הם חברי הכנסת שדיברו בעניין זה — יצטרך להציע

אני רוצה לומר לחברי הכנסת גולדשטיין, שיש הקלה חשובה בפטור ממס רכוש על דירה ששוויה 40,000 לירות. כמובן, אפשר לומר שהסכום הוא קטן. אבל צריך לזכור שגם היום לא כולם חיים בדירות שעולות 100,000 לירות. גם כיום יש רבים, רבים מאוד, שערך רכושם אינו עולה על 40,000 לירות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
איפה יש דירות כאלה?**ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):**

אל תמדוד לפי תל-אביב ורמת-גן. יש הרבה אזורים בארץ, שגרה בהם אוכלוסייה של שלוש רבעי מיליון נפש, וערך הדירות הוא לא יותר מ-40,000 לירות. תבואו לאזורי פיתוח, לגליל ולאזורים אחרים.

הרי אנחנו רוצים להגיע לתקופה שלא תהיה ספקולציה כפי שהיא קיימת עכשיו, שמחיר הדירות לא יהיה קשור בספקולציות. חוק לא בונים לפי שנה אחת.

חברי הכנסת גולדשטיין טען, שבגלל ספקולציות עלה מחיר הדירות, ואדם איננו נהנה מדירתו, ששוויה עכשיו 100,000, יותר משנהגה ממנה כשערכה היה 40,000 לירות. אני רוצה להזכיר שיש סעיף מפורש הנוהג סמכות לשר האוצר, באישור ועדת הכספים, לשנות את סכום הניכוי, ועל-ידי כך אפשר יהיה לשמור על שיעור הריאלי של הניכוי, אם תהיה עליית מחירים.

(חברי הכנסת י. הורביץ קורא קריאה - ביניים)

אני מציע לך שנקשיב בסבלנות.

אמרתי שבמקרים מסוימים יכול שר האוצר להגדיל את הניכוי. אינני מניח שאם תהיה עליית מחירים יהיה למישהו עניין מיוחד להכות את אלה הגרים זה שנים בדירות. אפשר יהיה להתאים את הניכוי לקפיצה באי-דקס, על-מנת לאזן במידה מסוימת את ערך הרכוש הממשי שלי או שלך ואת ערך הרכוש בשוק, עקב הספקולציות.

אין אני מרוצה מן ההקפאה. אני חשבתי שצריך היה השנה לבטל את ההקפאה על-מנת למנוע עיוותים שנוצרו בגלל המשכיתות. אבל ההקפאה נמשכת ותימשך עוד שלוש שנים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

היו מי שהביאו בחשבון את הבחירות שיהיו בעוד שנה וחצי, ולכן דחו את הביצוע. אנחנו רגילים לכך אחת לארבע שנים.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

חברי הכנסת תמיר, אני רוצה לומר לך שזה בכלל לא פסול במשטר דמוקרטי להתחשב בבחירות. אינני בא לומר שהחוק הזה קשור דווקא בבחירות, אבל כל מי שלומד את הדמוקרטיה בעולם, בארצות-הברית, באנגליה, יודע שמביאים בחשבון את הבחירות. גם בהליכותיו של חברי הכנסת תמיר יש בודאי השפעה מסוימת לבחירות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
כל הכבוד על גילוי הלב.

0.7% משווי הבניין, ותהיה שיטה חדשה לקבוע את השווי; לא לפי ההכנסה בפועל, אלא לפי המחיר של קונה מרצון ומוכר מרצון.

על מי מוטלים מסי הרכוש הללו? על אילו קפי-טליסטים הם מוטלים? הרי בארץ הזאת נקבעה שיטה על-ידי אותו משטר שאין אדם יכול להיות דייר בדירה; הוא חייב להיות בעל כרתו בעלים של דירה. ואם לאדם שיש לידיים, והכל מתברכים במשפחות מרובות ילדים, הוא זקוק לפחות לדירה על ארבעה חדרים. אם הוא גר באזור שמדברים עליו כעל אזור נחות, אזור תל-אביב דבתי וגוש דן, או פתח-תקוה, או חיפה או ירושלים, אותו אזור המאוכלס רוב רובה של המדינה, אבל אזור שאינו נמנה עם המיוחסים - באזור זה, ארבעה חדרים עולים לפחות 150,000 לירות. למעשה היום יותר. 0.7% - כלומר 1,000 לירות לשנה. 1,000 לירות לשנה מס נוסף על מס ההכנסה שהאיש הזה, שיכול להיות בעל הכנסה ממוצעת מאוד, יהיה חייב בו.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
צריך לנכות 30,000 לירות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
עוד לא גמרתי את החשבון. בסוף אנכה את 30,000 הלירות.

נניח שאיש זה הוא בעל-מלאכה...

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
דומני שבהתחלה צריך לנכות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
בסדר, מקבל.

נניח שאיש זה הוא בעל-מלאכה. ושוב, לפי השיטה הקיימת, כדי להיות בעל מלאכה בישראל צריך שיהיה לך איזה נכס - דלא-נייד, מפני שאי אפשר לשכור; צריך לקנות כל דבר. ויש לו סככה, או יותר מסככה - מבנה שאפשר יהיה לקיים בו עבודה, לעבוד לבדו או להעסיק עוד אדם או שניים. וזוהי שכבה רחבה מאוד של מתפרנסים. הנכס הזה בכל האזורים המרכזיים שהזכרתי יהיה שווה 100,000 לירות. הוא יצטרך לשלם עליו עוד 1.5% - עוד 1,500 לירות לשנה.

אם חס-וחלילה קיבל בירושה ממשפחתו חלקת קרקע כלשהי, שפעם היתה צורת חסכון משפחתית קלאסית, חלקה קטנה ששוויה, נניח, 70,000 לירות, הוא יצטרך לשלם עליה 2.5% עוד שלוש ארבע שנים - 1,750 לירות. קצת ציד ומלאי, בשווי של כ-50,000 לירות - הוא יצטרך שוב לשלם סכום של כ-1,000 לירות. אחרי שהורדנו את 30,000 הלירות שדובר עליהן - הוא יצטרך לשלם בערך - כ-5,000 לירות לשנה, או 400 לירות לחודש מס רכוש וקרן פיצויים. זוהי שכבת מפרנסים רחבה מאוד. אין אלה העשירים הגדולים. וזה נוסף על מס הכנסה, וזה נוסף על מסים עירוניים שעכשיו עומדים להתיר את העלאתם מפני שגם שם לא יפטרו אף פקיד שלומיאל אחד, אלא יוסיפו עוד ועוד נדבכים של ביורוקרטיה.

מניין ישלם אדם, אם הוא באמת ישלם מסים כדון, ללא הערמות וללא כל הטכניקות המקובלות שדוחפים אליהן את האזרחים? מניין ישלם 400 לירות נוספות

איוו אלטרנטיבה לגבייה הזאת. מס רכוש קיים במדינה מראשית הקמתה ואולי לפני כן, כאשר נקרא "ורקו". וכיוון שכך, יש בכך איזה יסוד שאפשר לבנות אותו כפי שבונים אותו עכשיו - על יסוד פוגרסיבי, שהחלט, הקטן, בעל הדירה, יהיה פטור לגמרי ממס רכוש, מתוך הנחה שמי שיש לו דירה גדולה, מי שיש לו רכוש גדול, הוא גם בעל ההכנסה הגדולה על-פי רוב. אינני מדבר על דברים ספקולטיביים שמעלים את ערך הרכוש. דיברתי ואמרתי מה ניתן לעשות כדי לנטרל את הדברים האלה.

אם ניגש לעניין זה באופן אחראי, צריך מס רכוש להיות גורם שיכניס לתקציב המדינה את הסכומים הדרושים לביצוע פעולות שאנחנו מאשרים. לכן אני רוצה להביע את מלוא סיפוקי מן התיקונים הללו. הם אינם מספיקים. אחד הדברים שהייתי עושה מיד הוא לבטל את ההקפאה, ואז הייתי יותר שקט שאין אפליות שנוצרו עקב ההקפאה זאת. אבל בכל זאת התיקונים הללו מביאים בלי ספק לידי התקדמות לקראת תיקון הרבה יותר רחב של חוק מס רכוש.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת שערי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אחד הסימנים האופייניים לשיטה המקובלת בארץ הוא השינויים בשיעורי המסים, הנקבעים חדשים לבקרים. כאשר אדם מתחיל את שנת הפעילות המשקית שלו, בעל מלאכה, תעשיין, חקלאי, שכיר, הוא אינו יודע מה יהיו שיעורי המסים שיחוייב בהם בהמשך השנה ובסופה. הוא אינו יודע מה יהיה שיעור הריבית שיהיה חייב בה בהמשך השנה או בסופה. כל הדברים הללו משתנים אצלנו ממש בלחץ כל רוח מצויה הלך ושוב, הלך ושוב, כאשר שום אדם סביר, המכלכל את מעשיו לשנים מספר, אינו מסוגל לתכנן את צעדיו מראש.

לפני שעה קלה ישבתי עם פקיד בכיר מאוד באחת החברות הציבוריות הגדולות של ישראל ודנו בנושא משקי מסויים. כאשר דנו בשאלה מה היא עמדת הממ"ש לגבי שיטה מסויימת, שהבאנו בחשבון לצורך אותו עניין, היתה תשובת הפקיד הבכיר המנוסה מאוד: אין זה משנה. אם הלקוח שלך מוכן להמתין עם התכנית שלו כחצי שנה יש להניח, שתוך חצי השנה הקרובה תשתנה מדיניות הממשלה בתחום זה פעם ופעמיים, הלך ושוב. צריך רק לבחור בקונוונקטורה המתאימה ואז לקפוץ, וזה יעבור.

אני חושב שהיה זה תהליך נכון מאוד לגבי כל מדיניות המשקית של הממשלה. היום אנחנו מתבשרים על חוק חדש, חוק מס רכוש וקרן פיצויים, ובו מגמות חדשות, בצירוף הקבוע של הוראה, הנלווית לאחרונה לכל חוברת כחולה, שהשר מוסמך, לאישור הוועדה - ואנחנו יודעים איך פועלות הוועדות - לשנות, להקל, להוסיף ולקבוע, ואנחנו ניתן מראש גושפנקה וכך יתגלגלו העניינים.

האם יש הגיון לאורך ימים בחוק הזה? האם יש צדק מהותי בחוק? או שזווית הראייה היא זווית ראייה סקטנטית, מצומצמת? נבחן בשתיים שלוש נקודות.

דבר ראשון: אני מתייחס לסעיף (3)2, לגבי מס על בניין מגורים, הקובע שמש על בניין מגורים יהיה

אבל אם כך הדבר, למה לא יהיה דין אחד להם ולכל שאר האוכלוסיה? במה נבדל אותו פועל? משום שהוא גר באילת או בפתח-תקוה או בקריית-שמונה? מדוע הוא מופלה לרעה, אותו בעל-מלאכה, לעומת מישהו שהוא חקלאי לפי ההגדרה הזאת. ומצבו הכספי וחבולותיו וגורל בניו ובני בניו אחריו מובטחים לשנים? בשם איזה צדק זה?

הבאתי, אדוני היושב-ראש, כמה דוגמאות, ואשמח אם שר האוצר ישחרר אותי אפילו כהוא-זה מן המועקה שבאה עלי כשקראתי את החוברת הזאת, ויסביר לי שאני טועה בנקודה כלשהי. אילו עמדה לרשותי עוד שעה — יכולתי לעבור סעיף אחר סעיף, כהנה וכהנה, להצביע שאמת-המידה שלפיה מוצע החוק הזה — בינה ובין צדק, בינה ובין עידוד יצרני, אין כל קשר. אלא יש כאן עונש על אלה שהשלטון איננו חפץ ביקדם, ויש כאן הקלות לאין שיעור לשכבה שהשלטון אומר "אני חפץ ביקרה". ובצד יש תמיה, כמו בכל חוק שבא להחמיר, לתקופה מסויימת או לשכבה מסויימת שיחוד כלשהו, מעטה של שוקולד לתקופה מסויימת או לקבוצת אנשים מסויימת, כדי להצדיק את המגמה העיקרית שהיא היא העומדת ביסוד החוק.

אני מציע, ולו בגלל הסיבות שצינתי, להחזיר את החוק לממשלה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שערי, ואחריו לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מס רכוש איננו מס חשוב, איננו מס צודק ואינו מכניס הכנסה רצינית לאוצר המדינה. הוא נולד כמס המוטל על רכושנים החיים מרכושם, וזה נשמע פרוגרסיבי מאוד, אך למעשה כעת זהו בעיקר מס המוטל על שכבות עממיות נרחבות, כי כ-70% של הדירות הן בבעלות דייריהן. דירה עצמית היא מצרך חיוני ביותר שאין אותה הכנסה. גם אם המס הוא מוטל על ציוד ומלאי תעשייתי וחקלאי, אין הוא המס הנכון ביותר. במידה שהוא צריך להשתלם על-ידי בעלי-הבתים, הרי אלה, בגלל עיוותי חוק הגנת הדייר, באופן פרדוקסלי אינם שייכים לשכבות האמידות, אלא דווקא לשכבות החיות על סף העוני.

לכן, חברי הכנסת, עלינו לדעת שחל שינוי סוציאלי באופי מס הרכוש. הוא איננו מס המוטל על רכושנים, אלא על שכבות עממיות. יתר על כן, הוא נושא בחובו גם עומס אדמיניסטרטיבי גדול ביותר, כי יש צורך להעריך כ-530–550 אלף דירות. יש צורך לגבות את המס הזה מ-400,000, לערך, משלמי מס. וכל זה — כדי להשיג כ-70 מיליון לירות לשנה, סכום פגוע למדי בהשוואה להכנסת הכללית של המדינה ממסים.

הנני חושב שהמס הזה הוא מיושן. שיטת המסים המודרנית בנויה על כך שמשלמים מסים מהכנסה ולא מרכוש, שלפעמים אין אותו הכנסה. מס הרכוש אינו מתחשב ביכולת התשלום המעשית של משלם המס. כן יש לציין כי מס הרכוש מוטל רק על חלק מן ההון, על נכס דלא-יידיד, על ציוד ומלאי עסקי, שעה שמדל"ג, מניות, איגרות-חוב ונכסים נזילים פטורים ממס.

בעל-מלאכה ממוצע, משום שמאלצים אותו להיות בעל דירה, משום שמאלצים אותו להיות בעל נכס במקר-קעין?

שלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
מי מאלץ אותו להיות בעל מקרקעין?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא אמרתי זאת על המגרש. אמרתי נכס למגורים ומקרקעין לצורך עסק.

וה מבוא אותי לשאלה שנייה: היכן פה המבנה הפרוגרסיבי? חבר-הכנסת רוון, אתה רגיש לנושאים הפרוגרסיביים. איפה קנה-המידה הפרוגרסיבי, למשל במס רכוש על דירה? איפה קנה-המידה לגודל המש-פחה? איפה עידוד הילודה בכל אלה? קנה-מידה אחד שרירותי ליחיד שגר בארמון, ולמשפחה עם 10 ילדים — אותו דבר?

שלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה צודק.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אם הארמונות הם אותו דבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

ושאלה שנייה: שוב לגבי הצדק הסוציאליסטי המונח ביסוד החוברת הזאת. יש שני עמים בישראל: החקלאים, והאחרים. כשמדובר בחקלאים — יש שיעורים אחרים לגמרי: בניין — 0.2%; קרקע — 0.25%; ציוד — 0.5%. עוברים מעולם לעולם. ואני שם את נפשי בכפי לגעת בקודש-הקדשים הזה ולשואל: מדוע? האם באמת ב-1972 אין חקלאים עשירים ועירוניים עניים? זוהי אמת-מידה — חקלאי ולא-חקלאי? משום שיש מתוך האוכלוסיה העובדת בסך הכל 7% חקלאים, או שקנה-המידה האמיתי הוא היכן מצויה האריסטוקרטיה אשר לה שייכת מדינת ישראל, בלא כל יחס לגדלה? איזו אמת-מידה היא זאת, אני שואל, לפי קנה-מידה סוציאליסטי של צדק?

אבל כדי לראות עד כמה הדבר מגמת, כדאי להעיק עין בסעיף ההגדרות, סעיף 9 — מיהו חקלאי. אפשר היה להניח שחקלאי הוא זה שעובד בחקלאות. לא-לא. "חקלאי — בעל משק חקלאי, ואם המשק הוא באזור עירוני — רק כאשר 50% לפחות מהכנסתו באחת משתי שנות המס הקודמות, לאחר ניכוי ההוצאות לפי סימן א' של הפרק השני לחלק ג' לפקודה, היא מחקלאות".

רוצה לומר שאם קיבוצי, שיש לו אמנם משק חקלאי אך 90% מעיסוקו והכנסתו הם בתעשייה, — הוא חקלאי, וכל המיסוי שיחול עליו יהיה לפי ההגדרה של חקלאי. אבל אם מישהו גר באזור עירוני, ואפילו 50% או 49% מהכנסתו יהיו מחקלאות — הוא בקטגוריה אחרת. למה? ככה. מפני שבין ההגדרה לבין החיים אין כל קשר.

איפה כאן הצדק? מדוע זה צריך לחול על מישהו שעיקר פרנסתו מחקלאות? מפני שהיום חלה תמורה והאידיאולוגיות הטולסטויאניות שבקו חיים לכל חי, ותודה לאל קיבוצים פורחים ומשגשגים, ותבוא עליהם ברכה, משום שפנו לתעשייה ולענפים אחרים, לתיירות?

בצורה מהותית. כי בכך שאומרים: אנחנו נקפא כעת את המס לשלוש שנים — בכך בעצם מדמים שאין כעת אפשרות לגבות מס לפי ערך הדירה במחירי השוק. ומה יהיה בעוד שלוש שנים? האם שוב תהיה הקפאה? הרי אין לצפות לכך שמחירי הדירות יירדו. ייתכן שהם יעלו, ייתכן שלא, אבל אין לצפות לירידת המחירים.

במקום להגדיל את הניכוי נוקטים שיטה, שתוסיף עיוות על זה שהיה קיים בעבר, של הקפאה. הצעתי היא להגדיל את הניכוי ל-60,000 לירות, לפטור כל דירה עד 60,000 לירות ממס, ולא לנקוט שיטה של הקפאה.

אני רוצה לציין עוד עיוות, שהוא אולי מוגבל, אבל הוא בכל זאת עיוות. לפי הצעת החוק אלה שקנו דירה בשנת 1972 לא ייהנו מההקפאה הזאת. הואיל והם לא ישלמו לפי המס ששילם בעל הדירה הקודם, אלא ישלמו לפי המחיר שבו קנו את הדירה השנה, הם למעשה לא ייהנו מההקפאה זו והם ישלמו מס גבוה הרבה יותר, לפי ערך הדירה השנה. אני גודל את הניכוי לא יהיה צורך לא בהקפאה ולא בעיוותים שנוצרו בגלל זה.

חברי הכנסת, בהדמנות זו רצוני לעמוד על בעיה נוספת, בעיית בעלי-הבתים שיש להם דירות להשכרה. לפי הצעת החוק ישלמו מס כמו כולם. בעלי-בתים אלה יש להם הכנסה די נמוכה מדירותיהם. אני יודעים שחוק הגנת הדייר גורם לכך שהכנסתם צנועה ביותר. לכן הייתי מציע לפטור ממס בעלי-בתים שיש להם הכנסות נמוכות. כשם שמוצע לפטור בעלי דירות עממיות זולות, כך אני מציע לפטור ממס בעלי-בתים להשכרה שהכנסתם היא עד 500 לירות, או כל כסום אחר שייקבע, ואין כל הצדקה שישלמו מס זה כמו אלה הגרים בדירה שלהם.

נאמר כאן על-ידי כמה חברי כנסת, שלצורך הטלת מס רכוש יש להתחשב בגודל המשפחה. אני הייתי אומר שחוק זה, כיוון שהוא חוק מיושן, צריך לחשוב על דרכים לביטולו בעתיד, כי אין אפשרות להפעילו בצורה צודקת; ובלאו-הכי אין הוא מביא הכנסה גדולה לאוצר. אני רואה קושי להגיע לפרוגרסיביות סוציאלית בחוק זה. נוסף על כך קובעים את השיעור של המס הזה אחוז אחד למשך שנים. אם יקבלו את הצעתי לפטור ממס זה דירות עד 60,000 לירות, ממילא כל המשפחות מרובות הילדים לא ייכללו במסגרת המס. אבל אם בכל שנה יהיה צורך לערוך מפקד של המשפחות ומספר הילדים בכל משפחה, ולשנות את ההערכות ושיעור המס, נסבך את הדברים עוד יותר.

יש צורך, אפוא, לעשות את המס פשוט יותר. ואין שיטה פשוטה יותר מאשר לפטור דירות עד 60,000 לירות ממס; כי אז ממילא המשפחות העניות, מעוטות ההכנסה ומרובות הילדים, תהיינה פטורות ממס.

אני מצטער שלא בוצעה המלצתו של השופט ויתקון לאחד מס רכוש וארנונה כללית. חלק מן ההמ"ל בוצע כאשר אחדו מס הרכוש העירוני ומס הרכוש הממשלתי. אני חושב שיש צורך לכלול בזה את הארנונה הכללית, כי הפיצול הקיים גורם להוצאות גבייה מיותרות.

אני מסכם ואומר: מס זה הוא מס מיושן ובלתי-צודק. יש צורך לחשוב על דרכים לביטולו בעתיד. ואם יש הכרח לקיימו עכשיו אזי מקבל את הבסיס החדש, כי הוא מעוות פחות מזה שהיה קיים בעבר. אבל כדי שנוכל לבצעו במינימום של צדק יש צורך

אילמלא היה המס קשור בקרן הפיצויים, היה הגיוני לבטלו. אבל הואיל ואין אפשרות לבטלו עכשיו, משום שהוא קשור לקרן הפיצויים לנוקי מלחמה, יש צורך לפחות להשתית אותו על בסיס הגיוני יותר וצודק יותר.

חברי הכנסת, אני מקבל שני רעיונות יסודיים המונחים ביסוד החוק שלפנינו: האחד — הטלת מס על רכוש לפי השימוש בו ולא לפי אזור הימצאותו הפיסי, אם זה אזור עירוני או כפרי. בעניין זה קיימת בהצעת החוק השוואה רצויה ביותר של אזורים עירוניים וחקלאיים; והשני — שיטה חדשה של חישוב המס. כעת הערכת שווי הבניינים שעליהם חל המס נעשית לפי דמי שכירות צפויים, כשהם מעוותים על-ידי חוק הגנת הדייר והקפאות שונות שחלו במס מאז 1958. נוצר המצב המשוונה ששני אנשים שגרים באותו בית, בדירות דומות, משלמים מס שונה, כי מי שגר בדירה זמן רב נהנה מכל מיני הקפאות, ואילו השני קנה את דירתו רק בשנה האחרונה.

לכן אני מקבל את הבסיס החדש שהוצע על-ידי ועדת-אשר, האומר שההערכה של שווי הבניינים תהיה על יסוד הערך הריאלי, לפי השווי בשוק החפשי במכירה ממוכר מרצון לקונה מרצון. זו שיטה ברורה יותר, פשוטה יותר.

אבל אינני מקבל את הקו של שיעור פטור ממס של הדירות, ואת הניכוי המוצע. חברי הכנסת, אני חיים כעת בתנאים אינפלציוניים מובהקים. אנו עדים לעלייה מסחררת של מחירי הדירות. לכן, אם אנחנו באמת מתכוונים לפטור דירות עממיות מן המס הזה — כי סוף כל סוף ההשכבות האלה אינן נעשות עשירות יותר עם עליית ערך הדירה, רמת חייהן אינה משתפרת על-ידי כך — ואם אנחנו רוצים להכיר בכך שדירה היא מצרך חיוני ביותר ושאינן אותו גם הכנסה, אם מדובר בדירה עצמית, אין הצדקה לבוא ולהגיד שפטורים ממס רק עד 40,000 לירות או 70 לירות מס.

משום כך הצעתי היא, שהסכום של ערך הדירה שיהיה פטור ממס יהיה 60,000 לירות. אני מציע שסכום דומה גם ינוכה מדירה יקרה יותר. כי מה קרה בזמן האחרון? באזורים עירוניים בעיקר עלו מחירי הדירות בצורה מבהילה. ניקח לדוגמה מורה שגר בבית-הכרם, ויש לו שם דירה עצמית כבר שנים. פתאום, על-ידי ההתפתחות הכללית של האזור, על-ידי זה שאולי באותו רחוב בנו בניין גבוה, עלה ערך הדירה שלו. הוא לא שיפר את רמת הדיור שלו, הוא לא הגדיל את הכנסתו, הוא חי על אותה הכנסה. אבל ערך הדירה שלו, לפי מחירי השוק, עלה פי שניים ושלושה. לא ייתכן שעכשיו נטיל עליו מס לפי זה. לגבי דירה ששווה כעת 100,000 לירות, ולפני כן היתה שווה אולי רק 50,000 לירות, אילו היינו אומרים ש-60,000 לירות ראשונות פטורות לגמרי ממס, על-ידי כך היינו מטילים רק על 40,000 לירות מס נמוך יותר, ולכן גם מוצדק יותר ומותר יותר לערך הממשי של הדירה. משום כך אני חושב שלא די שנשנה רק את הבסיס של החישוב. יש צורך גם שהמס, כפי שיתוהוה, יהיה צודק. ואינני מקבל את השיטה שרוצים לנקוט כעת, שהיא אמנם מודה כי אין אפשרות להטיל מס גבוה כזה על בעלי דירות שדירותיהם התייקרו בגלל הספקולציות בדירות והמצב האינפלציוני, אבל למעשה אין מטפלים במצב

רכוש. כי מה פירוש הדבר מס רכוש? אדם קנה נכס לפני עשר שנים, השקיע בו כל כספו ויש לו חובות. אנו אומרים לו שכל חייו ימשיך לשלם מס על אותו נכס. מדוע? זה איננו הכנסה וזה איננו הוצאה. זהו דבר קבוע. אני מבין שאפשר להטיל אגרה מסוימת על אדם הקונה נכס. יש בזה אלמנט של צריכה. אדם קונה בית ונכס, אדם יכול להרשות לעצמו להוציא סכום גדול על רכישת נכס, תבוא המדינה ותיקח את חלקה. אדם שמוכר נכס ומרוויח עליו, מוצדק לבוא ולהגיד לו: תשלם מס על הרווחים; כי הם אינם רווחים שבאו לו מיגיע כפיו. אבל אדם שקנה נכס ושילם בעדו את כל המסים והאגרות הקשורות בכך, וכל חייו חייב הוא להמשיך לשלם אותו מס — מדוע? הרי זה שיש לו רכוש אינו אומר שיש לו מגוון שלם את המס. אין לו הכנסה. אנו יודעים איך קונים אנשים דירות בארץ. הם משעבדים את כל כולם לנושא זה. לכן, לדעתי, המס אינו מוצדק ביסודו של דבר, אולם השיטה המועדפת כזו לגביית המס, השיטה החדשה הנקראת "ערך ריאלי", כפי שנאמר בחוק: "שוויו של בניין מגורים או בניין עסקי יהיה הסכום שניתן לקבל בעד בניין כזה במכירה ממוכר ברצון לקונה ברצון" — זה לדעתי שיא העיוות שיכול להיות. כי מה פירוש הדבר? זאת אומרת שאדם צריך לשלם הרבה יותר על אותה דירה, שקנה והשקיע בה כל מה שהיה לו, מישכן את עצמו לעשרות שנים בעדה ודירה זו, עקב לחצים אינפלציוניים שלא הוא אשם בהם, ערכה מתחיל לעלות. מה יש לו מזה שערך הדירה עולה? אין לו שום דבר מזה. הוא קנה את הדירה ב-50,000 לירות או ב-80,000 לירות ומעולם לא היה מסוגל לקנות דירה ב-200,000 לירות, כפי שהיא עולה כיום, והוא זמנם לא קנה אותה במחיר כזה. הוא לא נהנה מההפקדון לציות בשוק הדירות, ובכל זאת תכפיל המדינה ותשלש לו את המס.

מה ההצדקה לכך? האם חייבים אנו לתת גושפנקה ממלכתית לאינפלציה המשתוללת במדינה בשוק הדיירות ולהטיל את עומס האינפלציה, הרובץ כיום על כל זוג צעיר שצריך לרכוש דירה, גם על כל משפחה במדינה שיש לה נכס כלשהו? והאינפלציה ממשיכה לדהור, והאיש נדרש לשלם יותר ויותר. אני חושב ששיטה זו של ערך ריאלי — עלה הנכס שלך, שלם יותר — שכלאורה נראית כשיטה טובה, אינה נכונה. הרי אדם נמצא באותו בית; הבית לא שופץ; הדייר אינו חי בתנאים טובים יותר, אלא מה? באים אנשים מחוץ-לארץ, וכשאני שומע על מחירים שמשלמים כיום אני חושב שאנשים יצאו מדעתם. הם מוכנים לשלם היום 200,000 לירות על דירה שעלתה לפני מספר שנים 50,000 לירות. מדוע חייב הדייר לסבול? האומנם חייב הוא לשלם מס כפול? האם יש לו משהו מאינפלציה זו בשוק? הרי שיטה זו נותנת רק גושפנקה ממלכתית לאינפלציה זו שאנחנו מתנגדים לה. הדבר בלתי-צודק לחלוטין.

לכן אני מציע — ואציע זאת בוועדת הכספים שאליה יועבר החוק — לשנות את החישוב ביסודו. אני חושב שבעקרון צריך ללכת לקראת ביטול המס. אבל כיוון שלא זו השעה לבטל מסים במדינת ישראל, אני מציע שיטת חישוב אחרת. בסעיף 7(ב) לחוק כתוב: "לא ניתן לקבוע את שווי של הבניין על-פי סעיף קטן (א), יהיה שוויו סכום ההוצאות הדרושות לרכישת

להגדיל את הניכוי, ויש צורך להגדיל את הפטור עד ל-60,000 לירות. אז יהיה המס צודק יותר וקל יותר לביצוע.

אנו מקווים שבוועדה עוד יבואו שינויים, ובהתאם לשינויים נתייחס לחוק כאשר יובא לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בן-מאיר, ואחריו לחבר הכנסת רוזן.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מכל צורות המס השונות והמגוונות, שהמון והמחשבה האנושית הצליחו להמציא במשך כל השנים, המס הפחות-הגון, הפחות-הגיוני והפחות-מתאים הוא מס רכוש. באופיו מס זה הוא גרסיבי. בארצות-הברית נשמעות דעות ויש מחשבות לבטל כליל את המושג של מס רכוש. בארצות-הברית מוטל מס רכוש בעיקרו על-ידי השלטון המקומי, והוא מממן את הוצאות החינוך של השלטון המקומי, וכיום מועלות הצעות לבטל כליל את המס ולממן את הוצאות החינוך ממסים אחרים — ישירים ועקיפים.

שום מס איננו פופולרי. אבל איש אינו חולק על כך שצריך להטיל מסים כדי לכסות את הוצאות הממשלה והציבור. מבחינת הצדקה הסוציאלית וההגיונית יש הצדקה להטיל מס בשתי צורות. ואינני מדבר על אגרות ותשלומים בעד שירותים. אני מדבר רק על מסים. שני סוגים של מסים יש הצדקה להטיל, באשר יש בהם האלמנט של הפרוגרסיביות והצדק. האחד הוא מס על הכנסה, ככל שאדם מרוויח, יש הצדקה לבוא ולומר לו: יש לך הכנסה כזאת וכזאת במשך שנה או חודש או שבוע, אתה חייב לתת את חלקך כדי לכסות את צרכי המדינה. וככל שצרכים אלה גדלים, כן יגדל חלקך. זהו מס על ההכנסה. כמובן אנו מטילים שיעורים פרוגרסיביים, ההולכים וגדלים ככל שההכנסה גדלה.

המס השני שיש הצדקה להטילו הוא מס על ההוצאה. גם מס על ההוצאה יש בו אלמנט של פרוגרסיביות, כי מי שיש לו יותר — מוציא יותר, או מי שמוציא יותר — קרי, מי שצורך יותר — מוצדק להגיד לו: תשלם מס בהתאם להוצאה או בהתאם לצריכה. מס על צריכה, או כפי שאצלנו הוא קרוי "מס עקיף", יש בו אלמנט המגביר חסכון לעומת מס הכנסה. מס הכנסה מוטל על ההכנסה כולה. מס כמו מס ערך מוסף, המוטל על ההוצאה, מהווה תמריץ לחסכון. ככל שאדם חוסך מהכנסתו וצורך פחות הוא משלם פחות. אם אדם מרוויח הרבה, ומוכן להשקיע את רווחיו, הוא משלם פחות. לעומת זאת על ההוצאה יש הצדקה להטיל מס. ומי שצורך יותר, צריך לשלם יותר. אמת, שיעורי המס הזה אינם פרוגרסיביים. אבל המס כולו הוא פרוגרסיבי, כי מי שצורך יותר משלם יותר.

שתי צורות המס המאומות למשטר מתקדם, משטר הבנוי על צדק סוציאלי, הן מס על ההכנסה ומס על ההוצאה, כאשר צריך למצוא את האיוון בין שתיהן. אבל מס רכוש הוא ביסודו מס לא צודק ולא הגיוני. אינני מציע לבטל את מס רכוש. אבל החוק המוצע יש בו הרבה מן השלילה. הוא אינו צודק והוא גורם לעיוותים קשים. זאת כאשר מערכת המסים כולה מלאה עיוותים. מלכתחילה לא היה מקום להטיל מס

בוועדת השרים בממשלה, אלא שלא קיבלו דעה זו — כי בחישוב מס רכוש, שהוא פונקציה של שווי הבניין, צריך להביא בחשבון גם את המצב המשפחתי. אינני יודע איך אפשר לקחת ממשפחה עם שני ילדים הגרה בדירה מסוימת אותו מס רכוש שניקח ממשפחה עם שמונה ילדים. הרי חייבים אנו להתחשב במספר הילדים באותה משפחה ולומר כי על כל ילד נוסף על שניים או שלושה ילדים יהיה פטור, ואם יש פטור כללי של 30,000 לירות לדירה חייבים אנו לתת פטור נוסף לפחות בהיקף של 10,000 לירות, למשל, על כל ילד נוסף מעל לשניים או שלושה ילדים. הרי אם אדם גר בדירה עם שמונה ילדים, זה בשבילו דיור מינימלי, ואולי אין הוא צריך לשלם עליו מס רכוש, לעומת אדם שגר בדירה באותו גודל עם שני ילדים ושלגביו המצב שונה לגמרי.

לכן אני מקווה שנגיע בוועדה לשינויים מהותיים בחוק זה: א. מבחינת שיטת החישוב אשר תמנע הטלת עומס התשלום בשל מחירים אינפלציוניים על כל בעל דירה במדינה; ב. מבחינת התחשבות בצרכים של המשפחות מרובות הילדים ובמצב המשפחתי, שהוא בדרך כלל גם המצב הסוציאלי של המשפחות, בחישוב מס רכוש.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רוזן.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק מס רכוש אינו אמצאה סוציאליסטית. זה חוק שצמח, כפי שאמר סגן שר האוצר, בתקופה המנדטורית, וקדמו לו חוק מס רכוש חקלאי וחוק מס רכוש עירוני. הוא ירושה מאותה תקופה שבה התבטא ההון בנכסי דלא-נידי, ורוב הדירות היו מושכרות, וההכנסה מההון בנכסי דלא-נידי היתה מקור הכנסה עיקרי של בעלי הון. בינתיים חלו שינויים. אני במדך על השינויים בחוק הקיים כל עוד הוא קיים. אינני רוצה לבטל אותו, אך אני רוצה להחליף אותו במס הון נטו.

חבר-הכנסת בן מאיר, לדעתך מס הכנסה או מס הוצאה הם מסים צודקים. אצלנו בארץ הגיעו במס הכנסה לשיעורים בלתי-אפשריים — ועל זה אני שומע נאומים יום יום — הרי נותר מס הוצאה והוא כמובן שיא הצדק...

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

היית בעד זה, חבר-הכנסת רוזן.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

נוסף על מס ההכנסה יש מסים ישירים. בעולם מקובל שיש מס רווחי הון, אולם בישראל אין רוצים לשמוע על כך. ויש בעולם גם מס על הון נטו. זאת אומרת אין מטילים מס רק על נכסי דלא-נידי, אלא גם על ניירות-ערך שברשות האדם וגם על דברי ערך אחרים כמו זהב, יהלומים או כל הון נטו שיש לו. כך מקובל הדבר בעולם וכך הציעה ועדת-אשר, אולם האוצר טען כי אינו מוכן לכך. סגן שר האוצר אמר שאכן גם משרד האוצר צריך להיערך לקראת זה, וגם אני חושב, כי כאשר אנו מדברים על מדיניות מסים מתקדמת, צריך להיערך לקראת מס הון נטו.

קרקע ולהקמת בניין כזה במועד כאמור בסעיף קטן (א) ובניכוי הפחת שזכאים לו בשל בניין כזה על-פי סעיף 21 לפקודה". כאן יש לפחות איזשהו ערך ממש, כך שאדם לא יסבול בגלל האינפלציה. לפחות לגבי הבניין אף אומר כי יש ערכו הוא מה שצריכה לעלות הבנייה באופן פיסי. אם מיישהו מוכן לשלם היום יותר מכפליים משום שיש ביקוש גדול יותר מן ההיצע, כי אין פועלי בניין ואין בניינים, אין זה אומר שהנכס שווה פי-שניים לבעל הנכס. לכן אני מציע שבכל מקרה זה יהיה כך לפחות לגבי הבניין. לגבי הקרקע נשאלת שוב שאלת שווי הקרקע.

(קריאה באולם)

אין זה אותו דבר, כי השווי כיום מבחינת חומר ושכר עבודה של בניית בניין יכול להיות נמוך יותר מאשר המחיר בשוק.

אני מציע שיהיה בחוק סעיף נוסף — ואציע זאת בוועדת הכספים — שיאמר כך: "לא יעלה בשום מקרה שווי של בניין לגבי מס מעל הסכום ששילם בעל הבניין בעדו בתוספת עלייה במדד מחירי התשומות לבנייה ובניכוי הפחת שזכאים לו". כלומר, אם רוצים לתת ערך ריאלי, יש לומר כך: אם השקעת משהו בבניין, הרי כל חיך תהיה ערב למה שהשקעת; אם השקעת 100,000 לירות בדירה, אתה צריך לשלם מס רכוש בערך באותו שווי כל ימי חיך, אולם אינך חייב לשלם בעקבות העלאות אינפלציוניות. כשיש מכר או קניית דירה מיד שנייה או מקבל, יש רישום בטאבו, ואפשר לדעת כמה שולם בעד הדירה. אפשר לחשב כמה היא שווה היום, לחשב את הפחת, וזה שווי הדירה בשביל האדם ועל זה צריך להטיל את המס. לדעתי אין צורך להתחשב בזה שהדירה שווה כיום הרבה יותר בגלל הלחצים האינפלציוניים בשוק.

(קריאה באולם)

אתה יודע כמוני שמדד המחירים רחוק מאוד מלשקף את ההעלאות האינפלציוניות. אנו יודעים שהמ"ד עלה ב- $x\%$, ואילו מחירי הדירות עלו פי-כמה וכמה מעליות מדד המחירים וצרכן ואפילו מעליות מדד מחירי תשומות לבנייה, כי מדד מחירי תשומות לבנייה אינו מביא בחשבון את הקרקע, והרי חלק גדול מהספקי לציון הן זיווק בקרקע, וזה לא נחשב במדד. אם כך, אם אדם שילם 10,000 לירות לפני עשרים שנה, ברור שאין לזה אותו ערך כיום, אבל אין להביא בחשבון את כל האינפלציה של היצע וביקוש מדי כמה שנים. יש כאן קיזוז, אבל זה הרבה פחות מאשר עליית האינפלציה כיום במחירי השוק. נוסף על כך עניין מחירי השוק יביא למשפטים ולעריעורים אין-סופיים. כל בעל נכס יעטר על כל קביעה שתקבע לו על-ידי שלטונות המס, וזה יביא להתדיינות שאין להן סוף, כי מי יכול לקבוע מי הוא קונה מרצון ומי הוא מוכר מרצון?

אני רוצה להוסיף, אדוני היושב-ראש, הערה אחרונה לגבי חוק זה. מעבר לליקויים שכבר מניתי לוקה חוק זה גם בליקוי נוסף חשוב בכך, שאינו מביא בחשבון את המצב הסוציאלי של המשפחה, והכוונה בעיקר למצב המשפחה מבחינת מספר הילדים. אני חייב להביע את פליאתי על כך. בניגוד להמלצה שהושמעה — אינני יודע אם היא המלצת הרוב, אבל לפחות הוזכרה בדיון וחשבון של ועדת-אשר, ואני יודע שהיה גם דיון

— חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8) (רוון, אליעד, בן-מאיר, י. תמיר, זר, אבנרי) —

ידי, ואם אנו רוצים לקיים כפרים הרי שהכפרים צריכים להתקיים על חקלאות, תעשייה ועוד ועוד.

ההקלות שניתנו עד כה — ואינני מדבר על סכום מים, אלא מבחינה פרינציפיונית — וכן העידוד שניתן עד כה לפיתוח הכפר בתחום החקלאי, התעשייתי ובכל התחומים האחרים, מוצדקים לפי דעתי; וכעת נוטלים ממנו חלק. אינני אומר שאני תובע שינוי. אני מבין זאת, אבל אני חושב שאין כל מקום ואין כל יסוד לטענתו של חבר-הכנסת תמיר שנותנים עתה תוספת הטבות והקלות לחקלאים. להיפך, מקטינים את התוספות ואת ההקלות ומחלישים אותן כדי למנוע עיוותים וניצול לרעה של אזורים כפריים.

עוד דבר: האוצר מפסיד 25 מיליון לירות, והוא דוחה זאת לשלוש שנים. הוא התחייב שלא תהיה העלאת מסים בשנה זו וגם לא בשנה הבאה, ואני מקבל זאת, אבל אינני מבין למה הוא מפסיד. הוא מביא לפני הכנסת חוק מס רכוש, שבו על מגרשים ריקים יש מס של 2.5%. היו תקופות שזה היה 5% ו-7.5%. חבר-הכנסת ארליך התריע נגד החרמת רכוש קרקעי. דברים אלה אמר חבר-הכנסת ארליך, אבל יש מר ארליך אחר, שהוא ראש אירגון הקבלנים והבונים בתל-אביב, התומך — ודברים אלה אמר באסיפה — בהגדלת מס רכוש על מגרשים מ-2.5% ל-7.5%, כפי שהיה באמצע שנות השישים. לדעתו גם הגדלת המיסוי השוטף על מגרשים דוחף למכירתם, בעוד שכיום רבים "יושבים על הנכס" ואינם מוכנים למכרו בציפייה לעליית מחירים נוספת.

יוסף תמיר (גח"ל):
הדמיון בשם מקרי בלבד.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
העלאת המס על המגרשים זוהי ספיגת כספים אנטי-אינפלציונית. זה יכול להביא להפשרה במכירת המגרשים. אני צריך להגן על מי שגר בדירה, על בעל עסק, ואולם אין להגן על חסכון באמצעות מגרשים. לחסכון יש דרכים אחרות.

הי"ד מ. זר:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת זלמן שובל, אחרון הגומאים בדיון זה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אני מציע זאת מפני שאני שולל את עצם הבסיס הסוציאלי, יותר נכון האנטי-סוציאלי, שעליו עומד החוק הזה כולו. לא רק התיקון, כי אם גם המצב הקיים. כל השם הזה "מס רכוש", הרי הוא שם כוזב. אני בעד מס רכוש גבוה. אני בעד זה שאנשים ישלמו על רכוש אותו מס שהם משלמים על עבודה. אינני מסכים למשטר סוציאלי כפי שהוא קיים היום בארץ; שאדם, על עבודה — —

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
על הון.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
— — על עבודתו משלם אדם מס מקסימלי. קמה בארץ שכבה גדולה, רחבה, עשירה, המתפרנסת ומתעשרת על רכוש ועל הון; אבל האם הדירה שאני גר בה

המצב הקיים הוא זה שדייר ליד דייר או בעל דירה ליד בעל דירה, האחד משלם פרוטות ואילו השני פיי-עשרים, רק משום שהראשון נכנס היום, ואילו השני — לפני עשרים שנה. החוק המוצע צריך לפטור מבס רכוש כלשהו — ויתקן אותי סגן השר אם אני טועה — 160,000 או 200,000 דיירים; צריך להקטין לעשרות אלפי דיירים נוספים את מס הרכוש הקיים; וצריך להעלות ל-60,000 בעלי דירות את המס. ואני רוצה לשאול כסוציאליסט, כדבר הדואג לצדק סוציאלי: למי אני צריך לדאוג? האם דווקא לאותם 60,000? הרוב הגדול — או שיהיה פטור מהמס או שיוזל לו המס. זה העיקר. אחרי זה אני רוצה גם תיקונים. אם אלה הם המספרים — ולהם גם השלכות סוציאליות, ועלינו לראות את ההשלכות הסוציאליות — הרי גם עם חוסר ההגיון שיש פה ושם אני מקבל זאת ככלל ואני מוכן לתקן פרטים.

אני חושב שניכוי של 30,000 הוא מספיק, אבל פטור של 40,000 בלתי-מספיק לדירה של משדד השיכון, שרכש אותה זוג צעיר והיא עולה כ-50,000 לירות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
איפה?

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אינני מתווכח על סכומים.

אני חושב שהפטור צריך להיות כמחיר הדירה של משדד השיכון לזוג צעיר.
דבר שני: מי אומר שצריך להתחיל לכולם ב-0.7%? אפשר להתחיל ב-0.5% ולעלות עד 1% בדירות גדולות העולות רבע מיליון.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
מה זה עולות? הוא לא שילם מיליון ורבע, היום בשוק זה עולה מיליון ורבע.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
על כל פנים אני מציע פרוגרסיה גם כאן.

עניין נוסף: אם ניתנות הקלות לנכים ועוד ועוד, יש לתת הקלות מתאימות גם למשפחות מרובות ילדים וגם לפנסיונרים.

עם תיקונים אלה נוכל לקבל את התיקון לחוק, על אף כל המגרעות, כדבר חיובי ומתקדם.

אשר לחקלאות: החוק הזה משנה את המצב לדעת החקלאות. עד כה היה מקובל שכל מבנה וכל נכס באזור כפרי נהנה מהקלות מופלגות; כעת באים ומצמצמים אותן. כעת אומרים, ובצדק, כי מכיוון שבאזור כפרי יש גם נכסים, יש וילות, יש בנייני תעשייה הנהנים מבס מופחת, הרי לא האזור צריך לקבוע, אלא המטרה החקלאית. כלומר, מצמצמים את ההקלות.

בעניין זה אני מודאג במקצת, ולא כאינטרסנט חקלאי. עד כה זכתה החקלאות להקלות, וכך נהוג גם בכל העולם. אינני יודע מה המצב במדינות סוציאליסטיות, שם אולי היא מקופחת יותר, אבל במדינות קפיטליסטיות היא זוכה להקלות. חבר-הכנסת שמואל תמיר רואה בזה פגם דווקא. אבל לא רק החקלאות זקוקה להקלות, זקוק גם פיתוח הכפר. מספר החקלאים

צריך לשלם מס רכוש? זהו דבר מפלצתי, מגורש מכל מציאות. זהו פשוטו כמשמעו מס גבוה על העם העובד. אילו לכל הפחות היה כבוד סגן השר מציע אפילו את הגבול השרירותי והבלתי-מציאותי הזה של 30,000 לירות להצמיד ליוקר המחיה, לפחות לקבוע בחוק גבול נייד עם רמת המחירים, אבל גם זה לא. בעוד שנה 30,000 לירות יהיו מחצית מערכך כיום. בשנה שאני נולדתי עלתה כיכר לחם בגרמניה 100 מיליון מארקים. אינני מעלה על דעתי כמה עלתה אז דירה אחת. אני מתאר לי שהיא עלתה מיליארדי מארקים; בארץ איננו נמצאים באינפלציה דוהרת מסוג זה, אבל לגבי הדירות נמצאים אנחנו באינפלציה דוהרת ממש. יש לי שכנים המתענגים על כך שמחיר דירתם עולה מדי חודש והם אומרים משנה לשנה ערך הדירה שלהם עולה בהרבה על כל סכום חסכוניהם באותה שנה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

והם לא משלמים על כך מס הכנסה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זהו ערך פיקטיבי, אין לו כל ממשות, אלא אם כן הם יורדים מן הארץ — אז ימכרו את הדירה ויהיה זה ערך ממשי. אבל אם הם אינם יורדים מן הארץ ואינם עוברים לגור באוהל על שפת הים — הערך הזה הוא פיקטיבי, אין לו כל ממשות. להטיל על הערך הזה מס הרי זה עוול סוציאלי ממדרגה ראשונה.

אני חושב שכל הפילוסופיה הסוציאלית של התיקון הזה, כל מה שחוק זה בא לתקן וכל המצב הזה המבוסס עליו — כל הפילוסופיה הזאת פסולה מן היסוד. אתם חייבים לשמור על מיסוי פרוגרסיבי. אם לאדם יש דירה אחת ובה הוא גר, זה דבר לגמרי אחר מאשר אדם הקונה חמש דירות, משכיר אותן ומתפרנס מהן ואז זו הכנסה ולא רכוש. כל דרכו של אדם צריך להתחלק לתמונה הכללית של המסים שהוא חייב בהם. אם יש לו הכנסה מרכוש — הוא חייב לשלם —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

הוא משלם מס הכנסה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

— — — אם אין לו הכנסה — הוא לא צריך לשלם.

את כל העניין הזה יש לבטל מעיקרו.

ונקודה נוספת שאני מתריע עליה פעם אחר פעם בדיון על חוקים שונים: מה האפליה הממאירה הזאת בין עולים חדשים לבין זוגות צעירים אשר מתחילים את חייהם בארץ? מה התבול בין אדם שבא מהרסיה לבין אדם שבא מן התעלה? הם נמצאים באותו מצב. האיש שבא מן התעלה, נושא אשה ורוכש דירה, נמצא בדיוק באותו מצב כמו האיש שבא מבדית-המועצות, או מאמריקה, או מצרפת; גם הוא מתחיל את חייו. מדוע לא לתת לבני הארץ אותן הקלות שאתם נותנים לעולים חדשים? אם אתם נותנים לעולים חדשים פטור ממש במשך חמש שנים, תעניקו את הפטור הזה גם לזוגות צעירים.

אינני רוצה להכניס את ראשי בבעיה של החקלאים. אין לי אידיאלוגיה אנטי-חקלאית כפי שיש לכמה חברים בבית אשר גדלו על ברכי הדוקטרינה הרביוני-ניסטית. אני שואל את עצמי: אנו יודעים שהיום חלק ניכר מן החקלאות, לא רק הפרטית אלא גם זו של

היא רכוש? מהו הרכוש בזה? אדם נורמלי קנה לעצמו דירה כדי לגור בה, לא היתה לו שום ברירה אלא לקנות דירה כדי לגור בה, האם זה רכוש? הוא חי בדירה הזאת. בגלל המדיניות הממשלתית דירה זו, שעלתה לו פעם, לפני 10 שנים, 20 עד 30 אלף לירות, שווה היום 100—150 אלף לירות. איש אינו יודע למה. זהו ערך פיקטיבי גרידא. שמעתי היום, שכל הדירות ליד משכן הנשיא עלו ב-20,000 לירות מפני שכבוד הנשיא גר במקום הזה. האם האיש שגר בדירה בסביבת משכן הנשיא נשכר מעליית המחיר?

דב מילמן (גח"ל):

הוא ישלם יותר מסים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הוא ישלם יותר מסים בשביל הכבוד לגור ליד המשכן המשונה יותר מס כבוד הנשיא? זהו מס כבוד, אבל ודאי לא מס רכוש.

יעקב נחושתן (גח"ל):

יגישו משפט דיבה נגדך. מה זה משכן "משונה"?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

איזה ערך יש במציאות לרכוש הזה? מה יוצא לאדם שהוא גר בדירה שמחיריה מאמירים מדי חודש? הוא מוכרח לגור בדירה הזאת. מחיר, אם ירצה להחליף אותה בדירה אחרת, תעלה הדירה האחרת יותר בהתאם לכך. אם פעם קנה דירה ב-20,000 לירות ויכול היה להחליף אותה בדירה אחרת של 20,000 לירות, היום אותה דירה עולה 150,000 לירות ואם ירצה להחליף אותה בדירה אחרת שוב ישלם 150,000 לירות. הרי כל הרכוש הזה הוא פיקטיבי. אתם מטיילים מס על חלום.

בא כבוד השר ומציע ברוב אדיבותו לפטור דירות של 30,000 לירות ממס רכוש. כבר קראו על כך קריאות-ביניים בדיון הזה, שהסכום הזה הוא מגוחך. אולי תמצאו דירה במטולה העולה פחות מ-30,000 לירות, מסופקני אם תמצאו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא תמצאו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אולי, אם כבוד סגן השר יקדיש מאמצים ויתור בארץ, ימצא פה ושם דירות כאלה; לגבי אדם נורמלי, לגבי שליש אוכלוסיית המדינה הגרה בגוש דן, והיא מוכרחה לגור בגוש דן, זו לא קפריזה, כי שם היא עובדת — מהו המחיר המינימלי היום לדירה לזוג צעיר? אדם המשתחרר היום מצה"ל, מתחתן וקונה דירה צנוה — מחיר מינימום של דירה לפני חודש היה 65,000 לירות. על 35,000 לירות מ-65,000 לירות מוטל מס רכוש. זהו דבר שהדעת אינה סובלת. אדם יוצא מצה"ל, אם הוא רוצה להתחתן חייב הוא לרכוש דירה, כי אין לו שום ברירה אחרת. הוא משתעבד לכל חייו כדי לקנות את הדירה הזאת. לוקח משכנתה, לוקח כספים מאבא, מאמא, מן החותן, מן החותנת, מכל הבא ליד, הוא לוקח הלוואות, לוקח את כספי הפנסיה של הוריו ושל מחותניו וקונה דירה — כל חייו הוא ישלם על הדירה הזאת: ריבית, משכנתה וכו'. על זה אומרים אתם שהוא

עוד היא איננה עולה על סטנדרטו הוגן וסביר לגבי מספר הנפשות הגרות בה ורמת הדיוק, חייבת להיות פטורה ממסים. כל עוד אדם גר בדירה הוגנת וסבירה צריכה המדינה לפטור את דירתו מכל מס, כשם שאני סבור — ואמרתי זאת בדיונים על חוק מס הכנסה — שהכנסה מינימלית הדרושה לאדם למחיה הוגנת חייבת להיות פטורה כולה ממס הכנסה. הפטור ממס הכנסה הקיים כיום הוא פיקציה, כי כיום אדם חייב לשלם מס על ההכנסה הדרושה לו למחיה מינימלית הוגנת. אם אלה משלמים, פירוש הדבר שאחרים משלמים פחות. אני רוצה להפוך על פיה את השאלה שהציג חברי הכנסת קרגמן. חברי הכנסת קרגמן אמר: אתם רוצים לפטור אחרים ממסים, ומניין ניקח אמצעים? ההיפך מזה הוא הנכון. אם אדם חייב לשלם מס על דיוק מינימלי; אם אדם חייב לשלם מס הכנסה על הכנסה מינימלית, פירוש הדבר שמישהו אחר משלם פחות מכפי שהוא צריך לשלם. אני רוצה שאותו מישהו אחר ישלם את המס לפי הכללים של מיסוי פרוגרסיבי.

בדיון זה אינני מחדש דבר. שמענו זאת לא אחת מפי חברי הכנסת בן-אהרן — ולא במקרה אני מזכיר את השם הזה. הוא נואם על כך הרבה. אני רוצה שחברי הכנסת בן-אהרן יבטל את התפטרותו, למרות כל ההתנגשויות אתו מצד חברי ומצדי בגלל התקפותי האימה פוליטיות. חברי הכנסת בן-אהרן מייצג פילוסופיה שהיא מתקדמת לעין שיעור מזו המיוצגת כאן על-ידי שר האוצר והממשלה כולה. חבל רק שחברי הכנסת בן-אהרן, כמוכרי כללי של ההסתדרות, מצטיין בעיקר בהטפה לרעיונות אלה ואין לו שום יכולת לבצע אותם. הטענה שלנו כלפי בן-אהרן היא, שעל-ידי ההטפה חס-רתי-היכולת, שאיש איננו מתחשב בה לא בהסתדרות, לא בכנסת, לא בממשלה ואף לא במפלגתו שלו — על-ידי ההטפה הזו הוא מספק אליבי והסוואה למדיניות של ההסתדרות ושל הממשלה, המכוונת לאותו משטר סוציאליסטי שנגדו אני מתריע בקשר להצעת חוק זאת.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם גם בהסתדרות ותומכת סיעתך בחברי הכנסת בן-אהרן?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אמרתי, חברי הכנסת אנקוריון, שזוהי גישתנו, אף-על-פי שיש לנו התנגשות עם חברי הכנסת בן-אהרן — ואנו נמצאים בחברה טובה מאוד, כי אין אדם בארץ שאין לו התנגשות עם חברי הכנסת בן-אהרן בשל התקפותי האימפולסיביות. אבל זה לחוד, והאידיאולוגיה שמייצג חברי הכנסת בן-אהרן לחוד. בהשקפתו אנו תומכים, אבל אנו מצטערים שהוא איננו מסוגל להילחם למענה, ולכן היא משמשת אליבי להשקפה הפוכה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה הוא חוק רע, הוא חוק מיותר, והוא מקרב אותנו כברת דרך נוספת למטרה המצוהרת, או הבלתי-מוצהרת, של כמה וכמה מאנשי השלטון: להפקיע את הרכוש הפרטי במדינת ישראל.

המושבים, ואפילו הקיבוצית — וצד לי לומר זאת, אבל זוהי עובדה — מתפרנסת היום על ניצול עבודה ערבית.

דב מילמן (גח"ל):

רק ערבית ולא יהודית?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

גם יהודית, אבל אני שם את הדגש בניצול ערבים מן השטחים המוחזקים, כי התופעה הזאת של עובדים חקלאיים מן השטחים המוחזקים, המנוצלים במושבים וגם בחלק מן הקיבוצים, היא תופעה שכיתה בארץ בימינו אלה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אם התנאים הם כל כך גרועים, מדוע הם באים מרצונם לעבוד כאן ולא נשארים שם? האם מישהו מכריח אותם לבוא לכאן?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

עובדה היא שבמרחבי דרום-הארץ, ואולי גם בצפון-הארץ, עובדים אנשים ממחנות הפליטים, ביניהם אלמנות ויתומים. ראינו זאת בטלוויזיה, אינני מגלה כאן דבר. הטלוויזיה הממלכתית הראתה לנו שאנשים אלה עובדים במושבים ובקיבוצים בתנאי רעב, ללא זכויות אלמנטריות, לא רק ללא זכויות סוציאליות אלא גם ללא זכויות אנושיות יסודיות. אפשר לגרש אותם יום, כי הם עובדים באורח בלתי-חוקי. הם לא הובאו על-ידי שירות התעסוקה אלא על-ידי "ראיסים", והם מנוצלים במלוא מובן המלה. הם מוכים בגופם על-ידי ה"ראיסים". הם עובדים בקיבוצים ובמושבים.

האנשים המעסיקים את העובדים האלה, מה זכות יש להם ליהנות מזכויות-יתר ומפריבילגיות שניתנו להם? יישובות העובדת, אשר קיבלה פריבילגיות מיוחדות בגלל חשיבותה הלאומית, הסוציאלית והבטחונית — ואינני מערער על כך — אבל החקלאות הזאת שהיא היום נצלנית, שבעליה אינם עובדים עוד בחקלאות אלא הפכו למעין "פלטנטים" דוגמת אלה שהיו באלבמה או ג'ורג'יה — מדוע מגיעות לה הזכויות האלה? דאיתי בטלוויזיה את אנשי המושבים הצעירים האלה, המגדירים עצמם כמנהלים ומארגנים. מה זכות יש להם ליהנות מזכויות-יתר בשטחים שונים רק בשל מלת הקסם "חקלאות"? אינני יודע לפי מה משלמים חברי מושבים וקיבוצים את המס על דירות המגורים שלהם. אני חושב שאיש איננו יודע זאת, גם האוצר איננו יודע. אני מסופק אם חברי הכנסת רוזן וידע, אולי הוא יודע...

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה כתוב בחוק.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אני יודע שלגביהם יש חישובים מסוגכים מאוד. ניסיתי להבין אותם, ואני מודה שאינני מסוגל לכך.

דב מילמן (גח"ל):

תשאל את חברי הכנסת בדר.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אולי חברי הכנסת בדר ורוזן מבינים זאת; מסופקני. אינני רוצה להיכנס לוויכוח שהוא מלאכותי. אני רוצה להציג עקרון יסודי סוציאלי. דירת מגורים, כל

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
הלוא... .

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

יש מדינות כמו אלבניה, סין, קובה וגרמניה של היטלר, שעושות זאת בבת-אחת - ויש משטרים כמו שלנו, שעושים זאת טיפין טיפין, לפי שיטת ה"סלמי". כך הגענו לשיעורי מס הכנסה של בעלי מניות בחברה, המותירים למשקיע - אחרי מס ומילואות - כ-8% מהרווח, ויש אומרים שלעתים אף צריך להוסיף עוד כסף. ואותה מגמה בדיוק, אותה מגמה של הפקעת רכוש, קיימת גם בהצעה הזאת.

נדמה לי שיש בכך מידה לא מעטה של סמליות - ובכך אני מסכים עם קודמי, חברי-הכנסת אבנרי, - שהחוק השלילי הזה מובא לכנסת דווקא ביום זה, כשמחוק חולשה בלתי-מובנת של צמרת השלטון עומד דים להחזיר לעמדת מפתח במדינה אדם, שלזכותו ייאמר שהוא אינו מסתיר כלל את השקפותיו בקשר לעתידה הפוליטי-חברתי של המדינה. חברי-הכנסת בן-אהרן אמר בימים אלה דבר חמור מאוד כשנימק את התפטרותו. הוא אמר שחור לה לממשלה, שמפלגת הפועלים מהוות בה רוב, להיות בוררת או מתווכת נייטרלית בין ההסתדרות לקומץ בעלי-בתיים. כלומר, אין כבר ממלכתיות במדינה הזאת, הממשלה היא הממשלה של ההסתדרות ולא הממשלה של העם. טוב שלפני עשרים וארבע שנים עמדו אנשים אחרים ליד הגה המדינה, אחרי לא היה לנו היום זה"ל ממלכתי, לא היה חינוך ממלכתי, לא לשכת עבודה וכיו"ב.

דב מילמן (גח"ל):

זה לא היה אילו היו שומעים אז לבן-אהרן.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אני חושב שמה שאמרתי היה ברור למדי. חברי-הכנסת רוזן ניסה לסתור טענה שהושמעה כאן, שיש הפליה לטובת החקלאים. יכול להיות שצדק חברי-הכנסת רוזן, והחוק לא בא להנציח את ההפליה שקיימת היום. אך רוצה אני לשאול לפי איזו אמת מידה יגבו מס, למשל, מן הקיבוץ על הדירות הלא-כל-כך צנועות של חבריו, באיזו צורה יעריכו את הקרקע, כיצד יעריכו את השיפורים?

אבל אין זה הכל עדיין. החוק מעורר את החשד שיש בו מגמה מודעת להקטין את חלקו של הסקטור הפרטי בפדרסנות, שהיא אחד הענפים החשובים במדינה הזאת. את המס על פרדס באזור עירוני יעריכו על-פי שווי הקרקע הפנויה, ולא על-פי שווי של פרדס מניב פרי. או שיש כאן חלמאות שתגרום לכך שפרדסנים יחסלו את פרדסיהם מפני שלא יוכלו לעמוד בנטל המסים, או שיש כוונה שיצטרכו למכור אותם בול. ומי יקנה אותם? מי יכול לקנות אותם? כמוכן, הסקטור ההסתדרותי. יש הגדרה ברורה בחוק: חקלאי הוא אדם שלפחות 50% מהכנסתו נובעים מחקלאות, וכידוע, זה אינו כולל פרדסנים פרטיים רבים.

אולם הסעיף החמור ביותר, רבותי, הוא אותו סעיף שדיברו עליו כל קודמי, כלומר סעיף 7 המפורסם. סעיף זה מעניש, קונס את כל אלה שבשנים האחרונות על עסקן בספקולציה, שגם הממשלה עצמה לא לגמרי נקיה מהאשמה בגרימתה. איזה הגיון קיים, איזה הגיון יכול להיות קיים בהערכת שווי של בניין מגורים לפי

הסכום שאפשר לקבל בעדו ממכירה בשוק? איזה הגיון יש בכך? מי יהיו הקרבנות העיקריים של הסעיף הזה? בעלי-בתיים, שהם עשירים בשנים הם מקופחים בגלל חוק הגנת הדייר שעבר זמנו, ואנשים הגרים בדירותיהם שלהם ללא כל רצון או כוונה למכור אותן ולעשות ספקולציה. ואם ימכרו את הדירות, הרי ממילא ישלמו מס שבה. וכל זאת במדינה, שמתוך כל מיני סיבות שלא כאן המקום לפרט אותן, מכריחים אדם לרכוש לו דירה, כי כמעט אין בנייה חדשה להשכרה. אם כל החוק הזה הוא שלילי בעיקרו, הרי הסעיף הזה, אדוני היושב-ראש, הוא לעג לרש.

ולבסוף רצוני לברך את יושב-ראש ועדת הכספים, חברי-הכנסת קרגמן, על ישרו ואומץ-לבו כאשר הודה שתאריך החלתו של החוק תוכנן כדי לשחד את ציבור הבוחרים לקראת הבחירות הבאות לכנסת.

אדוני היושב-ראש, הליקויים בהצעה הזאת כה מרובים הם, עד כי עדיף שהממשלה תיקח אותה בחזרה מרצונה ואולי תביא לנו בבוא העת הצעה מתוקנת מן היסוד.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, צבי דינשטיין, לדברי תשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מסופק אם כל חברי הבית שנטלו חלק בוויכוח הביאו בחשבון את נקודת המוצא, היינו את חוק מס רכוש הקיים ומה שהביא אותנו להציע תיקונים בחוק זה, על אילו עקרונות התבסס החוק שחינו אותו כבר שנים-עשרה שנים והיו בו רק תיקונים קלים, כפי שהזכרתי בדברי בעת הגשת הצעת החוק לבית, והשינוי היסודי שאנחנו רוצים עכשיו לעשות בחוק ולבסס את החוק על עקרון-נות שונים לחלוטין מאלה שהנחו אותנו לפי שתיים-עשרה שנה.

בודאי אפשר להציע שיפורים בכל נקודה ובכל סעיף וסעיף, אין גבול לשיפורים. השאלה היא מה היא נקודת המוצא, מה הם העקרונות, מה אנחנו עושים כדי לתקן את כל העיוותים שנוצרו במשך שנים רבות. חלק מן ההערות שהושמעו כאן היו מבוססות, לפי דעתי, על אי-הבנה של ההצעה. היתה אי-הבנה בדבר יסודי, ועל כך חזרו חברי כנסת אחדים, עניין הפטור של 30,000 לירות, שכאילו במחירים כיום איש לא יוכל ליהנות ממנו. אינני יודע מניין שואבים חברי הכנסת את האינפורמציה שלהם, על כל פנים אני רוצה לחזור ולהדגיש כאן, אם לא שמו לב להצעת החוק כפי שהונחה לפני חברי הכנסת הנכבדים, שההערכות מבוססות על שנת 1971. היינו, המסים שיידרשו לשנת 1972 יהיו מבוססים על שומות 1971. פטור של 30,000 לירות...

חיים קורפו (גח"ל):

האם בשנת 1971 היה לזה ערך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אי-אפשר לטעון מצד אחד שלא היתה עליית מחירים מ-1971 עד היום ויחד עם זה לטעון שקיימת לאחרונה השתוללות אינפלציונית. אי-אפשר לומר דבר והיפוכו. אחת מן השתיים. אי-אפשר כשמדברים על

בשר להגיד שזה עז, וכשמדברים על חלב להגיד שזה תיש... או עז או תיש — יחליטו.

לפי האינפורמציה שבידינו, ואני מניח שהאינפורמציה מציגה היא מדויקת פחות או יותר, פטור של 30,000 לירות משוחרר כלל ממס 200,000 דירות.

חיים קורפו (גח"ל):

לרבות קיבוצים ומושבים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

העניין לא קשור בקיבוצים. אולי מושבים. אני יודע שלכמה אנשים כאן יש טראומה הקשורה בקיבוצים.

דב מילמן (גח"ל):

כשם שלכמה אנשים יש טראומה הקשורה בסוחרים.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

עוד אגיד משהו על הנושא החקלאי שהועלה כאן.

200,000 דירות יהיו פטורות ממס.

חיים קורפו (גח"ל):

כמה דירות עירוניות?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אינני יכול להגיד לך, אינני יודע. אני יודע ש-200,000 דירות יהיו פטורות ממס, ואני בטוח שחלק גדול מזה בערים, אולי לא במרכזי הערים. על כל פנים, 200,000 דירות יהיו פטורות ממס, ולפחות בשנים הראשונות יהיה פחת בהכנסה של האוצר. בשנה הראשונה מעריכים את הפחת בהכנסה עד 26 או 30 מיליון לירות.

תבינו, חברי הכנסת, שהחוק הזה יצר במשך שנים עשרה שנים עיוותים. את העיוותים האלה צריך ליישב ולבטל. לא ניתן לעשות זאת בבת אחת. לאט לאט, במשך מספר שנים, אנחנו רוצים לעשות זאת. אנחנו עצמנו נותנים תקופת מעבר של שמונה שנים במקרה אחד, של חמש שנים במקרה שני, ושלוש שנים בעוד מקרה, ולאט לאט אנחנו מקווים ליישר את ההדורים. בבת אחת, במשיכת קולמוס אחת, לא ניתן לתקן את כל העיוותים. מבחינה זו אנחנו הולכים לפי השומות של 1971. כפי שאמרתי, הפטורים מגיעים ל-200,000 במספר. הדירות שאנחנו חושבים כי יעלו את המסים עליהן מגיעות ל-90,000—100,000, השאר יישארו פחות או יותר ברמת המסים של היום, ואת ההקלאות אנחנו מציעים לעשות בהדרגה, בתקופה של שנים מספר, שמונה, חמש ושלוש, לפי הסוגים השונים. זה לגבי העיוותים עצמם. אנחנו משאירים את הסמכות בידי שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, כי במידה שיהיו עליות ולחצים אינפלציוניים, שדבר עליהם חבר הכנסת בן-מאיר, יעלו את ה-30,000 לירות לסכומים גבוהים יותר. על-ידי כך אנחנו משאירים פתח לשינויים. אם אמנם יהיו לחצים, יעלו את הפטור. לפי האומדנים לשנת 1971 אנחנו חושבים שזה מספיק, בעיקר כאשר נקבל כתוצאה מכך יותר 25 מיליון לירות פחות הכנסה.

אשר לזוגות צעירים אני חושב, שהדבר נעלם מעיניהם של מספר חברי בית נבדלים שנטלו את רשות הדיבור. שהרי אנחנו מציעים שאלה הקונים לראשונה את דירותיהם...

אהרן גולדשטיין (גח"ל):
אמרתי זאת.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לא אמרתי שאתה לא אמרת. עשרה חברי כנסת נטלו את רשות הדיבור בנושא זה. אלה שקונים לראשונה את דירותיהם, כלומר זוגות צעירים, ישלמו רק שליש של המס.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

60%

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

במשך שלוש שנים לאחר מכן יתחילו לשלם בהדרגה 20% תוספת בכל שנה. אמנם כתוב: "מי שקנה את הדירה לראשונה", וזה יכול להיות גם זוג לא צעיר, וגם הוא ייחנה מך, אבל בראש וראשונה זה חל על זוגות צעירים. למה, אם כן, הושמעה כאן הזעקה שאנחנו מפקירים את הזוגות הצעירים? לקחנו אותם בחשבון. האם אפשר לתת יותר? אפשר לתת יותר. אין גבול למה שאפשר לתת. אמרתי בתחילת דברי שאין גבול למה שניתן להיטיב. יכול להיות שאפשר לתת פטור עד 40,000 לירות. אבל אתם צריכים לדעת, חברי הכנסת, שכל 10,000 לירות יותר מה-30,000 לירות אומרות הכנסה פחותה של 24—25 מיליון לירות במס רכוש הכללי. אנחנו ויתרנו כבר על 25 מיליון לירות בהצעה זו המונחת לפניכם.

ועתה לצד העקרוני: אנחנו חיים עם מס רכוש. מי ששולל מעיקר דדינא את העקרון הזה איננו מתווכח עמו. יש לו דעות משלו. ברור שאיננו באים בזאת לבטל את מס הרכוש, אלא מציעים לתקן עיוותים שהוכנסו במשך הזמן במס הרכוש, ואשר עליהם הצביעה גם ועדת-אשר. אנחנו לא באים לדון כעת על העקרון ועל הצדק או אי-הצדק שבהשאת מס רכוש או בביטולו. לדוברים שונים יכולות להיות דעות שונות לגבי נכונות או צדקתו של מס הרכוש. אבל גם לפי ההצעה הקיימת שלנו, אם לוקחים בחשבון את הפטור של 30,000 לירות, יש פרוגרסיביות במס. השיעור המקסימלי הוא 0.7%. למי שיש דירה קטנה, השיעור יורד עד כמעט ל-0.1%. אם כך הרי קיימת פרוגרסיביות. במידה שיעלו המחירים כתוצאה מלחצים אינפלציוניים, והם יעלו בצורה מוגזמת, אפשר יהיה לתקן זאת על-ידי העלאת סכום הפטור.

אינני רוצה להתווכח עם אותם אנשים שיש להם טראומה בקשר לחקלאות ולהקלות שאנחנו נותנים לחקלאים. אנחנו באים כאן לבטל עיוותים. אנחנו באים להחמיר, ולא להקל, בכל הנושא של החקלאות. אנחנו אומרים שהעקרון המנחה אותנו עכשיו הוא מס שווה על נכס בעל ערך שווה, בין שהוא באזור עירוני ובין שהוא באזור חקלאי. הכלל הקיים, שאנחנו באים לתקן היום, הוא הפוך מזה. מקומם הבתנו בין מקום הימצאו של הנכס. זאת אנחנו עומדים עתה לבטל. אנחנו אומרים שהחישוב וקנה-המידה הם מטרת השימוש בנכס, ולא מיקומו.

חברי הכנסת ארליך הטיח טענות לגבי ציוד ומלאי.

איננו באים לתקן בעניין זה ולא כלום. לא קבענו שום דבר חדש בנידון. מאומה. זה חוק שקיים כבר 12 שנים. חבר הכנסת ארליך התווכח כאילו אנחנו באים להציע תיקונים בשטח זה. לא באים להציע כל תיקון.

חוברת כ"ח, ישיבה ש"א

— חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8) (דינשטיין, זר); חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 4) (זר, דינשטיין) —

מספר שנים. אני חושב שהצעת החוק מקדמת אותנו לקראת מטרה זו, שאנחנו רוצים להשיג, ואשר ועדת אשר המליצה עליה, ואני חושב שוהי הדרך בכיוון הנכון. יכול להיות שוועדת הכספים תמצא פה ושם ליקויים כל שהם ותציע הצעות לשיפור. משרד האוצר פתוח להצעות לשיפור, בתנאי שהעקרון המנחה יישמר. מלבד אלה שרצו להתחזיר את החוק לממשלה, אני חושב שרוב חברי הבית, כפי שהדבר בא לביטוי בדברי חברי הכנסת הנכבדים, חייב את החוק ואת מגמותיו. על כן אני מציע להצביע בעד העברת הצעת החוק שהבאנו היום לפניכם לוועדת הכספים של הכנסת, לצורך הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

הו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להחזיר את הצעת החוק לממשלה, והשנייה — להעבירה לוועדת הכספים של הכנסת. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

הצבעה

ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה לא נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8), תשל"ב—1972, לוועדת הכספים נתקבלה.

נ. חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 4), תשל"ב—1972 * (קריאה ראשונה)

ישאו אגרות-החוב, והתיקון השלישי הוא בבחינת תיקון טכני גרידא. ושלושת התיקונים גם יחד מיועדים להשוות את התנאים של המילווה לבטחון המדינה לתנאי אגרות-חוב ממשלתיות אחרות ולתנאי אגרות-החוב המקבילות המונפקות, באישור הממשלה, על-ידי הסקטור הלא-ממשלתי.

כידוע, אגרות המילווה לבטחון המדינה הן רק אחד מסוגי אגרות-החוב המונפקות באופן שוטף במשק. מלבדן מנפיקה המדינה, לתקופה בינונית וארוכה, גם אגרות מילווה פיתוח, אבל קיים גם שוק רחב של אגרות-חוב המונפקות על-ידי מוסדות השייכים לקונצר-נים הבנקאיים וחברות ההשקעה השונות. גם חלק של הכספים המתקבלים ממכירת אגרות-חוב אלה משמש להפקדה באוצר על-ידי המנפיקים.

בתיקון מספר 9 לחוק מילווה פיתוח, שנתקבל בכנסת בינואר שנה זו, בוטלה ההגבלה בדבר שיעור הריבית המקסימלי של 6% שישולם על אגרות מילווה פיתוח הצמודות למדד יוקר המחיה. את הצורך בביטול ההגבלה האמורה שהיתה כלולה גם בחוק מילווה פיתוח, הסברתי בעת שהבאתי לפני בית נכבד זה את ההצעה לתיקון חוק מילווה פיתוח, בצורך להשוות את תנאי אגרות-החוב הממשלתיות לתנאי אגרות-חוב של המנפיקים האחרים במשק, אשר העלו את שיעור הריבית על אגרות-חוב צמודות מעל ל-6%. ואמנם אנו מוציאים כעת אגרות מילווה פיתוח לשבע ול-11 שנים, הנושאות ריבית של 6.5% לשנה.

הייתי רוצה להתייחס לדבריו של חבר-הכנסת קרגמן, וגם כאן אני חוזר ואומר שאין גבול מבחינת האפשרות להוסיף הקלות ולהיטיב. אך אם אנחנו רוצים להיצמד לעקרון של מס שווה לכנס בעל ערך שווה, עלינו להיות עקביים. דאי שאנחנו צריכים להתפשר כי אין ביכולתנו במחי יד אחת לבטל את כל העיוותים. אך איננו יכולים לעשות מיד יוצאים מן הכלל, אם אנחנו רוצים להגיע ליישור ההדורים. צדק חבר-הכנסת קרגמן באמרו שהיום, אם מישור נכנס לדירה לא חדשה בבית ישן לאחר שעזב את דירתו הישנה, הוא ישלם עכשיו את המס לפי השיעור החדש, ואילו כל יתר שכניו ימשיכו לשלם לפי ההקפאה ולפי השיעורים הקיימים. אך במשך הזמן ההקפאה הזאת תוסר, כפי שהצגתי, ואותו פער ייסגר. המספרים של הפער יסגרו זאת, היינו את ההפרשים, במשך הזמן, ואין להימנע מכך אם אנחנו רוצים במשך הזמן ליישר את ההדורים. מאידך גיסא, מי שנכנס לבית ישן לא ישלם לפי השיעור הקיים היום לדירה חדשה. הוא קודם כל יקבל כבר את הפטור של 30,000 לירות, וישלם לא לפי השיעור של 1.2% אלא לפי 0.7%. מבחינה זו, אם היה פער קודם לכן, כשהוא עובר לדירה ישנה או קטנה הפער הזה יצטמק במשהו, ותוך תקופת המעבר ייעלם. כוונתנו, חברי כנסת נכבדים, לתקן את העיוותים שנוצרו במשך התקופה הזאת. הדבר יקח זמן, יקח

הו"ר מ. זר:

נעבור לסעיף 1 בסדר-היום: חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 4), תשל"ב—1972, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק המילווה לבטחון המדינה, תשכ"ט—1969, כפי שתוקן מדי פעם, מאפשר לממשלה לקבל מילווה לבטחון המדינה בסכום כולל שלא יעלה על 625 מיליון לירות, ולהוציא למטרה זו אגרות-חוב. עד היום הוצאו סדרות של אגרות-חוב בסכום כולל של כ-600 מיליון לירות, דהיינו כמעט מלוא סכום ההרשאה.

בתקציב המדינה לשנת 1972/73 נכלל סכום של 125 מיליון לירות כאומדן ההכנסות הנוספות ממכירת אגרות מילווה בטחון, ובמסגרת זו הגיע האוצר לסיכום עם הבנקים, שלפיו ירכשו השנה אגרות מילווה בטחון בסכום זהה, ואנו מצפים שגם בעתיד ימשיכו לרכוש אגרות-חוב אלה.

אנו מציעים איפוא להגדיל ב-275 מיליון לירות את הסכום שהממשלה תהיה רשאית ללוות לפי החוק, ולאפשר להנפיק אגרות חוב נוספות בסכום זה.

מלבד הגדלת המילווה אנו מבקשים בהצעת החוק שלפניכם, חברי בית נכבדים, שלושה תיקונים נוספים בחוק הקיים; שני תיקונים הקובעים את התשואה אשר

אף-על-פי שמדובר במילוה מתוך רצון, המציאות מוכיחה שכל המילוה נהפכים למעשה למס. הגדלת ההוצאות הצבאיות תגביר עוד יותר את האינפלציה. כי למעשה הסיבה העיקרית לאינפלציה היא בהוצאות הצבאיות. גם מדינות הרבה יותר חזקות וגדולות, שהן פי-כמה חזקות, מבחינה כלכלית, ממדינת ישראל, בגלל ההוצאות הצבאיות הענקיות משתוללות בהן אינפלציה דוהרת. על אחת כמה וכמה מדינה כמו מדינתנו לא תוכל לעמוד בפני האינפלציה במצב זה של הגדלת ההוצאות הצבאיות, וכל האמצעים הננקטים על-ידי הממשלה לריסון האינפלציה לא יועילו.

אבל חשוב מכל הוא שלא על-ידי הגדלת ההוצאות הצבאיות מבטיחים את בטחון המדינה. העובדה שחמש שנים אחרי מלחמת יוני נמצא צה"ל באותם מקומות שכבש בזמן המלחמה איננה מוכיחה שבטחנו טוב יותר כיום. העובדה שכדי לשמור על העמדות הללו יש צורך להגדיל בלי הרף את תקציב הבטחון, והוא כיום גדול פי חמישה-שישה מאשר בזמן מלחמת יוני, מוכיחה שבטחון לא גדל, לא התחזק, ולא על-ידי הגדלת ההוצאות הצבאיות נשיג זאת.

על כן, בלי שלום — בטחון לא יוכל להיות. השלום הוא הבטחון הטוב ביותר. ולמען השגת השלום דרושה מדיניות אחרת, ולא הגדלת ההוצאות הצבאיות.

על כן אנו מציעים להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שוטסק, ואחריו לחברי הכנסת שלום כהן.

אליעזר שוטסק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לא עליתי לדוכן כדי להתנגד להצעת החוק בקשר להגדלת הסכום של מילוה הבטחון; להיפך, אני חושב שצריך להעביר אותה לוועדה. אנתנו תומכים בחוק.

עליתי לדוכן כדי להעיר בהקשר זה כמה הערות על תופעות שיש בהן גם משום קרנתו והן גם עלולות לגרום נזק. בדיוק היום לפני שבוע נתבשרנו על מיבצע הצלת הנפשות שבוצע על-ידי צה"ל, וכולנו בירכנו על המעשה ועל הנס. ובכל זאת אני מוצא לנכון להעיר שאנחנו נכשלו בהסברת הדברים לאחר המיבצע.

הפירסומים מסביב למיבצע הזה גרמו נזק, ויגרמו נזק גם בעתיד. אינני יודע לשם מה צריך היה להדגיש ולציין בפירסומים בכל העולם, שכל גדולי המפקדים של צה"ל היו מרוכזים שם והיו מרותקים למיבצע הזה יומם ולילה, שכל צה"ל עמד במערכה הזאת. למה צריך היה לפרט את שמות כל מפקדיו, מחיל-האוויר ומחיל-היבשה, עם שר הבטחון? לשם מה צריך היה להדגיש אחרי המיבצע, שמלכתחילה לא חשבונו על שום דבר שאמרנו, ובכך לתת נשק בידי שונאי ישראל לגנוח אותנו על המיבצע הזה? לשם מה היה נחוץ לספר את כל פרטי הפרטים, מה עשינו כדי לסכל את המומיה הזאת, כיצד האנשים היו לבושים ומה עשו בכל מקרה ומקרה?

אינני יודע לשם מה היה צורך בביקורים של מפקדי הצבא שלנו אצל הפצועה, ובפירסום כל השיחות אתה.

אנו מציעים להסיר גם בחוק המילוה לבטחון המדינה את ההגבלה בדבר שיעור ריבית של 6%, ול-אפשר בכך קביעת שיעור הריבית בתקנות הטעונות אישור של ועדת הכספים של הכנסת.

התיקון השני, שגם הוא נכלל בתיקון מספר 9 לחוק מילוה פיתוח, מתייחס למחיר המכירה של אגרות-החוב. מוסדות כספיים המנופיקים במשק אגרות-חוב לזמן בינוני וארוך נוהגים למכור אותן בהפחת — דיסאני בלעז — היינו תוך מתן הנחה מן השווי הנקוב של האגרת. אנו מציעים לכן לאפשר מכירת אגרות מילוה פיתוח גם הן בהפחת, ושיעור ההפחת ייקבע על-ידי שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכנסת.

התיקון השלישי שאנו מציעים, הכלול בסעיף 3 להצעת החוק, בא לאפשר הוצאה מחדש של אגרות-חוב שנפדו. הוראה דומה כלולה כבר בחוק מילוה קצרי מועד ובחוק מילוה פיתוח, ומטרתה למנוע את הצורך להגדיל מדי פעם את הסכום הכולל של אגרות-החוב אשר הממשלה רשאית להוציא, בו בזמן שסכום זה משקף גם את אגרות-החוב שכבר נפדו.

אגרות מילוה לבטחון המדינה שהוצאו עד כה נפדו בתום חמש או עשר שנים מיום הוצאתן, ומועד הפדיון של הסדרות הראשונות הולך וקרב.

אנו מציעים לקבוע כי, אם נפדתה סדרה של אגרות-חוב, כולה או מקצתה, תהא הממשלה רשאית להוציא בסכום שנפדה סדרה חדשה של אגרות-חוב. הקובע יהיה אפוא לא הסכום הכולל של אגרות-החוב אשר הממשלה רשאית להוציא, כשסכום זה כולל גם אותן אגרות-חוב שכבר נפדו, אלא הסכום הכולל של אגרות-חוב הנמצא במחזור מדי פעם.

ולבסוף רצוני לציין כי חוק המילוה לבטחון המדינה, תשכ"ט-1969, הוא חוק-מסגרת בלבד המאפשר לקבל מילוה להוציא למטרה זו אגרות-חוב, ואילו תנאי אגרות-החוב נקבעים בתקנות, באישור ועדת הכספים של הכנסת, לפני הוצאת כל סדרה.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. אבקשם לדון בהצעה, ולהעבירה לאחר מכן לוועדת הכספים לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון על הצעת החוק. הדיון יהיה אישי. רשות הדיבור לחברי הכנסת לבנבראון, ואחריו לחברי הכנסת שוטסק.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק המילוה לבטחון המדינה המוצע בא להגדיל ב-275 מיליון לירות את הסכום שהממשלה תהיה רשאית ללוות על-פי החוק העיקרי, ולהוציא אגרות-חוב נוספות בסכום זה בתנאים שנקבעו בחוק העיקרי.

ההוצאות הצבאיות הרשמיות בתקציב הנוכחי הגיעו ל-40%, לערך, מכלל התקציב. במציאות עברו בהרבה את האחוז הזה. גם ועדת הכספים של הכנסת התרעמה על כך שלמעשה תגיע ההקצבה למשרד הבטחון ל-6.25 מיליארד לירות ולא ל-5.5 מיליארד כפי שהוחלט בזמן הדיון על התקציב.

ועכשיו רוצים להגדיל בעוד יותר מרבע מיליארד לירות את ההוצאות הצבאיות.

זכאים לשכר לימוד מוקטן; הם זכאים לביטול מוחלט של שכר הלימוד. חלקו של שכר הלימוד בתקציב החינוך הגבוה הוא בלאו-הכי זעיר, ואפשר למצוא את הכסף הדרוש על-ידי גבייה אמיתית ממתעשרים וממשתמטים ממס, ואם יש צורך — מכל מיני מילווה נוספים, שהם כאמור לצרכי מימון הפעולות השוטפות של המדינה, הן בטחוניות והן לא בטחוניות.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדברי תשובתי הקצרים ביותר לא אתייחס כמובן למיבצע המטוס ואף לא לשביתת הסטודנטים. רצוני להבהיר רק נקודה אחת בקשר להצעת חוק המילוה לבטחון המדינה (תיקון מס' 4) שאנו מבקשים להעביר לוועדת הכספים של הכנסת. המדובר הוא במילוה בנקאי, והבנקים הם הרוכשים אגרות אלו. מערכת הבנקאות כולה היא הקונה אגרות אלו.

אם חברי הכנסת לבנבראון סבור שכתוצאה מכך אנו עומדים להגדיל את תקציב הבטחון, אני רוצה לומר שאין לכך כל שחר. תקציב הבטחון נקבע בתקציב המדינה, ובו מופיע הסכום של 125 מיליון לירות כמילוה בנקאי. אנו מביאים את הצעת החוק כדי שנוכל להנפיק את האגרות. אין זה מעלה ואין זה מוריד סכום ההוצאה של תקציב הבטחון. למעשה אני יכול לומר שעם אישור תקציב המדינה על-ידי הכנסת אושר גם סעיף תקציבי זה. כל מה שאנו רוצים עכשיו הוא לבצעו הלכה למעשה.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
האם נכונה הטענה, שנשמעה בוועדת הכספים, כי למעשה תקציב הבטחון יהיה גדול יותר מזה שאושר על-ידי הכנסת?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

תקציב ההוצאה יהיה התקציב שאושר על-ידי הכנסת. אי-אפשר להוציא אף פרוטה אחת יותר. אם הצרכים יהיו גדולים יותר מן ההרשאה שבתקציב, הדבר יובא לפני הכנסת, אולי בשנה הבאה, בדרכים הדמוקרטיות המקובלות. על כל פנים הדבר ייעשה באישור מלא של הבית.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: הצעת חברי הכנסת לבנבראון ושלום כהן להחזיר את הצעת החוק לממשלה, והצעת סגן שר האוצר להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים. אנמיד להצבעה שתי ההצעות זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להחזיר את הצעת חוק המילוה לבטחון המדינה (תיקון מס' 4), תשל"ב—1972, לממשלה — מיעוט

בעד ההצעה להעבירה לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הצעת חוק המילוה

לבטחון המדינה (תיקון מס' 4),

תשל"ב—1972, לוועדת הכספים

נתקבלה.

אלה הם דברים שיש בהם גילויי פרובינציאליות. האם היה צורך בכל אלה לאחר מיבצע כל כך אדיר ונשגב? ואני מוצא שהדברים האלה חייבים להיאמר לקראת מיבצעים כאלה בעתיד. המחלה הזאת של הפרסומת סביב המיבצע הזה גורמת ותגרום נזק רציני מאוד.

ואני רוצה להעיד על דבר נוסף, שגם בו אני רואה איזה גילוי מוזר, אף-על-פי שאין זה שייך לחוק מילוה הבטחון. אנחנו קוראים בעתונים שנשיא המדינה הומין אליו את המזכיר הכללי של ההסתדרות הכללית. וגררה לי, שזהו שימוש בסמכות העליונה והנכבדה ביותר במדינה לאירוע אישי ומקרי שקרה בהסתדרות הכללית על-ידי התפטרות המזכיר הכללי של ההסתדרות.

הדברים האלה הם גילויים שצריך להתדיע עליהם ועליתי לדון רק כדי להעיר את ההערות הללו. אך אין לזה כל קשר עם עמדתנו החיובית לגבי העברתה של הצעת חוק מילוה הבטחון לוועדת הכספים.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני אציע להח- זיר את הצעת החוק לממשלה, משום שהיא מאפיינת את כל הגישה לבעיה המרכזית של חיינו, בעיית השלום והמלחמה.

העובדה שאפשר לבקש עוד מילווה, שאפשר לגייס עוד כסף מהיהודים בעולם, ושאפשר לבקש עוד מענקים מארצות-הברית, היא חלק מאותו הלך-רוח שאפשר למשוך את כל העניין הזה, להישאר בשטחים עוד שנה ועוד שנה, לספח עוד קצת בשקט, וליצור עוד עובדה קיימת. לדעתי זו אשליה עצמית, שההיסטוריה עלולה — אני מקוה שלא — לגבות את מחירה. לכן אצביע נגד העברת הצעת החוק לוועדה.

ברשות היושב-ראש ארשה לעצמי לקשור לחוק זה מאורע אקטואלי, המסמך מאות אלפי אזרחים במדינה, ויש לו השלכה על התקציב בכלל, ועל הבטחון. המאורע הוא שביתת הסטודנטים באוניברסיטאות.

הי"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת כהן, אתה צריך להסביר לי מה הקשר בין הדברים. אם זה במסגרת של הערה, אינני מקפיד. אבל נושא שאינו קשור עם זה שאתה רוצה עכשיו לנאום עליו — אני מבקש ממך לא לעשות זאת.

שלום כהן:

זה קשור בהחלט לנושא. אסביר זאת מיד. המדינה זקוקה לחיילים, לכן היא מכשירה אותם לתפקידים. האם משהו מעלה על דעתו שהמדינה תדרוש מהם שכר אימונים? האקדמאי חינוי למדינה בחזית המדע, ההגות והטכנולוגיה לא פחות מן החייל בחזית הצבאית. לכן אני חושב שיש צורך בשינוי דריקלי בכל מבנה הכספים, וחוק המילוה הזה הוא חלק מן המערך הכספי של מימון צרכי המדינה לבטחון ולא לבטחון. אני חושב שיש צורך בשינוי דריקלי, כדי שדרישת שכר לימוד מסטודנטים תהיה מגוחכת בדיוק כמו דרישת שכר אימונים מחייל המתגייס לצבא.

50,000 סטודנטים השובתים זה היום השני אינם

ז. חוק התקציב לשנת הכספים 1972, תשל"ב—1972 * (קריאה שנייה)

1. נשיא המדינה ולשכתו

היו"ר צ. צימרמן:

שמענו שאין הסתייגויות להצעת תקציב נשיא המדינה ולשכתו. אני מעמיד להצבעה תקציב נשיא המדינה ולשכתו, כפי שהובא על-ידי יושב-ראש ועדת הכספים.

דב מילמן (גח"ל):

היתה הצעה לדון יחד על תקציב נשיא המדינה ותקציב הכנסת.

היו"ר צ. צימרמן:

יושב-ראש הוועדה ביקש להפריד, ועל כן נצביע בנפרד על תקציב נשיא המדינה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

ביקשתי — וזו זכותו של יושב-ראש ועדה לבקש מיושב-ראש הישיבה — להפריד בין הדיון בהצבעה על תקציב נשיא המדינה ולשכתו ובין הדיון על תקציב הכנסת, ואגיד מדוע. להצעת תקציב נשיא המדינה אין הסתייגויות ואני תקווה שיתקבל פה אחד. לתקציב הכנסת, לעומת זאת, יש הסתייגויות. יהיה זה לכבדה של הכנסת אם תצביע בנפרד על תקציב נשיא המדינה ולשכתו.

היו"ר צ. צימרמן:

קיבלתי את המשאלה של יושב-ראש הוועדה, אבל לא רציתי למנוע עירעור מצד חבר כנסת.

אני מעמיד להצבעה תקציב נשיא המדינה ולשכתו.

הצבעה

סעיף 01 — נשיא המדינה ולשכתו — נתקבל.

סעיף 01 — נשיא המדינה ולשכתו — הכנסה מיועדת — נתקבל.

2. הכנסת

שירותים לקהל המבקר בבניין. אני רוצה לציין כי בשנה שעברה ביקרו בבניין 700,000 אורחי הארץ ותיירים.

הוועדה הוסיפה 25,000 לירות — תוספת לעזרה טכנית לחברי הכנסת באמצעות הסיעות, כדי לספק בצורה צנועה ביותר את הדרישה ההולכת וגוברת מצד חברי הכנסת לעזרה טכנית, כגון שירותי כתבנות וכו'. מצאנו לנכון להצביע שהדבר לא ייעשה על-ידי מנגנון הכנסת, אלא על-ידי המנגנונים המוכרים של הסיעות, שמקבלות תקציבן מתקציב הכנסת בהתאם לסדרים שנקבעו.

לפני שנה החליטה הוועדה להקצות סכום מסוים לבדיקה אירגונית של מינהל הכנסת. בהתאם להחלטה זו הטיל יושב-ראש הכנסת ראובן ברקת ז"ל על מוכיר

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים לסעיף הבא בשל"ב היום: חוק התקציב לשנת הכספים 1972, תשל"ב—1972, קריאה שנייה — נשיא המדינה ולשכתו; הכנסת. נדון על שני התקציבים יחד. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, ברשותך אביא תחילה את תקציב נשיא המדינה ולשכתו, נצביע עליו, ואחר-כך נעבור לתקציב הכנסת.

היו"ר צ. צימרמן:

בבקשה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה את תקציב נשיא המדינה ולשכתו.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אאחל בשם הכנסת כולה לנשיא המדינה בריאות טובה ואריכות ימים.

נשיא המדינה עבר לפני מספר שבועות למשכן הנשיאיים החדש. חיפשתי במקורות ברכה מיוחדת והתברר לי שפרט לברכת "שהחיינו" אין ברכה לכניסה לדירה חדשה או למשכן חדש. אנו כולנו תפילה ותקווה שמשכן זה של נשיא המדינה יהיה לא רק סמל הריבונות והכבוד, אלא גם סמל האחידות, הצדק והשלום לכל העמים, ויקרין כבוד נשיא המדינה מרוחו העשירה ומאהבת ישראל שבו על העם כולו.

תקציב נשיא המדינה ולשכתו לשנת הכספים 1972 פתח ב-300,000 לירות, והוא מסתכם ב-1.1 מיליון לירות לעומת 1.4 מיליון לירות אשתקד. ההפחתה ב-300,000 לירות נובעת מגמור עבודות שונות הקשורות בהעברת לשכת הנשיא למשכן החדש והקטנת תקן העובדים מ-40 ל-38. אין הסתייגויות להצעת תקציב נשיא המדינה ולשכתו.

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים לתקציב הכנסת. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תקציב הכנסת לשנת הכספים 1972 מסתכם ב-9,889,000 לירות לעומת 8,770,000 לירות אשתקד. הגידול בתקציב נובע בעיקרו מן ההתייקרויות. לא חל כל גידול בתקן העובדים, שהוא פחות או יותר ללא שינוי מאז 1970.

בעת הדיון בתקציב הכנסת הכניסה הוועדה שני שינויים. האחד — הוועדה הוסיפה 120,000 לירות לסעיף "שינויים במבנים והתקנות" כדי לאפשר בניית חדרי

לבקש ממנו לחזור בו מהתפטרותו. המשך הידיעה הוא פנימית-מפלגתי.

התפטרות מוזכ"ל הסתדרות היא מחאה נגד ראש הממשלה ונגד שריה על התערבותם בסיכסוך העבודה האחרון. התערבות זו נעשתה בהתאם לחוק יישוב סיכסוכי עבודה. יוצא איפוא כי זה עניין פוליטי מובהק, אם בתוך המפלגה ואם בין המפלגות. הדעות על עמדותיו של מר בן-אהרן כמזכיר הכללי של ההסתדרות מחולקות בין האורחים, על השקפותיהם ומפלגותיהם. אנתוני, חברי הכנסת המייצגים מאות אלפי אורחים, רואים בנשיא נכס של המדינה כולה ומוטריים מאוד מתופעה זו. כבוד הנשיא צריך, ככוח תפקידו הרב, להיגור מהתערבות בסוגיות מדיניות. אנו רואים כחובתנו להשמיע דברים אלה, עם כל הכבוד והיקר שאנו רוחשים למעמדו של האזרח הראשון, נשיא המדינה.

חברי הכנסת, הנמקת ההסתייגויות לתקציב הכנסת היא המסגרת המתאימה לדון במעמדה ובתדמיתה של הכנסת והציבור בישראל. לפני שנים רבות כתב זאב ז'בוטינסקי, כי הספורט הלאומי של הנוער היהודי חייב להיות עלייה ארצה והבאת עולים בלתי-ליגליים, כפי שכונו אז, למולדת. חברי הכנסת, כיום מתפתח ספורט לאומי חדש במדינה והוא: פגיעה בכנסת ובחבריה. ההתקפות על הכנסת ועוברות בזמן האחרון כחוט השני החל מן העתונות וכלה בממשלה, ואף שופטים לא פסחו על פגיעה בכנסת. מתקבל בציבור הרושם כי היום מותר לפגוע בכנסת ובחבריה ולכוותם ללא תגובה וללא תשובה.

אדוני היושב-ראש, בית זה הוא המוסד הריבוני של הדמוקרטיה הישראלית, והממשלה, על-פי דין, היא הוועד הפועל שלה. אולם אין זה מפרע כלל לשרים מסויימים לתקוף את הכנסת לעתים מזומנות.

כאשר קיימו בבית זה דיון על הטלוויזיה, לפני מספר חודשים, מצא סגן ראש המשלה לנכון לתקוף את חברי הכנסת אשר מתחו ביקורת על הטלוויזיה ולומר כי "יש חברי כנסת מתוסכלים". כאשר כעס שר המשפטים על חבר כנסת מסויים מחברי סיעתו, פנה אל הכנסת באתגר שיוותרו על חוק החסינות ותוך כדי כך תקף את חוק חסינות הכנסת. ואף שר האוצר אינו נקי מפגיעה עקיפה בכנסת ובסמכויות ועדותיה, כפי שאסביר להלן. חברי הכנסת יזכרו ודאי את פגיעות הממשלה בכנסת בסחבת המכוונת לגבי הדיון על חוק הרבנות.

העתונות, שהיא הברומטר הציבורי להלך-רוח כל-שהו, קיבלה מיד וסיגלה לעצמה את הפגיעות הללו בנפש חפצה. אחרי כל פגיעה מצד אחד השרים, כאמור, הופיעו מיד גם הפגיעות המקבילות בעתונות עם תוספות כהנה וכהנה. אחרי נאום של סגן ראש הממשלה על הטלוויזיה נתפרסמה בעתון יומי כתבה מלאה בזו והסתה ובה כונו חברי הבית הריבוני הזה "גמרי גייד בלי שיניים". אחרי פגיעות אחרות מצד שרים נתפרסמו בעתונות מאמרים תחת הכותרות: "הממשלה מגלה זילול בכנסת", "חברי-הכנסת גארישטי", "חזותם גומי" וכיוצא באלה.

אדוני היושב-ראש, כולנו בעד עתונות חפשיה, אולם בין חופש העתונות לבין השמצת הכנסת ופגיעה בה — אין ולא כלום. שני דברים על העתונות בארץ לזכור: עתונות חפשיה תהיה במדינה זו רק כל עוד יש בית מחוקקים חפשי, וכשלא תהיה כנסת גם לא תהיה עתונות חפשיה. הדבר השני הוא כי כל העתונות בארץ

הכנסת שפרש לגימלאות, מר ליאור, ייבדל לחיים ארוכים, לבוא בדברים עם המכון לפירון העבודה והייצור בקשר לבדיקה זו. ואמנם עשה כן. נמסר לוועדת הכספים שהמכון ביצע את הבדיקה באופן חלקי בלבד, ולצערנו הרב לא סיים את עבודתו. ואם מתאר לעצמנו כי לקראת התקציב הבא יסיק המינהל את המסקנות הדרושות וכי מנגנון הכנסת ישמש דוגמה למשרדים ומוסדות ציבור אחרים במה שנוגע ליעול.

אדוני היושב-ראש, כאשר מתבוננים בעבודת הכנסת בשנה האחרונה רואים שהשינוי הבולט הוא ההחלטה של ייעוץ לחברי הכנסת ושיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים בארץ. כאן רצוני לציין במיוחד את תרומתו הגדולה של יושב-ראש הכנסת המנוח, ראובן ברקת ז"ל, לשיפור עבודתה של הכנסת, שיפור שמלוא תוצאותיו יורגשו רק בעתיד. ראובן ברקת ז"ל התחיל לבנות גשר בין נבחרי העם לבין אנשי מדע — דבר שראה כחיוני ביותר לשני הגורמים — ואני בטוח שיושב-ראש הכנסת הנוכחי, חברי-הכנסת ישראל ישעיהו, ייבדל לחיים ארוכים, ימשיך בדרכו.

מתוך חיוניות המחקר של בעיות הפרלמנטריזם בעולם ובישראל ומתוך מנגמה להשתמש במחקר זה על מנת לשפר עבודתה של הכנסת, הניח ראובן ברקת ז"ל יסוד האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריזם והקים קרן למחקר בעיות הפרלמנטריזם. לפני שנה אישרה הכנסת סכום מסויים כשותפה באגודה זו, שיש בה שלושה גורמים: הממשלה, הכנסת ויהודי אחד שתרם חלקו בלי למסור את שמו. ועדת הכספים ממליצה שהאגודה הזאת, שיש לה הנהלה, והקרן ישאו את שמו של ראובן ברקת ז"ל, אשר הגה את הרעיון והקים את האגודה.

בזה תמו דברי על הצעת תקציב הכנסת. ובהודמנות זו מרגיש אני חובה להביע את הערכתי הגדולה למזכיר הכנסת הקודם, מר חיים ליאור, אשר פרש מעבודתו אחרי הרבה שנות עבודה בכנסת, ולאחל הצלחה רבה למזכיר הכנסת החדש, מר נתנאל לורר.

היו"ר צ. צימורמן:

להצעת תקציב הכנסת יש הסתייגויות של חברי כנסת. לא כולם נרשמו ולא כולם ביקשו רשות לנמק הסתייגויותיהם. אסמור את רשות הדיבור לפי הסדר שבו נרשמו חברי הכנסת המסתייגים.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מילמן, ואחריו לחברי-הכנסת גרוס.

דב מילמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעת גח"ל מודאגת ביותר לאחרונה מתופעות הפוגעות במוסדות הדמוקרטיים והממלכתיים במדינה.

חברי הכנסת, כולנו מכבדים את נשיא המדינה. כל העם רואה בו את האישיות העומדת בראש המדינה, כלשון החוק: "בראש המדינה עומד נשיא". כלומר, זה המוסד השייך ללא סייג לכל המדינה, והוא, הנשיא, עומד בראשה. הנשיא נהנה, ובצדק, מאהדת העם, והעם רואה בו אישיות על-מפלגתית, אשר מיום שנבחרה לתפקידה הרם נכס לאומי כללי. והנה הבוקר נתבשרנו כי נשיא המדינה, מר זלמן שזר, הומין אליו להיות את מוזכ"ל ההסתדרות לשיחה וכי הנשיא עומד

או נדע שאין סמכות כזאת והיושבים-ראש לא יזמינו עדים; או לתת לתקנון הזה "שיניים" כדי שאדם שהומן לוועדת הכנסת יידע שיש בויון הכנסת כשם שיש בויון בית-המשפט, ואם תהיה סנקציה צמודה לסעיף, יידע כל אדם מוזמן לכבד את הזמנת הכנסת. כל יום יוצאות מבניין זה הזמנות למספר לא-מבוטל של אנשים מטעם יושבי-ראש הוועדות - ועדת הכספים, ועדת החוץ והבטחון ועוד - ואם לא יהיו שיניים לסעיף הזה יוכלו האנשים לנהוג לפי רצונם: ירצו - יפגעו ביושב-ראש שמוזמן אותם ולא יבואו; ירצו - יבואו. הכל לפי רצונם. המקרה שקרה לחבר-הכנסת נחושתן אינו המקרה הראשון. מקרה דומה קרה ליושב-ראש ועדת העבודה, כאשר אדם חשוב סירב להופיע לפני ועדת העבודה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש דבר חמור עוד יותר: כשהם באים, אינם אומרים אמת.

דב מילמן (גח"ל):

זו זכותם, אחרת אתה הופך את הוועדה לוועדת חקירה, ולא הייתי מציע להפוך את ועדות הכנסת לוועדות חקירה. אבל במקרה שאדם מוזמן לוועדת הכנסת, מסרב ואינו בא, ואין לכך שום סנקציה, כלומר הוא יכול לנהוג לפי רצונו - זו פגיעה; וכשאדם רץ לבית-המשפט ורוצה לנצל אותו כדי שלא לבוא, הרי הדבר עוד יותר חמור, כי אין לו אומץ-הלב האזרחי לומר שאינו רוצה לבוא, אלא הוא מנסה להסתתר מאחורי גבו של בית-המשפט. לדעתי גם הטעו את בית-המשפט בעניין זה.

חברי הכנסת, אני בא מארץ קטנה, ואני זוכר שבשנות השלושים תקפו כל מיני גורמים את הפרלמנט בארץ והיא ובסופו של דבר תפש דיקטטור את השלטון. זוהי התפתחות קלסית: מקום שבו המחוקק מותקף ומושחק, אין זו אלא סלילת הדרך לדיקטטורה. אינני מאמין שיש גורם אחראי כלשהו בכנסת או מחוצה לה במדינה כולה אשר מייחל להתדרדרות דומה במדינת ישראל. ולכן הכנסת, ורק הכנסת בעצמה, יכולה למנוע התדרדרות זו על-ידי חקיקה אשר תשמור על כבודה ועל כבוד חבריה.

היו"ר צ. צימרמן:

בסעיף זה יש הסתייגות לחבר-הכנסת בן-מאיר, אך הוא ויתר על זכותו להנמקה. נצביע איפוא על הסתייגותו ללא הנמקה.

בסעיף זה יש גם לחבר-הכנסת גרוס הסתייגות. אני מזמין אותו להנמקת הסתייגותו.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהזדמנות זו שאנו דלים על תקציב הכנסת, רצוני לברך את המזמיר החדש של הכנסת, מר לורך, שנכנס לתפקידו בתחילת כנס הקיץ של הכנסת. מר לורך, שהיה בשירות דיפלומטי הרבה שנים, צבר בוודאי נסיון ביחסי ציבור ויש לו כל הכישורים להצליח בתפקיד הרם הזה. אני מאחל לו הצלחה.

אינני יכול שלא לומר כמה מלים על עבודתו של מר חיים ליאור שפרש לגימלאות. איש זה, שהיה למעלה מעשרים שנה בכנסת ושימש כמוזכר הכנסת בשתי

היא עתונות חפשית ודמוקרטית, ולכן עליה לכבד את המוסדות הדמוקרטיים של הציבור החפשי הדמוקרטי.

לדאבונו הרב הצטרף גם שופט מסויים למקהלה זו. אני בוודאי אהיה אחרון המחפשים עימות בין הרשות השופטת לבין הרשות המחוקקת, וזאת מתוך הכבוד שאני רוחש לבתי-המשפט בישראל. אולם השופט, בהחלטותו שפגעה בכנסת, הטיל אותנו לתוך העימות הזה. השופט הורה לכונסי נכסים של "אוטוקרס", על-פי בקשתם שנשמעה הרק, כנסת, לא להתניעב לפני ועדה קבועה של הכנסת, מן הנימוק שהוא לא מצא בחוק יסוד: הכנסת, או בתקנות הכנסת, שום סמכות לדרוש הופעה לפני הכנסת וועדותיה.

לצורך השכלת כולנו אני קורא את סעיף 80 לתקנון הכנסת: "ועדה קבועה רשאית להזמין מוזמן לזמן ישיבותיה - (1) מומחה לשאלה שבה דנה הוועדה, בין שהוא חבר הכנסת ובין שאינו חבר בה; (2) כל אדם... שיש לו עניין בשאלה שהוועדה דנה בה, לשמוע את דעתו ולבקש ממנו תשובות על שאלות שהיא תמצא לנכון להציג לו". חברי הכנסת, זוהי עברית שאין צורך בפקודת הפרשנות כדי להבין את הכתוב. אני חייב לקבוע שלוועדת הכנסת יש הסמכות להזמין עדים ולשמוע אותם על-פי דין. אולם כיוון שכל בר-ידי יכול לראות שיש כאן פגיעה חמורה במוסד המחוקק של המדינה, נעשה דבר נוסף, אשר לדעתי החמיר את הפגיעה. השופט מסיים באמרו: "לבסוף, לא הכונסים ולא בית-המשפט אמרו להמרות פי הכנסת בעניינים המוקמים לכנסת על-פי חוק או על-פי האזרחות הטובה. נוכח זאת אני אומר לכונסים לראות את הפסוק האחרון במכתבו של חבר-הכנסת נחושתן מיום 16 בפברואר 1972 (ההזמנה השנייה) כאילו לא קיים". פירוש הקטע הזה הוא שהשופט ציווה למחוק את הסיפה במכתבו של יושב-ראש ועדה קבועה של הכנסת. בפיסקה זו ביקש חבר-הכנסת נחושתן "שלא לבזות את הכנסת".

עכשיו הגיע תורי, חברי הכנסת, לומר שחיפשתי בחוק בתי-המשפט ובכל חוק אחר ולא מצאתי כי השופט מוסמך למחוק דבר במכתבו של יושב-ראש ועדה קבועה של הכנסת, מה גם שהמכתב כלל לא היה מופנה אליו והכתוב לא היה צד בדיון.

חברי הכנסת, כל העניין הזה בא אך ורק מפני שלסעיף 80 של התקנון אין סנקציה. אילו היתה סנקציה, לא היו הכונסים מנסים להתחמק מן ההופעה. יש לציין שאנשים אלה ביקשו שניים-שלושה שבועות לפני כן מוועדת הכספים אישור לערבות על מיליונים לירות, כלומר הם ביקשו ערבות מאותו מוסד שאחר כך התחמקו מלבוא אליו ולהעיד. אנשים אלה יבקשו עוד מעט מקופת הציבור, ובוודאי יקבלו, מאות אלפי לירות או יותר כשכר טיירה.

אדוני היושב-ראש, השר היחיד שבכווחו לשים קץ לפגיעות אלה בכנסת הוא שר האוצר, בייחוד כאשר מדובר בכונסי נכסים. והדברים ידועים, כי למעשה ועל פי-דין האוצר הוא הנושה הגדול ביותר במפעלים אלה.

לכן, חברי הכנסת, רצוני לומר באזני היושב-ראש החדש: נראה לי כי אין לעבור לסדר-היום על שורת פגיעות אלה. הכנסת חייבת לחוקק חוקים אשר ימנעו מכל מיני גורמים פגיעות בכבודה ובכבוד חבריה. אני סבור כי אין מנוס אלא לבטל את סעיף 80 של התקנון, כלומר שלא תהא שום סמכות לכנסת להזמין עדים.

בודים, ואפשר לקמץ בהם הרבה; אפשר לקמץ גם בנסיעות בארץ ובחוץ-לארץ. יש להחזיר תודעת החסכון לקימוץ, כי כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. אני מניח שאפשר בכספים מבזבזים אלה לקנות דירה למשפחה הגרה בשכונת עוני. יש ביזבוז בדברים רבים. מתקבל הדושם שאין עין פקוחה שתשגיח על הדברים שאפשר לקמץ בהם.

יושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן, ציין שבכנסת ביקרו 700,000 אורחים מחוץ-לארץ, כן ירבו. חושבני שהיה זה משגה, כאשר בנו את הכנסת, שחדר המודיעין של הכנסת צר מהכיל אנשים רבים. עומדים עשרות אנשים בחוץ, בשמש, ואין מקום להכניסם. הם צריכים להמתין עד לקבלת רשיון כניסה. אנחנו יודעים ששום תייר אינו פוסח על ביקור בכנסת, כמעט כולם מבקרים בכנסת. מבקרים בכנסת עשרות אלפי תיירים מחוץ-לארץ וכל תייר מתרשם מביקורו בכנסת לחיוב או לשלילה; לכן חובה כפולה ומכופה לתת על צוות העובדים של הכנסת, על כל גונוי, לספק שירות טוב, יעיל ואדיב. צריך להקדיש להם יותר תשומת-לב. אנחנו יודעים שהסדרנים לפעמים עייפים, אבל יושב-ראש הכנסת, המזכירות וכל השאר צריכים להיות ערים לבעיה זו של קבלת אורחים מחוץ-לארץ. עלי לציין שבדרך כלל אין מתלוננים על השירות שמקבלים בכנסת. השירות מניח את הדעת. עובדי הכנסת שוקדים למלא תפקידים בנאמנות.

בסיום דברי רצוני להביא לידי ביטוי מחאתי על השבתת הכנסת ב-1 במאי. אמנם זאת בבחינת צעקה לשעבר, אבל יש לציין זאת מעל במת הכנסת כדי למנוע הישנות השבתת עבודתה של הכנסת ב-1 במאי. בדרך כלל יש היענות כאשר מבקשים לדחות הצבעה או ישיבה, יש הבנה. והרי עניין ה-1 במאי הוא עניין השנוי במחלוקת, עניין של השקפה, ואין לכפות על חלק מחברי הכנסת שיחגגו את ה-1 במאי. היה זה משגה מצד סיעת המערך, סיעת הרוב, שביקשה זאת.

יעקב נחושתי (גח"ל):
גם סיעת המפד"ל.

משה נסים (גח"ל):

האם שכחת מה היתה ההצבעה בוועדה?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אינני רוצה לספר סדרות מהוועדה. זהו עניין מדויק - רוצים להזדהות עם משטר סוציאלי. לא היה מקום להשבית את הכנסת ב-1 במאי. אני מבקש את חברי סיעת הרוב להיות זהירים להבא. כי זהו עניין השנוי במחלוקת ואין לכפות על חברי כל סיעות הכנסת להשבית את הכנסת ב-1 במאי.

היו"ר א. צימרמן:

יש הסתייגות לחבר-הכנסת יגאל הורביץ, אך הוא אינו נוכח באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם לבנבראון, להגמקת הסתייגותו.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהסתייגותנו לתקציב הכנסת רוצים אנו להביע את התנגדותנו להרכב מוסדות הכנסת ולנוהלים מסוימים שאינם מאפשרים לסייעתנו ולסיעות קטנות אחרות בכנסת לבוא לידי ביטוי מלא. הכנסת מורכבת מסיעות שונות

קדנציות, שקד על עבודתו ומילא את תפקידו בנאמנות ובמסירות.

חברי הכנסת, אך טבעי הדבר שאיש חדש בתפקידו שואף להכניס חידושים ושיפורים בשיטת העבודה ובניהול המשק שעליו הופקד. בכנס זה של הכנסת חלו חילופי גברי בניהול ענייני הכנסת. בחרנו ביושב-ראש חדש בשבוע שעבר; היום בחרנו ביושב-ראש חדש לוועדת הכנסת, חבר-הכנסת אנקוריון, ואני מאחל לו הצלחה בתפקיד זה; כמו כן יש לנו מזכיר חדש. יש לצפות איפוא לחידושים ולשיפורים בסדרי העבודה של הכנסת הן בתחום הפרלמנטרי והן בתחום הניהול המשקי.

רצוני להתעכב עתה על דברים פרוזאיים, לכאורה דברים קטנים, אך הם קשורים לתקציב הכנסת, לנושא שבו אנו דנים. אינני מדבר על הנוכחות בכנסת. יש מה לומר על נוכחותם של חברי הכנסת ועל נוכחותם של שרים שכמעט אינם באים לכנסת אלא כאשר יש הצעות לסדר-היום או הצעות חוק הנוגעות להם. אינני יודע אם הדבר ניתן לשינוי, אני מסופק מאוד. מדברים על כך כבר הרבה שנים ואין שינוי.

חבר-הכנסת מילמן דיבר על הצורך בחקיקת חוק שישמור על כבודה של הכנסת. רצוני לומר שעל-ידי חוקים גרידא אי-אפשר לשמור על כבודה של הכנסת. אנחנו צריכים לשמור על כבודה של הכנסת, הן בדיונים, הן בנוכחות בכנסת, והן ביחסים שבין אדם לחברו. אני חושב שהיחסים הם טובים למדי, אבל יש הרבה מה לתקן בנוכחות חברי הכנסת ונוכחות השרים. ככל שנושמר על כבודה של הכנסת כן יידע הציבור לשמור על כבודה.

אעבור לתקציב. אנו מציעים בסעיף 0290 להקטין את הסכום המיועד לזרובה, שהוא 435,000 לירות, ולהעמידו על 37,000 לירות. אנו רוצים לתת בכך ביטוי לדרישה לצמצם את הוצאות הכנסת ככל האפשר ולקמץ בהוצאות. אני חייב לציין שהכנסת היא המוסד הממשלתי היחיד, או בין היחידים, שאינו מנצל את התקציב במלואו. תמיד נשאר עודף תקציבי בסוף השנה התקציבית; אולם, לדעתי, יש עוד מקום לחסכון ולקימוץ.

חברי הכנסת, לפני מספר חודשים התקיים דיון בכנסת על ביזבוז כספי ציבור במשרדי הממשלה. היו הצעות לסדר-היום, התקפות בעתונות, ודנו בנושא זה בכנסת. אינני זוכר כמה הצעות היו בנושא זה. נושא זה הועבר לדיון בוועדת הכספים והיא בודאי הסיקה מסקנות. אבל העובדה היא שלא קיימת תודעה של חסכון וקימוץ כאשר מדובר בכספי ציבור - בכספי הממשלה.

אני סבור שהכנסת חייבת לשמש דוגמה בהנהגת משטר חסכון בכנסת. חז"ל אומרים: התורה חסה על ממונם של ישראל. זה לגבי הפרט, ועל אחת כמה וכמה כאשר הדבר נוגע לכספי ציבור. אציין את הדברים הקטנים שבהם אפשר לקמץ. אפשר לקמץ בצרכי משרד, בחשמל, בכיבודים, בנסיעות בארץ ובחוץ-לארץ. קיים ביזבוז בצריכת חשמל. אני עובר לפעמים ליד חדרי הוועדות ורואה שאין בהם איש ואף-על-פי-כן האורות שם דולקים. איש אינו מתנדב לכבות את האור, איש אינו שם לב לכך. האור דולק באולמות הגדולים ובאולמות הקטנים, לגמרי שלא לצורך; מפריזים בכי-

ה"ר צ. צימרמן:

בסעיף זה הסתייגות לחברי הכנסת שמואל תמיר. רשות הדיבור לחברי הכנסת תמיר, להנמקת הסתייגותו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שוב דנים בשאלה כיצד מעלים את כבוד הכנסת בעיני הציבור והעם; שוב מועלות הצעות פרוצדורליות ופורמליות שונות. נעשים סידורים שונים, עומדים לרשותנו יועצים מומחים, מובאים ילדים וחיללים בט"ו בשבט וכיוצא באלה. אולם כל הנסיונות האלה יעלו חרס משום שהכנסת מסרבת בעקביות ובעקשנות לדאוג למעמדה ולכבודה, והיא נותנת יד — ביוזעין — לפגיעות בה, ואף להש"פ לחה.

לאחרונה נתקלנו בכמה דוגמאות בולטות בישיבות ועדת הכלכלה, שהיו פתוחות לציבור, אותן ישיבות שהיו אולי הנסיון הראשון בתולדות הכנסת מאז כינונה לבדוק דברים לעמקם ולא להסתפק בחקירה שטחית תוך מתן גושפוקה פורמלית. בחודשים האחרונים ניסתה הכנסת לזמן אליה עורך-דין מסויים ורואה-חשבון מסויים, כדי לדווח על המצב בחברות "אוטוקרס" ו"ליילנד", לאחר שמליאת הכנסת הטילה על ועדת הכלכלה לבדוק את אשר נעשה ולא נעשה בהן. הכונ"ס, שמונו פורמלית על-ידי בית-המשפט, אבל נבחרו למעשה על-ידי הבנקים הגדולים של ישראל מכוח הלוואות שניתנו על ידי האוצר, הודיעו שהם באים, תיאמו עם יושב-ראש ועדת הכלכלה את מועד בואם. נעשו כל הסידורים לכך. זמן קצר קודם לכן הופיעו לפני ועדת הכספים, ביקשו עזרה כספית ואף קיבלו עזרה כספית. והנה לפתע, מסיבות שעדיין לא נאמרו במפורש לוועדה, הודיעו שלא יבואו, שאינם רוצים לבוא, שמסרבים לבוא. לאחר מכן קיבלו אישור מטעם בית-המשפט לסירובם. הוצעו להם הצעות לבוא ולבקש מבית-המשפט החלטה אחרת, ולו היו מבקשים — חזקה על בית-המשפט שהיה נענה להם. הם לא רצו לעשות זאת. וכל זאת עשו שלושה אורחים שבדרך כלל הם אנשים הגונים, שומרי חוק, אלא פה משום מה הרגישו יגיון חוק מאוד, כנראה מדורים רמים מאוד, והרשו לעצמם לבצע מעשה של בזיון הכנסת בסרובם להיענות להזמנתה. עד עצם היום הזה הם עומדים במריון למרות החלטה של מליאת ועדת הכלכלה כולה, על כל אגפיה, כי במעשיהם יש משום בזיון הכנסת.

הבאתי לפני הכנסת הצעת חוק אשר תאפשר לוועדה מועדות הכנסת לכוף על כל אזור מישדאל לבוא להתייצב לפניו, למסור עדות, להשיב לשאלות ולומר אמת בתשובותיו לפחות באותה מידה שהדבר מחייב שעה שאזרח בא למשרתת ישראל ומגיש תלונה, ואם זוהי תלונה שוא — הוא עובר בעבירה פלילית. עד הבא לבית-המחוקקים של ישראל ומשמיע דבר כזו — דינו חייב להיות לפחות כדון מי שאומר דבר שקר לשוטרי בישראל.

אולם לא רק אותם גורמים נעלמים ורמי מעלה העומדים מאחורי הכונסים מבזים את הכנסת — והכנסת מוכנה "לבלוע" זאת — אלא גם גורמים נוספים נוהגים כך. הנה ביישיבה פומבית הופיע לפני הוועדה אדם נכבד, איש מרכזי בלשכת מפלגת העבודה,

המייצגת את דעותיהם הפוליטיות של אורחי ישראל על כל גווניו. זכותה וחובתה של כל סיעה להגן על עמדותיה הפוליטיות. לשם זה נבחרה על-ידי בוחריה. ברור שיש חילוקי דעות ואף עמדות פוליטיות מגודות. הנה שמענו רק עתה מפי חברי הכנסת שלמה יעקב גרוס, שמחה על הפסקת עבודתה של הכנסת ב-1 במאי ובא בטענה שצריך להתחשב גם בסיעות האחרות; אבל לפי הנהלים והנהגים בכנסת הרוב הוא הקובע. אולם קיימת אצלנו עובדה אחרת, שיש מנהגים שכופים את דעת המיעוט על הרוב. דווקא את העמדה שמייצגת סיעתו של חברי הכנסת גרוס כופים על הרוב. על כן אין לבוא בטענה על הרוב אשר קיבל את ההחלטה בעניין ה-1 במאי.

לעומת זאת הטענה שלנו היא שיש לאפשר לסיעות הקטנות לפחות לבוא לידי ביטוי במסגרת התקנות המקובלות. הסיעות הקטנות מובלות הן בזמן העומד לרשותן כאשר הן מקבלות רשות דיבור והן במספר ההצעות לסדר-היום שהן רשאיות להגיש לכנסת. אנו טוענים שיש לפחות לאפשר לסיעות הקטנות להביע דעתן בנוגע לדחיפות של הצעות לסדר-היום. עובדה היא שהסיעות הקטנות אינן מיוצגות בנשיאות ולכן לא ניתנת להן האפשרות אפילו להביע דעה בעניין דחיפות ההצעות. בסופו של דבר הרוב יקבע אם ההצעה היא דחופה או לא, אבל לפחות יש לאפשר לסיעות הקטנות להביע דעתן בדיון.

הייתי רוצה לדעת לפי אילו קריטריונים קובעים את מידת דחיפותן של ההצעות לסדר-היום. אביא רק כמה דוגמאות. הנשיאות הכירה בדחיפותה של ההצעה לסדר היום בנושא "סכנת השביתה הצפויה במפעלי המזון", אף שהנושא היה בדיון בין נציגי ההסתדרות והמעבידים. התערבותה של הכנסת הביאה להחרפת המעבר בן ההסתדרות והמעשה, משבר שבא לכלל ביטוי בהתפטרות המזכיר הכללי של ההסתדרות, וכהמ"ש שך להתפטרות. — לגל של שביתות במפעלים שונים בארץ שבהן השתתפו רבבות פועלים, כמחאה על התערבותה של הכנסת בסיכוסכי עבודה. כאמור, הצעה זו הוכרה כדחופה. לעומת זאת, הצעה לסדר היום בעניין האינפלציה והדרכים לריסונה לא הוכרה כדחופה. הייתי רוצה לשמוע לפי אילו קריטריונים מחליטה נשיאות הכנסת בשאלה זו. ברור שלא רק שיקולים אוניקטיביים הם הקובעים, אלא בעיקר עמדות פוליטיות הן הקובעות את דחיפותה של הצעה זו או אחרת. ועל כן במוסד זה צריכות להיות מיוצגות כל הסיעות של הכנסת.

רצוני לומר מספר מלים על ההצעה להגדיל את אחוז החסימה בבחירות הבאות ל-2.5%. במציאות של ישראל קיימים למעשה מצד אחד גושים פוליטיים גדולים, כמו המערך וגח"ל, ומצד שני — שורה של מפלגות קטנות. הגדלת אחוז החסימה תפגע במפלגות הקטנות ותפגע בדמוקרטיה, כי מבחינה פוליטית כל-לית הן במדיניות חוץ והן במדיניות פנים אין מרחק רב בעמדות של שני הגושים. מניעת האפשרות מהסיעות הקטנות להיכנס לכנסת תחוסם את הדרך בפני אופי-יזציה אמיתית למדיניות של הממשלה.

אני מקווה שהכנסת לא תקבל את ההצעה בדבר הגדלת אחוז החסימה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חברי-הכנסת אנקוריון, מכל הימים, אנא, היום הזה היה מתון.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני באמת מתון. הייתי רוצה להגיד משהו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

היום נבחרת ליושב-ראש ועדת הכנסת, ואני לא אמרתי מאומה.

ה"ר צ. צימרמן:

כדי למונע איהבנה מחברי הכנסת, דברי חברי הכנסת תמיר מתייחסים למה שהיה בעבר, בקשר ליושב-ראש ועדת הכנסת נשלעבר, ולא ליום הזה. בזה גמרנו את הוויכוח בנושא יושב-ראש הכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא מפני שאני חושב שהיום אסור למתוח ביקורת, אבל המקרה הוא שאני מותח ביקורת על העבר. גם על ההווה מותר להשיע דברי ביקורת. לפני דקות מספר הירשו לעצמם חברי כנסת להביע תמיהה על פעולה מסוימת של כבוד נשיא המדינה, שכולנו מתייחסים אליו בכבוד ויקר ובהדר גדול, ובכל זאת מותר להביע תמיהה אפילו על פעולה של הנשיא, לא כל שכן על פעולה של יושב-ראש הכנסת.

ה"ר צ. צימרמן:

מותר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אחרי מה שאמרתי, אולי מוטב שלא אגע בפרשת מינויים.

ועד נושא. עולים שרים לדוכן להשיב לשאלות. אתמול, למשל השיב שר החוץ לשאלתה שהצגתי לו לפני כחצי שנה. זוהי הפרה ברורה של תקנון הכנסת. החובה המוטלת על השר להשיב בזמן היא חלק מהתקנון, ממש כמו החובה המוטלת עלינו לסיים נאום בתוך עשר דקות, שיש מי שמקפיד עליה בקנאות בלתי-רגילה. אבל יש ציפצוף — זהו הביטוי — ביחוד כאשר השאלות מביכות, ואין עונים, או שעונים כאשר הנושא כבר לא אקטואלי. ביקשתי את שר החוץ להשיב על כל הנושא של הדיווח המטעה לציבור על הראיון שלו עם דיוויד פרוסט. יש איזה חוק מהותי פנימי שקובע מתי דברים אקטואליים ומתי אינם אקטואליים, וגם אם שר החוץ התחמק בתשובתו ואמר שוב דברים מטעים, הרי הנושא כבר לא אקטואלי. נוח מאוד כך להתחמק מהבעיות. אז לו בלבד שהתקנון הוא ליברלי בצורה קיצונית והשאלות שלנו מאבדות לפעמים את כל האקטואליות, אפילו בגדר התקנון, הרי כשבא שר החוץ ומשיב אחרי שישה חודשים, משמעו של דבר ששמים את העניין, ואת כולנו, ללעג ולקלס.

בעיה נוספת בקשר לתשובות השרים ולהתחמקות של שרים: יושב-ראש בישיבות הכנסת משוכנעים, עם כל הכבוד להם, שמחובתם להקפיד שאנחנו שם במושבינו בכנסת לא נציג יותר משאלה נוספת אחת. לעניות דעתי, מחובתם לחייב גם את השרים בזמן זה — לתת תשובה לכל שאלה ששואלים אותם, ולא לענות בטכניקות של הערמה על שלוש או חמש שאלות

מר קלדרון. כאשר נשאל שאלה פשוטה: שמה תאמר באיזה יום קיבלתם את התרומה של 100,000 לירות מ"אוטוקרס", סירב להשיב. זה לא סוד בטחוני, אלא זה היה מבין מישור, והיה עוזר להגיע לחקר הדברים. ועומד אדם מרכזי במפלגה השלטת לפני ועדת הכלכלה, מצפצף עליה ומסרב להשיב על השאלה. ולא אדבר על דברי כזב שהושמעו לפנינו ושהוכחו בעליל ככזבים, מבלי שתהיה סנקציה כלשהי לגבי משמיעיהם. ובית המחוקקים יצטרך לפעול על יסוד דברי הכזב הללו.

בא איש מרכזי ב"חברת העובדים", מנהל "כור" מאיר עמית, ומדווח לנו שבתקופה שהמאזנים של חברה מסוימת הראו רווחים, היו בעצם הפסדים בסכומים של מיליונים. יש רואה-חשבון שערך את המאזנים, הוא יושב בלונדון, ואנחנו רוצים להזמין אותו, וכמובן אינו שש לבוא, אם כי לפני כן אמור היה להגיע לארץ. יש צורך בשלושת אלפים לירות כדי להביאו וכדי לדעת כיצד ירדו לטמיון 60 מיליון לירות. יושב ראש-הכנסת המנוח סירב לאשר את התקציב לכך. לא אכנס כאן בוויכוח עם העמדה הזאת, שקיבלה גיבוי גם מחלקים מסוימים של הכנסת. לבסוף הוחלט שהעניין יובא לוועדת הכנסת לדיון. הודיע לנו יושב-ראש ועדת הכלכלה, שער עצם השעה הזאת לא העלתה ועדת הכנסת את הנושא לדיון כל עיקר. יש כסף לכל, במיליונים, אבל אין שלושת אלפים לירות כדי להביא את כיצד רשם רישומים הנראים ככזבים. והכנסת נותנת את ידה לכך ששמים אותה ללעג ולקלס.

דוגמה אחרת: עמד כאן יושב-ראש ועדת הכנסת, היום יושב-ראש הכנסת, והסביר כיצד הוקמה וכוונה ועדה מיוחדת לעניין חוק המושבים, שלדעתי היתה הפרה מובהקת של תקנון הכנסת.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

חוק האיגוד השיתופי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חוק האיגוד השיתופי, הרי הוא חוק המושבים. עמד יושב-ראש ועדת הכנסת והשיב ונימק בארשת פנים רצינית מאוד. ולבסוף, כאשר שאלתי אותו בקריאת ביניים מדוע מונתה ועדה ובה 17 חברים במספר ולא 19 כמו בכל ועדות הכנסת; והרי אילו היו בה 19 חברים, צריך היה גם נציג המרכז החפשי, אני עבדכם, להשתתף בה; שאלתי האם לא עשו זאת בכונה כדי להימנע מן המטרד הזה שיבכדי על העברה מהירה מדי של חוק זה השנוי במחלוקת כל כך עמוקה בקרב המושבים, ואמרתי שאני מבקש תשובה מיושב-ראש הוועדה מדוע 17 ולא 19, השיב לי יושב-ראש הוועדה, היום יושב-ראש הכנסת: 17 הוא בימטריה "טוב", ולכן החלטנו שזה יהיה המספר. והנער בבית-הספר, החייל בצבא והאזרח ברחוב חייבים להתייחס ברצינות למוסד הזה, כאשר יושב-ראש ועדת הכנסת, היום יושב-ראש הכנסת, מתבטא בציניסם כזה אל חברי הכנסת, אל הכנסת עצמה, ומטיל בזל על הכנסת הזאת בתשן בות כאלו. האם מישורו יקבל את המוסד הזה ברצינות, את ההגינות שלו, את אדני הצדק שלו, את שיקול הדעת שלו, את ההתייחסות שלו לאופוזיציה?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אתה הסקת את המסקנות והצבעת נגדו.

בשביל אורחים מחוץ-לארץ — מי שחושב שיש פונקציה נוספת גם לחברי הכנסת, צריך לתת את הדעת על הדברים האלה בשעה מאוחרת זו, כי אחרת יאבדו כל קשר עם מה שחש הציבור ועם יחסו של הציבור אל המתרחש בכנסת הזאת.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, להנמקת הס-תיגיוניותיו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון היחיד בשנה על הסדרים ועל דמותה של הכנסת נערך כאשר פחות מעשרים חברי כנסת נוכחים בו.

אדוני היושב-ראש, הכנסת חולה. כולנו יודעים זאת. כל אחד ממאה-ועשרים חברי הכנסת יודע בלבו כי חשיבות הכנסת יורדת משנה לשנה. העתונות מדברת על חותמת-גומי, וחבר הכנסת גורנישט הפך לדמות שבסאטירה. כולנו יודעים שהכנסת חולה. אבל חסר אומץ הלב להגדיר את מקורות המחלה, חסר הרצון לגשת לריפוי. אחד הסימפטומים הוא שאין דברים של ממש מובאים להכרעת הכנסת. בית-הגב-חרים, הדן בבעיות הגורל של המדינה והמחליט החל-טות היסטוריות, הפך למיקציה. פעורה תהום בין המציאות ובין המצב הפורמלי. הממשלה האמיתית של מדינת ישראל נמצאת במטבחיה של הגברת גולדה מאיר, והרכבה המדויק אינו ברור. המוסד המכונה "ממשלה" אינו ממשלה כלל, אלא כנסת זוטא, המבלה את הזמן בוויכוחים פוליטיים. רוב השרים אינם מטפלים במשרדיהם, וכתוצאה מכך מתמוטטים השירותים הציבוריים, החל בדואר וכלה בבתי-המשפט, החל בתחבורה וכלה בשיכון.

המוסד המכונה "הכנסת" שוב אינו אלא מעין בית-לורדים, שאליו נשלחים עסקני מפלגות עתירי זכויות, ולא תמיד עתירי כישורים. כמה וכמה מחבריה סבורים כי "חבר כנסת" הוא תואר, ולא הגדרה של תפקיד.

ההחלטות הגדולות, המשפיעות על חיינו של כל אזרח, אינן מתקבלות בכנסת. במקרה הטוב ביותר הן מובאות לאישור פורמלי אחר מעשה, ובמקרים רבים אין הן מובאות לדיון כלל. הבאנו מצדנו הצעות לתי-קונים בתקנון, אך הן לא נתקבלו. נעשה הכל כדי שלא יעלה בידי סיעתנו להביא עניינים מכריעים לדיון בבית הזה.

(קריאות)

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, תשמעו ביקורת על עצמכם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אפשר לומר שחלק מחברי הכנסת הנוכחים אינם מעוניינים בדברי ביקורת על הכנסת. הצענו שורה של תיקונים, כמה פעמים, כדי שהדיון יהיה בעל ערך, והצעותינו לא נתקבלו.

מתי החליטה הכנסת על סיפוח עזה, על גירושם ואי-החזרתם של תושבי פיתחת רפיח, על המדיניות המובילה בהכרח למלחמה חדשה?

ביחד, ועל-ידי כך להתחמק משאלות רבות ולא לענות לעניין, ושוב, לשים ללעג את חברי הכנסת ואת הכנסת. יכול השר לקום ולומר: העניין בטחוני, העניין סודי, טובת המדינה מחייבת שלא אשיב לך. זה מכובד. לפעמים זה אולי לא נכון, אבל לפחות מכובד. אך לא ייתכן לתת תשובות חמקניות. הדבר הזה חוזר לעתים תכופות ביותר, ויושבי-ראש בשיבות הכנסת שומעים ואומרים: הלאה. בסופו של דבר הרי יושב-ראש בשיבה פרלמנטרית אינו בבחינת רובוט המשמיע מה שכתוב: עכשיו תורו של פלוני, עכשיו תורו של אלמוני. הרי יש לו איזו פונקציה, איזו דיסקרציה, ובסמכותו לחייב שר לתת תשובה. שבע שנים אני בכנסת ועדיין לא שמעתי שיושב-ראש יאמר לשר: אדוני, זאת לא היתה תשובה, חבר הכנסת זכאי לקבל תשובה.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת תמיר, אבקשך לסיים. ותראה לי הערה בעניין זה. בתקנון שמורה לחברי הכנסת הזכות לחזור לשאל שאלות בכתב כמה פעמים, אם לא בא על סיפוקו בתשובת השר, לרבות התשובה לשאלה נוספת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, אני מכיר את זה וגם עברתי את המדורות האלה של שישה חודשים ועוד שישה חודשים, ואז התשובה היא "ראה תשובתי אליך לפני שנה וחצי".

היו"ר צ. צימרמן:

זה דבר אחר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני זוכר ששנה אחרי מלחמת ששת הימים קיבל אחד מחברי הכנסת תשובה על שאלתה שלו בעניין התנגשות בגבול הסורי מלפני מלחמת ששת הימים. אני זוכר גם דברים כאלה.

אני מדבר עכשיו על הפונקציה של יושב-ראש בשיבות הכנסת, ולא על זכותם של חברי הכנסת במושביהם. יושב-ראש בשיבות הכנסת צריכים לחייב את השר להשיב לשאלתה, ולא לשים את חבר הכנסת או את עצמם ללעג על-ידי תשובות חמקניות ולענות אפילו אירוניות: אני עומד כאן, מה אתה יכול לעשות לי, אענה לך כפי שאני רוצה, גם אם התשובה חמקנית, גם אם לא ענית לך, גם אם דילגתי על שאלה. וזה מעשה בכל יום.

כל עוד לא תהיה מוכנה הכנסת להתמודד עם נושאים אלה על-ידי חקיקה פנימית, שיהיה לה מעמד מחייב, לא יחול שינוי ממשי. הבאתי לפני הכנסת בשעתה הצעת תקנון, 140 סעיפים לגופי הדברים, ואפילו לא החלו בוויכוח מהותי; אך-בלוק בקוא-ליציה גדולה מאוד הוסרה או ההצעה מסדר-היום. ואחר-כך באים דוואגים ליוקרת הכנסת, וחושבים שהדבר יסודר על-ידי חגיגה, צלומים, ועל-ידי העוב-דה שבניין הכנסת מצולם יום יום בטלוויזיה. זה לא יועיל.

אני אומר לאותם חברי הכנסת שסבורים שלמוסד זה נותר עוד תפקיד כלשהו, פרט להיותו לתפארה ולייצוג ולחגיגה, ובניין גוח מאוד שאפשר לנצלו בשביל המגבית, או בשביל הוועידה הכלכלית, או

היכולת המינימלית להשיג מידע נגדי ולחקור חקירה של ממש.

הכנסת חולה וגלולות של אספירין לא יועילו. יש צורך בפתרונות רדיקליים.

הסתגלויותינו מתקציב הכנסת מדמויות רק על כיוון הפתרונות הדרושים. כדי שהכנסת תהיה ראויה לשמה, עליה להכפיל ואולי לשלש את תקציבה. אי אפשר לרכוש פרלמנט טוב כמו מציאה בשוק הפש" פשים. מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה פרלמנט זול.

הנה כמה מן הפתרונות הדרושים:

1. יונהג קודום בכנסת, מינימום של שלושים נוכחים לדיון, ארבעים נוכחים להצבעה. זה מקובל ברוב הפרלמנטים, וזה מקובל בדת היהודית. יש מניין בכל תפילה.

יצחק נבון (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא ברוב הפרלמנטים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ברבים.

יצחק נבון (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא ברבים.

מנחם בגין (גח"ל):

האם חברי הכנסת אבנרי ידע שכבר הוצעה הצעה זו פעמים רבות לפני שנים רבות?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני ידע שהוצעה לפני. אני הצעתי אותה בכנסת הקודמת. כל פעם היא מוסרת מסדר-היום, ותמהני למה. יושבי-ראש הסיעות התכנסו בחדר היושב-ראש המנוח. זה אחר זה קוננו על כך שחברי סיעותיהם אינם באים לכנסת, ובכל זאת הסירו את ההצעה מסדר-היום. הדבר הפשוט והאלמנטרי הזה היה עשוי להביא לידי תיקון המצב בן-לילה.

2. ישולם שכר סביר לחברי כנסת הממלאים את תפקידם. שכר זה יוצמד להופעת חברי כנסת במליאה ובוועדות והשתתפותם בהצבעות. כל הצבעה תהיה במיכשור אלקטרוני, באופן שכל הצבעה של כל חבר כנסת תירשם אוטומטית.

כאן רוצה אני לומר עוד משהו, שאולי חברים אחדים פוחדים לאמרו. שכר חברי הכנסת הוא מגוון, אין אפשרות להביא כוחות רציניים לכנסת הזאת כל זמן שהתכונת בכנסת כרוכה בקרנן כלכלי גדול.

3. בצד משכן הכנסת יוקם בניין עבודה, כדי שכל חבר כנסת יקבל חדר עבודה ומזכיר בשכר. שום חבר כנסת אינו יכול למלא את תפקידו ברצינות בלי תנאים אלמנטריים אלה לעבודה. נוצר מצב מגוון כמעט, שרק לסיעת יחיד יש הפריבילגיה הזאת.

4. יוקם בכנסת מנגנון מינימלי של מומחים עצמאיים בכל תחומי הטיפול, החל בענייני צה"ל וכלה בענייני בריאות. ליועצים אלה תובטח בחוק גישה חפשיית לכל מידע ממלכתי והם ישמשו כחוקרים בוועדות.

5. כל הנאומים בכנסת יוגבלו לחמש-עשרה דקות. וזה יהיה גם זמן המינימום לכל סיעה.

אברהם עופר (המערך, עבודה—מפ"ם):
הכנסת לא החליטה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מישהו החליט. הכנסת לא החליטה.

אני בטוח שחברי הכנסת מסיעת גח"ל יכולים להביא דוגמאות אחדות, הקרובות ללבם. כל אחד יכול להביא דוגמאות. העובדה הכללית היא שההחלטות החשובות אינן מובאות לכנסת אלא לאחר שהפכו מזמן לעובדה.

סימפטום שני, הקשור לראשון, הוא מראה פני מליאת הכנסת. עצם המושג "מליאת הכנסת" הפך לבידחה. המונים מבקרים ביציע, המוני נוער שזו פגישה שנת הראשונה עם הדמוקרטיה הפרלמנטרית, והאולם ריק.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
עכשיו זוג צעיר הצטלם כאן.

הי"ר צ. צימרמן:
אני מצטער מאוד, אין שומעים את קריאות הביניים שלכם. אם כך, מה הטעם בזה?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה בית-הלורדים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
פעם הייתי היחיד שדיבר על תופעה זו, לאחר מכן זה הפך לאופנה. ראובן ברקת המנוח כינס כמה ישיבות ובהן שפכו ראשי הסיעות דמעות איש על שרוול רעהו וקוננו מרה על היעדרות חבריהם.

אחרי כל הדיבורים והמאמצים המצב כיום גרוע מכפי שהיה אי-פעם. במושב זה נוכחים לעתים רק ארבעה—חמישה חברי כנסת, בשעה שנידונים חוקים הנוגעים לעניינים בשווי של מיליוני לירות ופעולות ממשלתיות הפוגעות בחייו של כל אזרח.

יש קשר בין סימפטום א' וסימפטום ב'. כאשר הכנסת אינה מחליטה, כאשר הרב-שיח הפך להקראת מונולוגים לפרוטוקול, כאשר איש אינו שואל לדעתו של חבר הכנסת שהוא חבר בסיעה הגדולה — למה יבוא איש המערך או איש גח"ל או איש המפד"ל להשתעמם באולם הזה?

סימפטום שלישי, אדוני היושב-ראש, הוא המצב בוועדות. גם שם הגיע המשבר לשיאו. בעניינים חשובים מופעלת גם בוועדה משמעת סיעתית, ושורה ארוכה של חוקים נתקבלו בוועדות נגד מצפונם של חברי הוועדות ואף של יושבי-ראש שלהן, כגון חוקי הרבנות בוועדת הפנים, חוק יישוב סיכסוכי עבודה בוועדת העבודה, והרשימה ארוכה. כשלא מובטחת העברה אוטומטית בוועדה, פשוט קורעים את התקנון וממנים ועדה חדשה, תפורה לפי מידה, כמו במקרה חוק המושבים.

כשהוועדות סגורות נקבעים הדברים עלי-פי צו הממשלה. כשנועשה ניסיון לקיים ישיבות פומביות בוועדה, כמו בפרשת "אוטוקרס" — חבל לי להגיד זאת — הפך הדבר לקרקס, מעין קרקטורה של ועדת מק-קארתי. וגם כשיש רצון טוב, עומדת הוועדה חסרת אונים מול שפע המומחים של הממשלה, קציניה ופקידיה, אפופי המרות והסמכות, כשאין לחברי הוועדה

— חוק התקציב לשנת הכספים 1972 (אבנרי, בגין, ברעם, אנקוריון, צימרמן, ורטמן, ש. כהן) —

אדוני היושב-ראש, אלה הן רק כמה מן התרופות. אני משלה את עצמי. במבנה הפוליטי הקיים הן לא תוגשמה. מי ששולט בממשלה, שולט גם בבית הזה, והוא מעוניין שהכנסת תישאר כפי שהיא. אותו מישור אינו מעוניין בתיקון הבית, אלא להיפך, בהשמדת כל שריד של עצמאות פרלמנטרית אמיתית. זוהי המשמעות האמיתית של המזימה הנרקמת בצמרת מפלגת העבודה והמתבשלת במטבח של הגברת גולדה מאיר, לסלק מן הכנסת את סיעתי על-ידי העלאת אחוז החסימה.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
ראש הממשלה אינה קשורה בזה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אגוב מעצמי עוד חצי דקה כדי לצטט את דבריה של ראש הממשלה, שהיא מוכנה לעלות על הבריקדות כדי סיעה מסוימת לא תהיה בכנסת.

אדוני היושב-ראש, שינוי פני הכנסת ייתכן רק על-ידי פעולה של ציבור הבוחרים. יש כאן חופעה מוזרה: פעם בארבע שנים בוחר הציבור בכנסת חדשה, בדיוק על-פי מתכונת הכנסת הקודמת. ואת ארבע השנים הבאות מבלה הציבור בקיטור על הכנסת שהוא עצמו בחר.

לכל עם יש הפרלמנט שהוא ראוי לו. אני מאמין שהציבור הישראלי ראוי לפרלמנט הרבה יותר טוב. אבל רק הציבור עצמו יכול ליצור פרלמנט כזה.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, להנמקת הסתייגותו.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אערוך חשבון נפש של הפרלמנט הישראלי, גם לא אציע הצעות לעיגולים אוטופיים. אתייחס לסעיף שלגבי הגשת הסתייגות, סעיף ההקצבות לסיעות. ההסתייגות אינה כל כך לגבי עצם הממון המוצע, כי אם לגבי משמעותו של המשטר הפנימי בבית. אמקד את טענותי ואת הצעותי סביב ועדת הכנסת.

על ועדת הכנסת מוטל התפקיד להריץ את ענייני הבית, לדאוג לכך שהדברים יבוצעו, שייעשו על-פי תקנון הכנסת. אבל היא גם משמשת בית-דין פנימי של הכנסת. אם אינני טועה, זהו בית-הדין היחיד במדינת ישראל שאין עירעור על פסק-דינו. החלטתו היא סופית. הוא המפרש את החוק, ואם טעה בפירו- שיו — אין לפני מי לערער.

הדבר חמור שבעתים כשמיאמים בחשבון שוועדת הכנסת מורכבת מנציגי מפלגות, הפועלים בוועדת הכנסת כנציגי מפלגות, כשליחי המפלגות. הדבר אינו פסול, בהחלט לא. כל הכנסת מורכבת מנציגי מפלגות. אלא כאשר באים לפסוק דין, כאשר באים לפרש תקנון על-פי החלטות של סיעה שאינה נכנסת לגופו של טיעון, ושאנינה הסמכות התקנונית של הכנסת עצמה — הרי עושים בכך דבר חמור. התנסית בתהליך כזה. אבל לא רק בגלל זה אני מעלה את הסוגיה הזאת. אני חושב שהדבר חמור גם לגבי המשטר הפנימי בבית וגם לגבי המשטר הציבורי. סוג כזה של הליכים הוא דבר חמור. על-פי החלטות אלו של הכנסת, ועל-פי

6. ישונה נוהל השאלות, כדי לאפשר חקירה של ממש ולשלול מן השר את האפשרות להשתמש מתשובה או להונו את הכנסת בחצאי אמיתות.

אוסף כאן שהיום הגשתי מחאה רשמית ליושב-ראש הכנסת נגד שר הבטחון, שהיום הרשה לעצמו, מעל דוכן זה, באופן סטנדרטי, לענות לכל שאלה נוספת שלי בנושא אחי: "אין לי מה להוסיף על התשובה לשאל-תה". אני חושב שחובתו של שר, על-פי תקנון הכנסת, להשיב תשובה עניינית לשאלה עניינית. אם אינו יודע — יאמר: אינני יודע, או: אבד. כשאתם פוטרם מהחובה הפרלמנטרית האלמנטרית שר אחד — אתם פוטרם את כולם; כשם שאם אתם מאפשרים לשר אחד לסחור — אתם צריכים לאפשר זאת לכולם.

מנחם בגין (גח"ל):

ייתכן באמת שתשובה כזאת אינה מספקת, אבל מבחינה פרלמנטרית היא לגיטימית. כך זה בפרלמנט הבריטי, ששר אומר: השיבותי, אין לי מה להוסיף. ייתכן שזה לא מספק, אבל זה לא בלתי-לגיטימי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אני מסכים אתך אם השאלה הנוספת אינה מו- סיפה דבר לשאלתה היסודית. אבל אם אני שואל את שר הבטחון שאלה עניינית, פשוטה ומעשית, בעקבות שאלתה על התרומה למשרד הבטחון בפרשת "נתיבי נפט", האם משרד הבטחון גבה את הפרשי הפיחות לגבי תרומה זו או לא — הוא יכול לומר: אינני יודע, או: אבד. לדעתי אין לי רשות להשיב על שאלה מעשית כזאת בנושא: אין לי מה להוסיף.

7. תקום בכנסת ועדת חקירה מתמדת, שלפניה יובאו תלונות חברי כנסת על שרים שלא אמרו אמת בכנסת. קביעת הוועדה שהשר שיקר תגרוך אחריה פיתורין אוטומטיים של השר.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

ומרתפים אינם נחוצים בכנסת?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

ומה דינם של חברי כנסת שאינם אומרים אמת?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

זה הבדל גדול. נדמה לי שאין כל אפשרות לחייב את חברי הכנסת לומר אמת. אבל שר המופיע לפני הכנסת חייב לומר אמת, או לא לומר דבר, אבל אסור לו לשקר.

הי"ר צ. צימרמן:

חבר-הכנסת אבנרי, זמנך נגמר, אבל אינני רוצה להפריע לך לגמור את הסעיפים. אני מבקש קמך לא להשיב לקריאות-ביניים, אלא לגמור את ההצעות שלך.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

8. כל עניין חשוב יובא לדיון ולהכרעה בכנסת. אם לא יובא הדבר על-ידי הממשלה, תחליט הנשיאות, על-פי קריטריונים קבועים, שהעניין טעון בירור פרל-מנטרי.

9. יוקם בית שני, מורכב מאנשים מצטיינים, מכל תחומי החיים, לרבות חברי כנסת שגמרו בבית שלוש או ארבע קדנציות, לשם דיון בבעיות לאומיות וחברתיות עקרוניות, ללא משמעת סיעתית.

אין זה עניין של "אות ספורט הישיבה". אין תפקידו של חבר הכנסת למלא תפקיד של סטטיסט. אם הוא מעוניין בדיון, אם הוא תורם לו, אם הוא רוצה להשתתף בו — יישב וישתתף.

גם התמריץ של תמורה כספית לישיבה הוא עלבון. אפשר למצוא כל מיני דרכים כדי להגדיל את מספר הנוכחים בדיונים. אבל שחבר הכנסת יישב בישיבה כדי לקבל תמורה זאת עוד שתיים-שלוש עשרות לירות, אני חושב שדבר זה לא יוסיף לכבודה של הכנסת. הוא אינו שייך למילוי התפקיד. וכפי שכל אחד יודע, חבר כנסת — כפי שניסחתי זאת במהופך — היושב כל הזמן במליאה, משעה שלוש ועד סיום הישיבה, הוא חבר כנסת שאינו ממלא תפקידו כראוי; כי אין הוא יכול להקיף השתתפותו בדיון, אין הוא יכול לבוא במגע עם הציבור, ואין הוא יכול לעשות כל שאר הדברים שהם חשובים יותר מבחינת התפקיד הפעיל מאשר ישיבה תצוגתית באולם המליאה.

כבודה של הכנסת יושג גם אם היא תוכר יותר על-ידי הציבור. הציבור אינו מכיר את הכנסת. אני אומר לידידי הקרובים: אתם כולכם עושים עוול לכנסת. לפי דעתי, ההיכרות של הציבור עם הכנסת היא בעייתית היסודית של הכנסת. אני מסכים עם דברי הביקורת שהשמיעו קודמי, שאין זה עניין של יחסי ציבור, הבאת חיילים ונטיעת עצים בט"ו בשבט, אלא עניין של מהות המשטר. הציבור יכבד את 120 חברי הכנסת לא אם הם יעמידו פני נפגעים ונעלבים, אלא כאשר יכיר אותם. בשיטת בחירות של אזור בחירות ארצי אחד לא ייתכן שהציבור יכיר מקרוב את כל חברי הכנסת. הציבור כולו אינו צריך להכיר כל 120 חברי הכנסת. כל אחד צריך להכיר את נציגיו באזור.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש עכשיו משיהו הממציא פטנט שגם בשידורים בטלוויזיה ובדיון יחולק זמן החדשות הפוליטיות לפי הקצבה מפלגתית. זהו חידוש ישראלי.

מאיר אביזוהר:

אני רוצה לומר לחברי הכנסת תמיר ולקודמי, שמ"ביאים את העקרון הסיעתי עד אבסורד בחיים הפוליטיים. אני תומך בהיערכות של גושים גדולים. ואני אומר זאת לחברי באופוזיציה: אם אתם רוצים להיות עקביים, הצטרפו למפלגת האופוזיציה הראשית, לגח"ל. אני מחייב משטר פרלמנטרי שבו יש מפלגה המקימה ממשלה, ומפלגה השואפת להוריד ממשלה זו. זהו ממשל של נציגים. כאשר העם בוחר, הוא בוחר לו את הממשלה, ולא "בית שפתותיים". אבל בשיטה הנוכחית מביאים את משטר הסיעות עד אבסורד.

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת מסיעת המערך ומ"סיעות אחרות, השוקלים עניין הגדלת אחוז החסימה; אי-אפשר להחזיק בשני קצות החבל: או ייצוג יחסי או שיטה אזורית אישית. במשטר של ייצוג יחסי אי-אפשר לבוא ל-15,000 בוחרים שרוצים לבחור בחבר-הכנסת אבנרי או ל-25,000 בוחרים שרוצים לבחור בחבר-הכנסת סת תמיר ושוסטק ולומר: אתם לא תזכו בייצוג. ילכו לבחירות, יתמודדו, ואם יעמדו במינומם של ציר אחד, ייכנסו לבית הנבחרים. זה עניין עקרוני ממדרגה ראשונה.

אם רוצים בהגיון של השיטה היחסית — יש למצות עד תום. אני שוקל ביני לבין עצמי, מאחר שזו

התקדימים, קיים מצב מוזר. הקביעה היסודית אומרת, שכל חברי הכנסת שווים, באשר כולם נבחרו על-ידי הבחור, בשיטה זו או אחרת. אבל במציאות יש חברי כנסת ששווים פחות. במציאות הספציפית של רגע זה יש שני חברי כנסת, שהם שווים פחות. כולם שווים, אבל שניים שווים פחות. אלה הם חברי כנסת שכל אחד מהם מסיבות שונות — אחד על-ידי התפלגות סיעה ואחד על-ידי פרישה — הוא חבר כנסת בודד, שאינו בגדר סיעה.

הכנסת בכל שנות קיומה התחמקה מלקבוע הגדרה של סיעה, לפחות במובן המספרי שלה. אבל יש סיעות יחיד. ויש שני חברי כנסת שהם יחידים ואינם בגדר סיעות. מכיוון שבכל זאת נבחרו, ומכיוון שזכותם לעבוד בבית, הרי שקבעו לגביהם כלל בלתי-כתוב, שזכויותיהם זהות לזכויות של סיעת יחיד בכל הנוגע לאפשרות לעבוד עבודה תקינה בכנסת. על-פי אותו קריטריון מחלקים את זמן הדיבור, ועל-פי אותו קריטריון העניקו לחבר כנסת בודד חדר עבודה. באשר לי, יש לי גם מזכיר שמכל הבחינות הוא מזכיר סיעה, למרות מה שאני אינני סיעה. הוא עושה עבודת מזכיר סיעה. הוא מזכיר על-ידי מנגנון הכנסת מזכיר סיעה. אבל במה שנוגע להקצבות לסיעות ולעזרה טכנית לסיעות, שני חברי כנסת אלה אינם קיימים. לפי ההקצבות קיימים רק 118 חברי כנסת. אני חושב שדבר זה צורם. אינני יודע אם זוהי ההזדמנות לקבוע מה זו סיעת יחיד ומה זו סיעה. אבל בוודאי שבמסגרת ההתייחסות התקציבית חייבים לתקן את הדבר, אחרת זכותו של חבר יחיד כשווה בין שווים תימצא נפגמת, אם מונעים ממנו אותם צרכים ואבזורים טכניים המגייעים לכל חבר כנסת באשר הוא חבר כנסת, ולא חשוב מה גודל הסיעה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר, להנמקת הסתייגותו.

מאיר אביזוהר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חובה נעימה לי לברך את מזכיר הכנסת מר נתנאל לורן לכניסתו לתפקיד. ואני שלא זו בלבד שאין לי הסתייגויות מהמוסד של מזכיר הכנסת; נהפוך הוא, אני חושב שהכנסת קיבלה הרבה לעיצובה משני המזכירים הראשונים שלה. וכפי שאני מכיר את המזכיר השלישי, זה ימי דור, כל-החם, כהיסטוריון מלחמת העצמאות, כשגריר על פני יבשות וארצות וכמסביר, אני יודע שהכנסת זכתה זכייה גדולה במזכיר הכנסת.

חברי הכנסת שהסתייגו עמדו על כבודה של הכנסת. כבודה של הכנסת אינו דבר שיש לתבוע עלבון מידי מי שפוגע בו. כבודה של הכנסת הוא דבר המושג על-ידי יחס נאות מצד הציבור. אם אין הציבור מכבד את הכנסת, הרי אין להשיג את הכבוד על-ידי תביעת עלבון של הפגיעות בה. חבר-הכנסת אבנרי אמר שכל עם יש לו הפרלמנט שהוא ראוי לו. הכנסת שלנו טובה בהרבה מכפי שהציבור מכיר אותה. אני חושב שחבר-הכנסת אבנרי תרם לא מעט לעיוות דמותה של הכנסת, על-ידי כך ששם דגש בנושא שהוא פחות בחשיבותו. אינני חושב שמשקל דבריו של חבר-הכנסת אבנרי או של חבר כנסת אחר נופל או עולה על-ידי מספר המקשיבים. ערך הדברים הוא במה שהם מכילים.

מאיר אביוזהר :

את הוויכוח על כך נהג לקרוא.

הצעתו להוסיף ליהיה לתקציב הכנסת, כי אני מציע לכנסת להיערך לקראת שיטה חדשה. אגב, אולי תהיה זו ההערה הראשונה בוויכוח שאני מקווה שיערך בקיץ זה בבית על שינוי שיטת הבחירות. ודאי שהכנסת תדון על כך בכל כובד הראש.

מנחם בגין (גח"ל):

כל המחקרים שנעשו קבעו כי בשיטת בחירות אזורית, המערך בהיותו מיעוט בעם יקבל רוב בכנסת. אם יש למערך רוב בעם, הוא זכאי לקבל רוב בכנסת. מה שיש לדחות הוא שמיעוט יקבל רוב מכריע בכנסת.

מאיר אביוזהר :

אני יודע שהמערך עם הסיעות הנספחות אליו הם כמחצית הבית וכמחצית הבוחרים במדינה, ואני מסכים אתך שמתן רוב קבוע למיעוט על-ידי שיטת בחירות מסוימת הוא עניין פסול, ואם יואיל חברי הכנסת בגין להקדיש תשומת-לב להצעתו, יראה שהיא עומדת בפני הביקורת שהוא מותח כאן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

דבר אחד ברור — במשך 24 השנים השרישה וחזק קה השיטה הקיימת את המערך יותר מכל דרך אחרת.

מאיר אביוזהר :

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים דברי בנושא שהוזכר כאן — השבתת הכנסת ב-1 במאי. היה זה משגה מצד הרוב בוועדת הכנסת להפוך אירוע שהוא אירוע מעמדי, אירוע של חלק מן הציבור — לחג ממלכתי. זה היה משגה, ואני מזדהה עם אלה שמחו על כך. אולם יחד עם זה אני חושב שמשגה חינוכי ועקרוני חמור עושים חברי כנסת מגח"ל — ושמענו דבר זה גם מפי חברי הכנסת גרוס כאן — אשר מזהים את חג ה-1 במאי בארץ עם משטרים קומוניסטיים. אני חושב שזה מעשה אנטי-חינוכי. לקחת עולים מברית-המועצות להפגין נגד חג ה-1 במאי של תנועת העבודה בארץ — פירוש הדבר להזמנים להפגין נגד קיבוצים, נגד מושבים, נגד קואופרטיבים ונגד כל אותם המפעלים והגורמים הציבוריים שחג זה הוא חגם.

דב מילמן (גח"ל):

תסביר להם את זה.

מאיר אביוזהר :

יוסבר להם.

אני חושב שמה שאתם עושים בעניין זה הוא מעשה אנטי-חינוכי מבחינת קליטתם של העולים האלה בישראל. מפלגת ה"לייבור" באנגליה שרה את שיר הדגל האדום, ונאמנותה לדמוקרטיה אינה נפגמת. יש לנו שני קיבוצים של יידיים בארצות-הברית. בראש וראשונה הקיבוץ היהודי — אותם היהודים שאין לראות בהם רק יידיים, אלא בשר מבשרנו. ויש לנו קיבוץ שני של יידיים בארצות-הברית — הרי זאת תנועת העבודה האמריקאית, שחג העבודה, ה-1 במאי, הוא חגה, ואני חושב שיש גם סילוף וגם מעשה אנטי-חינוכי מבחינת החברה הישראלית בזה שקשרתם את חג ה-1 במאי עם המשטרים הקומוניסטיים, אם כי מחאתכם נגד השבתת הכנסת באותו יום היא כשלעצמה צודקת.

השיטה, אם הכנסת נשכרת מחברים בורדים ומסיעות קטנות. אני חושב שהיא נשכרת. אם היה מי שעמד על כבוד הכנסת בדיון זה; אם היה מי שהציע הצעות שיש לבחון אותן ברצינות; אם היה מי שעמד על כך שהממשלה לא תזלזל בכנסת, זאת אומרת שהכנסת תמלא אחד מתפקידיה המרכזיים, פיקוח על הממשל — הרי היו אלה דווקא חברי הכנסת מסיעות אלה. אני שוקל את הפלוסופים והמיוסוסים שהם מביאים לבית.

(חברי הכנסת ד. מילמן וק. א. קריאת-ביניים)

חברי הכנסת, אני מעריך מאוד את הסיעה הגדולה שהתמידה במשך שנים באופוזיציה; בעיני היא מפלגת האופוזיציה הראשית. אולם אני טוען שבשיטה הנוכחית, בשיטה היחסית, להגדיל את אחוז החסימה — פירושו לפגוע בעקרון שעליו בנויה השיטה. אני אומר את דעתי שהפרלמנטריזם הישראלי ייצא נפסד ולא נשכר מסג"ר הבית הזה באמצעים טכניים בפני קבוצות קטנות שירצו ויצליחו להיות מיוצגות לפי השיטה הנוכחית.

אני רוצה לומר עוד דבר לחברי הכנסת מילמן, ואני שמח שראש האופוזיציה יושב בבית. אני חושב שההצעה ה"מתבשלת" במפלגת העבודה לשינוי שיטת הבחירות היא הצעה לא טובה, ואני חושב שהציבור בארץ לא "יקנה" שיטה שתקנה יתרון למפלגה אחת. הוא לא "יקנה" מידי מפלגה מסוימת שיטה שתקנה לה יתרון. יותר מזה — הציבור בארץ לא ירצה שיטה שתחזק את המפלגה שבשלטון ותחליש את האופוזיציה באמצעים המוכתבים מתוך השיטה.

מנחם בגין (גח"ל):

האם אתה מתכוון להצעת חברי הכנסת גדי יעקבי?

מאיר אביוזהר :

ההצעה שהזכרתי עדיין לא מונחת על שולחן הכנסת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חברי הכנסת אביוזהר, אם אתה יכול להמציא שיטת בחירות אישיות שלא יתנו למערך 90 חברי כנסת מתוך 120 חברי כנסת, אתה גאון.

מאיר אביוזהר :

אני מתיימר לזכות בציון זה. אבל אני מציע לחברי הכנסת אבנרי לעיין היטב בהצעה שהנחת על שולחן הכנסת, שאעלה אותה בקרוב לדיון בבית ואשתדל להוכיח, כמיטב יכולת ההסברה שלי, שאינה מקנה יתרון לשום מפלגה מבין המפלגות שיצליחו להיכנס לבית, אבל כמובן לפי הויגה של השיטה המוצעת על ידי יצטרבו מפלגות כמו של חברי הכנסת אבנרי למצוא להן דרכי ביטוי אחרות מאשר בבית-הנבחרים.

לסיכומה של סוגיה זו: ממשל של נציגים משמעו בית-נבחרים העומד בקשר עם הציבור, מכובד על הציבור, כי הציבור מכבד את חברי הכנסת אחד אחד, שהרי הוא בחר בהם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

אני חושב מאוד שתעביר את הוויכוח הפרלמנטרי לרחוב.

למעשה הרי זה מה שהיה לי לומר על הכנסת בוויכוח הזה, כי אין בתקציב לא הקצבות לאחד במאי ולא לדברים אחרים, שאני צריך להגן או לא להגן עליהם. אני רוצה להעיר עוד מספר הערות קצרות ולא יותר.

מי שרוצה בכבודה של הכנסת, אל יולול בה כאן. הזילזול כאן אינו מוסיף לכבודה של הכנסת, ואני חושב שכבודה בעם הוא רב מאוד למרות מה שנכתב על-ידי כמה עתונאים, הכותבים כך או כך, והכותבים מה שכותבים בעידודם של מספר חברי כנסת. כל מי שבוחן את עבודתה של הכנסת, יכול להיווכח בתוצאותיה המעשיות. העם תלוי בהחלטת הכנסת בכל: בתחום הבריאות, בתחום החינוך, בתחום הכלכלי ובתחום הפיסקלי. במה לא? כל ענייני מסכת החיים בארץ תלויים בהחלטות הכנסת. האם יאמר מישור שהכנסת מזניחה דברים? אולי היא מקבלת לפעמים החלטות לא נכונות; ייתכן. אנו בני אדם.

אגב, מי שאומר שהכנסת "חולה", צריך לדעת שהכנסת מורכבת מבני אדם שיש להם רקמת תגובות רוחניות לכל מיני דברים. יבחן את עצמו מי שאומר שהכנסת חולה, אם הוא עצמו בריא. אינני מקבל שזה שאומר כך הוא הרופא שלי. הוא יכול לומר על עצמו אם הוא בריא או חולה, ואם הוא אומר שהכנסת חולה — פירוש הדבר שהוא עצמו חולה.

ולבסוף אני רוצה לומר לך, חברי הכנסת תמיר: הכנסת אינה רוצה בדרך. אינני מוסמך לומר, אבל ככל שאני חי בין חברי המערך, המפד"ל, גח"ל, אני שומע שאין רוצים בדרך. אני מבין שזה מרגיז אותך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני גאה בכך.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
אני מעריך מאוד את העובדה שאם אתה נוחל תבוסה בבחירות, אתה גאה בה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
דיברת על התייחסות לכנסת.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
אני מאחל לך שתתגאה בתבוסה שאתה נוחל גם פה וגם שם.

באשר ליושב-ראש הכנסת, חובה לדבר בדרך-ארץ. לגבי מי שהוא עכשיו יושב-ראש הכנסת והיה יושב-ראש ועדה ומזכיר מפלגה, הרי אדם ממוסס הרוצה לשמור על מינימום של גימוס אינו יכול להעלות חשבונות כאלה. מה גם שיושב-ראש הכנסת אינו יכול לבוא ולהשיב לך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אסור לצטט את מה שאמר? לגלות את זה אסור?

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

זה לא הוגן, כי כיושב-ראש הכנסת אינו יכול להשיב לך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
תגן אתה עליו. נשמע את ההסבר שלך.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

כל הזילזולים שלך אינם מוסיפים לך כלום.

היו"ר צ. צימרמן:

נשמע את תשובת יושב-ראש ועדת הכספים. אחר-כך נערוך הצבעה על ההסתייגויות ועל כל הצעות הוועדה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אעיר הערות קצרות בלבד. לחברי-כנסת גרוס, אשר ביקר את תקציב הכנסת וטען שיש אפשרויות רבות למניעת ביזבוזים, אשיב כי אני מתפלל על דבריו. חברי-הכנסת גרוס חייב לדעת שבעבודתנו בכנסת חיים אנו חיים צנועים — לא כיבודים, לא משכורות גבוהות, אלא משכורות צנוות. יש הרבה מבקרים — יש 700,000 לשנה — וצריך לטפל בהם; צריך שיהיו סדרנים ומדריכים. צריך לשמור על הנקיון. יש עבודה מסורה מאוד של כל עובדי הכנסת, של סדרנים העוזרים לנו באולם זה ובוועדות וכן הלאה.

הוא דיבר על קיצוץ בענייני המשלחות. הרי הכנסת כולה אינה נוסעת לחוץ-לארץ כמו מפלגה אחת שנסעה כולה. נוסעים בשליחות במשלחות מצומצמות לפי הצרכים, ויש צרכים רבים. יש פגישות בין-לאומיות פוליטיות חשובות מאוד, והנסיעות לשם נעשות לאו דווקא למען הכנסת, אלא למען המדינה. יש פגישות עם מדינאים בכל העולם. אנו בודדים לעומת רבים המתנגדים לנו, ויש צורך להביא את דברי המדינה ומדיניותה לפני אלה הבאים במאות לכל מיני כינוסים.

אם כן, כשאני בוחן עניינים אלה אינני חושב שאפשר לומר כי תקציב זה מגלה ביזבוז. כמובן, הדעת זאת לפני שנה וחזרתי על כך גם השנה, שפנינו ליושב-ראש המנוח, ראובן ברכת זכרוננו בברכה, לפי המלצת ועדת הכספים שאושרה, לבקש את המכון לפירון העבודה לבחון באיזו מידה יעיל המנגנון שלנו. על כל פנים, לא חברי-הכנסת גרוס וגם לא אני יכולים לקבוע בעניין זה בלי בדיקה כלשהי.

אני רוצה לומר לך, חברי-הכנסת גרוס, ואני אומר זאת לעם, שהכנסת, מבחינת הוצאותיה, צנועה למדי. החלק המכריע מיועד למשכורת, ואני פטור מלומר שהמשכורת שלנו אינה מביעה למשכורות המקובלות במפעלים שונים. מכיוון שאנו קובעים לעצמנו את המשכורות, אנו חרדים לכך.

קיבלתי זה עתה פתק, ואני מודה על כך למזכיר הכנסת, לא ידעתי על הדבר, שהכנסת מקבלת השנה את פרס קפלן על רמת התחזוקה. את פרס קפלן אין נותנים סתם, בוחרים בין כל מיני הצעות. ואני מברך את אלה העוסקים בתחזוקה שזכו לפרס זה.

מנחם בגין (גח"ל):

האם יש פרס כספי?

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
כן.

מנחם בגין (גח"ל):

האם יש הצעה מה לעשות בכסף?

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

העניין הכספי איננו קובע, עצם ההוקרה שמקבלים עם קבלת פרס קפלן — הרי זה דבר גדול. בעניין זה אני מתפלל על דבריו של חברי-הכנסת גרוס.

— חוק התקציב לשנת הכספים 1972 (ש. תמיר, קרגמן, צימרמן, מילמן); חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3) (צימרמן, גרוסמן) —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אלה לא זילולים.

אתה מדבר דיבורים בעלמא. זו לא תשובה. אלה רק מלים ריקות. תן תשובה למה אמר 17...

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

יושב-ראש הוועדה יכול לעלות על הבמה ויכול להשיב לך, להסכים לך או להסכים לך. יושב-ראש הכנסת, לפי התקנון שלנו, אינו יכול להיכנס לפלוגתה על מה שעשה בתקופה זו או אחרת. אדם הגון צריך להבין זאת, ואם הוא לא מבין זאת, הוא לא אדם הגון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

תן תשובה. אתה מייצג את הרוב בוועדת הכספים, תן תשובה. אין לך תשובה אלא מליצות.

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים להצבעה על ההסתייגויות לסעיף 02 — הכנסת. נצביע לפי הסדר שבלוח ההסתייגויות.

הצבעה

התיקונים א—ה של חברי-הכנסת ש. ארליך, י. בדר, א. גולדשטיין, ד. מילמן וז. קורפו לא נתקבלו.

התיקונים א—ב של חברי-הכנסת י. בן-מאיר לא נתקבלו.

התיקון של חברי-הכנסת ש. י. גרוס לא נתקבל. התיקון של חברי-הכנסת י. הורביץ לא נתקבל. התיקון של חברי-הכנסת א. לבנבראון לא נתקבל.

התיקונים א—ז של חברי-הכנסת ש. תמיר לא נתקבלו.

התיקונים א—ה של חברי-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלו.

התיקון של חברי-הכנסת ש. כהן לא נתקבל.

היו"ר צ. צימרמן:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגות חברי-הכנסת אביזוהר.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. אביזוהר לא נתקבל.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

למען הסדר: ברגע זה אין פה שום חבר כנסת מהמפלגה, ויש רק שני חברי כנסת מגח"ל.

דב מילמן (גח"ל):

אין זה הגון להעיר הערה זו, כי יש אזכרה לחברי-הכנסת יוסף ספיר וזכרונו לברכה ואנשי גח"ל הלכו לאזכרה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אפשר היה להודיע זאת לכל חברי הכנסת וגם אנחנו היינו משתתפים באזכרה.

היו"ר צ. צימרמן:

ההערה והתשובה נרשמו בפרוטוקול.

חברי הכנסת, גמרנו את ההצבעה על ההסתייגויות לסעיפי ההוצאה של תקציב הכנסת.

מול ההסתייגויות אני מעמיד להצבעה את הצעת הוועדה כפי שהובאה על-ידי חברי-הכנסת קרגמן.

הצבעה

סעיף 02 — הכנסת — בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר צ. צימרמן:

נעבור להצבעה על ההכנסה המיועדת לתקציב הכנסת. האם יושב-ראש הוועדה רוצה לנמק?

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
לא.

היו"ר צ. צימרמן:

לסעיף 02 — הכנסת — הכנסה מיועדת אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 02 — הכנסת — הכנסה מיועדת — נתקבל.

ת. חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3), תשל"ב—1972 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ט"ו בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3), תשל"ב—1972, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת השירותים הציבוריים, חברי-הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3), תשל"ב—1972 בא להתאים את מתן הרשיון לעיסוק ברפואה בארץ למי

ציאות החדשה בהתחשב בעובדה, שקיימים בתי-ספר לרפואה בארץ ושקיים חוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח—1958. החוק נדון בוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת בשמונה ישיבות. הוועדה שמעה את נציגי משרד הבריאות ומשרד המשפטים וכן את נציגי ההסתדרות הרפואית ונציגי קופת-החולים הכללית. לאור העדויות וההשגות שהשמיעו בוועדה חברי הוועדה והנציגים שהופיעו לפניו הוכנסו, לאחר התעמקות בבעיה רצינית זו, השינויים הבאים לעומת הנוסח שעבר בקריאה ראשונה במליאת הכנסת. אפרט בקצרה מה הם.

חוברת כ"ח, ישיבה ש"א, ג' סיון תשל"ב (16 מאי 1972)
— חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (ומס' 3) (גרסמן, צימרמן) —

כדי למנוע מחלוקת ולאור העובדה החיובית כי בישראל קיימת הסתדרות רפואית אחת, שהיא כאירגון גג המאגד בתוכו את כל הגופים המאגדים רופאים, החליטה הוועדה להעניק להסתדרות הרפואית מעמד של אירגון המעוגן בחוק. במקום הנוסח המקורי, המציע התייעצות עם "האירגון שלדעת שר הבריאות מייצג את המספר הגדול ביותר של רופאים בישראל", בא הנוסח של הוועדה שלפיו יתייעץ שר הבריאות עם הסתדרות הרפואית.

בסעיף 20 לפקודה, סעיף קטן 1, החמירה הוועדה לגבי עונש המוטל על אדם העוסק ברפואה ללא רשיון. במקום שנת מאסר החליטה הוועדה על עונש של שנה ועוד 10,000 לירות קנס; לגבי סעיף 26, העוסק בעונש המוטל על אדם המעסיק אדם ברפואה ללא רשיון, נאמר בהצעה המקורית כי דינו 5,000 לירות קנס. הוועדה החליטה להעמיד את העונש על שנת מאסר, או קנס של 10,000 לירות.

אלה ההערות, אבל יש הסתייגויות. כפי שהבינויות לא תהיה הנמקה להסתייגויות בבנסת ולכן לא אשיב על ההסתייגויות.

היו"ר צ. צימרמן:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

התיקונים של חבר-הכנסת ת. טובי לסעיף 1 לא נתקבלו.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיפים 2-5 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת ת. טובי לסעיף 6 לא נתקבל.

סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיפים 7-10 נתקבלו.

היו"ר צ. צימרמן:

אני מעמיד את החוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3), תשל"ב-1972, להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 3), תשל"ב-1972, נתקבל.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים מחד בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

בסעיף 5 לפקודה, בסעיף קטן (1) (א) לחוק העני-קרי, במקום המלים "הוא בעל אופי טוב", המגדירות את אחד הכישורים הנתבעים מרופא, באות המלים: "הוא אדם הגון". למעשה אין משרד הבריאות יכול לבדוק בשיטתיות ובאורח שיגרת מי הגון ומי אינו הגון, כאשר בא מיהו לבקש רשיון לעסוק ברפואה; אלא קורה שמהירים את המשרד ממקורות שונים, שיש פגם באופיו של מי שעשוי בעתיד לבקש רשיון לעסוק ברפואה. הוועדה מצאה לנכון לנסח את הסעיף הזה כנוכח לעיל, כי הוועדה סברה שיש לדרוש מאדם שבדין מופקדים חיי אדם יותר מאשר עבר נקי מבחינה פלילית. זוהי אחת ההצעות שהוצעו בוועדה — הצעה שלא נתקבלה. "אדם הגון" נראה לנו כנוסח ממצה יותר מאשר "בעל אופי טוב" כפי שהוצע במקור ושהוא הנוסח המנדטורי והיה מיועד למושבנות.

בסעיף קטן 4 בחוברת הכחולה הוצע כי מנהל משרד הבריאות יהיה רשאי להעניק רשיון זמני לעסוק ברפואה, שתקפו שישה חודשים בלבד; ואילו הוועדה החליטה להאריך את תקפו של הרשיון הזמני, בהתאם להחלטת המנהל הכללי, לשנה תמימה. לגבי ענייה של הוועדה עמדה בעייתם של רופאים עולים חדשים שטרם התאזרחו. הוחלט שמן הדין להקל עליהם, לתת להם אפשרות להאריך כרצונם את תקופת המעבר לאזרחות בלי לאלצם לשוב ולפנות לחידוש הרשיון הזמני בתום שישה חודשים.

בסעיף 25, שבו מגדירים את כישוריהם של חברי הוועדה המייעצת לעניין מתן רשיונות לרופאים, מוסיפה הוועדה תביעה, שלפחות אחד משלושת חברי הוועדה יהיה בדרגת מרצה בכיר ומעלה בבית-ספר לרפואה.

בסעיף 26 הגבילה הוועדה את תקופת כהונתו של חבר הוועדה המייעצת לשלוש תקופות כהונה רצופות. הגבלה זו לא היתה בהצעה המקורית.

סעיף 26 מעניק סמכות למנהל הכללי של משרד הבריאות להחליט לדרוש, כי מבקש רשיון יתייצב לפני ועדה פסיכיאטרית לשם בדיקה. הוועדה הוסיפה כי כפי שרשאי מבקש הרשיון לערער על החלטות אחדות של המנהל הכללי, כן רשאי לערער גם על החלטה זו לפני בית-משפט העליון, אם ראה עצמו נפגע מהחלטה זו של המנהל הכללי.

אחרי סעיף 11 לפקודה יבוא סעיף 11א הקובע, כי שר הבריאות רשאי בתקנות לקבוע את תארי מומחה לענפי הרפואה השונים והתנאים לאישור התאריך. פה באה הוועדה והוסיפה, כי תקנות אלה יתקין השר לאחר התייעצות עם הסתדרות הרפואית בישראל.

נוסח סעיף זה מסתמך על הסעיף המתוקן על-ידי הוועדה לסעיף 25, הן בהקמת ועדה מייעצת לעניין רשיונות לרופאים.

הישיבה ננעלה בשעה 20.30.